

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IONEL-VALENTIN VLAD, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 4
APRILIE
2017
Anul XXVII
318

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
din mai 2014 –

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ionel-Valentin VLAD
Acad. Cristian HERA
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Victor SPINEI
Acad. Alexandru SURDU
Acad. Victor VOICU

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Alexandru BOBOC
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Eugen SIMION
Acad. Răzvan THEODORESCU
Acad. Maria ZAHARESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Redactori I
Elena SOLUNCA-MOISE
Mihaela-Dora NECULA

SECTOR TEHNIC:

Tehnoredactor
Dr. Roland VASILIU

Operatori-corectori
Aurora POPA
Ioneta VLAD

ZIUA ACADEMIEI ROMÂNE

Ionel-Valentin Vlad, 150 de ani de la formarea Societății Academice Române.	
150 de ani de la întemeierea Bibliotecii Academiei Române	5
Călin Popescu-Tăriceanu, Rolul central al Academiei Române în construcția socială și politică a societății	14
Liviu Dragnea, Celebrarea Academiei Române – celebrarea conștiinței noastre naționale	16
Preafericitul Părinte Daniel, Academia și Biserica la ceas aniversar	19
Alteța Sa Regală, Principele Radu al României, Academia Română – pilon al societății moderne	22
Sergiu Nistor, Academia Română – coagulant al energiilor naționale	23
Pavel Năstase, Academia Română – reper al societății	25
Ionuț Vulpescu, Biblioteca Academiei – primii 150 de ani	27
F.G. Filip, Biblioteca Academiei Române în Societatea Cunoașterii	29
Gheorghe Duca, Două centre de excelență ale cercetării	37

ION I. AGÂRBICEANU – PRECURSOR AL FIZICII

Ionel-Valentin Vlad, Ion I. Agârbiceanu – profesor, creator și organizator în știință la frontiere în România	39
Nicolae-Victor Zamfir, Extreme Light Infrastructure – Nuclear Physics (ELI-NP) Stadiul implementării și programul științific	42

SUB CUPOLA ACADEMIEI

Mugur Isărescu, România în Uniunea Europeană	45
Aurel Iancu, „România și aderarea la zona euro” – un studiu programatic de mare actualitate și de interes public	48
Victor Voicu, Templul se dărâmă cu uneltele făurite în interiorul său!	51
Ioan-Aurel Pop, „Războiul informațional” și centenarul Marii Uniri	53

OPINII

Alexandru Zub, Mondialism și interes național, pe marginea unei dezbateri în curs ..	59
---	----

PREOCUPĂRI CONTEMPORANE

Adrian Niță, Interpretarea teoriei individualității la Constantin Noica	61
Dorin Sarafoleanu, Medicina românească și calitatea vieții	66

CRONICA VIEȚII ACADEMICE	69
---------------------------------------	----

APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	71
--	----

GHID PENTRU AUTORI	73
---------------------------------	----

150 de ani de la formarea Societății Academice Române. 150 de ani de la întemeierea Bibliotecii Academiei Române*

Acad. Ionel-Valentin Vlad

Președintele Academiei Române

Alteța Sa Regală Principele Radu de România,
Onorate Domnule Călin Popescu Tăriceanu,
Președintele Senatului din Parlamentul României,
Onorate Domnule Liviu Dragnea, Președintele
Camerei Deputaților din Parlamentul României,
Onorate Domnule Prim-ministru Sorin Grindeanu,
Preafericite Părinte Daniel, Patriarh al Bisericii
Ortodoxe Române,

Înaltpreasfinția Voastră Părinte Ioan Robu,
Arhiepiscop Mitropolit al Bisericii Romano-Cato-
lice din România,

Domnule Profesor Sergiu Nistor, Consilier
Prezidențial, Administrația Prezidențială,

Onorați Miniștri ai Guvernului României,
Distinși Președinți anteriori ai Academiei,
Eugen Simion și Ionel Haiduc,

Distins Academician Gheorghe Duca, Președinte
al Academiei de Științe a Republicii Moldova,

Eminențele Voastre Domnilor Ambasadori în
România,

Doamnelor și Domnilor membri ai Academiei
Române,

Onorați oaspeți din Țară și din străinătate,
Doamnelor și Domnilor invitați,

În Adunarea generală solemnă de astăzi
sărbătorim Ziua Academiei Române. Sărbătorim și
150 de ani de la transformarea Societății Literare
(întemeiate în 1866) în Societatea Academică

*Acad. Ionel-Valentin Vlad
Președintele Academiei Române*

Română, proces complex în vremuri complicate
politic, economic și social. A fost un efort uriaș al
unor personalități ale societății românești pentru
împlinirea unui ideal: de a strânge elitele românești
din toate teritoriile locuite de acestea într-o societate
savantă, cu scopul de a elabora lucrări și un
dicționar al limbii române, o gramatică a limbii
române, istoria românilor, de a promova științele și
artele frumoase.

**Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)*

La prima întâlnire a Societății Literare Române, care a avut loc la București în 31 iulie/12 august 1867, Ioan Fălcoianu spunea: „*Limba și religiunea străbunilor noștri ne vor apropia încă și mai mult în viitor... Trăiască Națiunea Română*”.

Citez pe venerabilul nostru coleg, istoricul Dan Berindei: „*Oricum, 1866 rămâne un an de început al înaltului for academic românesc. Succesivele decrete și ordonanțe din timpul Locotenenței Domnești și din primele luni de domnie ale Principelui Carol I puseseră un temei de nezdruncinat. Amânarea intrării în funcțiune a fost departe de a reprezenta încheierea unui proces istoric și ceea ce va avea loc în această privință, în anul imediat următor (1867), avea să demonstreze statornicia unei benefice hotărâri*”.

Sesiunea din august-septembrie 1867 a avut câteva rezultate importante: schimbarea numelui în Societatea Academică Română, scrierea Statutelor ei și stabilirea primei conduceri formate din Ion Heliade Rădulescu – președinte, Timotei Cipariu – vicepreședinte și August Treboniu Laurian – secretar. În aceste Statute, Principele Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen a devenit primul membru de onoare și protector al Societății Academice.

Una dintre figurile marcante care au contribuit decisiv la dezvoltarea Societății Academice Române a fost cea a lui George Barițiu. Preocupat de sporirea prestigiului celui mai înalt for de cultură al țării și de necesitatea unei mai bune cunoașteri a membrilor, George Barițiu a propus ca fiecare membru să prezinte discursuri de recepție în care să elogieze o persoană marcantă a culturii românești sau să prezinte aspecte semnificative din domeniul de competență. Tot lui George Barițiu îi datorăm alegerea siglei Societății Academice Române (în 1867) – statuia zeiței Minerva – ce susține spiritul tinerei Academii, înțelepciunea. Barițiu a inițiat publicarea primelor „Anale” ale Academiei Române.

La 24 martie 1893 a fost ales președinte al Academiei Române, cel de-al șaptelea președinte al Academiei, cel dintâi președinte dintr-o provincie românească aflată sub stăpânire străină și simultan președinte al Asociațiunii ASTRA. Tot în cadrul sesiunii din august-septembrie 1867, a noii Societăți Academice Române, episcopul Dionisie

Romano a donat 6000 de volume și 400 de manuscrise ale colecției Cornescu-Oltelnicianu. În urma unor donații semnificative de carte, s-au pus bazele **Bibliotecii Academiei Române**. Dintre Directorii instituției, menționez pe:

Ioan Bianu: 1884–1931
 Radu R. Rosetti: 1931–1940
 Ioan I. Nistor: 1945–1948
 Tudor Vianu: 1958–1964
 Șerban Cioculescu: 1965–1975
 Jean Livescu: 1975–1980
 Victor Emanuel Sahini: 1980–1993
 Gabriel Ștrempel: 1993–2006
 Dan Horia Mazilu: 2006–2008
 Florin Gheorghe Filip: din 2008–prezent.

Comorile Academiei Române din Bibliotecă conțin, pe lângă importante colecții de publicații monografice și publicații periodice, și o serie de colecții speciale: Manuscrise-Carte rară, Grafică, Numismatică, Hărți, Muzică.

Urmând îndemnul lui Vasile Alecsandri: „*Să punem Academia în dese relațiuni cu lumea europeană, căci tot noi vom câștiga din aceste relațiuni*”, membrii Societății Academice Române au inițiat și au consolidat legăturile cu specialiștii străini și cu instituțiile similare de peste hotare, care au adus Societății Academice **modernitate și sincronism european**.

După obținerea independenței României, în 29 martie 1879, Domnitorul Carol I a emis decretul prin care Societatea Academică era transformată în Academia Română, un institut național care avea ca scop dezvoltarea și ocrotirea limbii și istoriei naționale, a literelor, a științelor și a artelor frumoase după modelul altor societăți savante europene cu tradiție (în special, al Academiilor Franceze și Academiei Regale de Științe din Berlin).

Înființată pentru cultivarea limbii române, pentru studierea istoriei naționale, a științelor și artelor, Academia Română a promovat continuu cultura națională în înțelesul ei cel mai larg, unitatea națiunii române și sincronismul cu națiunile europene. Este emoționant ce scrie Regele Carol I, președinte de onoare și protector al Academiei:

„*Renumele Academiei noastre trebuie să aibă un răsunet departe peste hotarele țării spre a atrage în Capitala României bărbații însemnați, care să se*

încredințeze că vechile Principate Dunărene s-au transformat într-un centru de civilizație și de propășire și au devenit un stat puternic și neatârnat, stabilit pe temelii așa de tari, încât nicio zguduire nu-l mai poate zdruncina”.

În calitatea sa de protector și de președinte de onoare, Regele Carol I a avut o contribuție importantă la **mutarea, în 1898, a Academiei Române din Palatul Universității, în care funcționase vreme de trei decenii, în casele Cesianu-Zaleski-Bellu din Calea Victoriei, unde își desfășoară și astăzi activitatea.**

Regele Carol I și-a înscris totodată numele printre cei mai de seamă donatori ai Academiei Române. Am amintit sprijinul financiar în alcătuirea *Dicționarului limbii române*. **În 1893, a susținut material apariția celor șase volume ale sintezei lui A.D. Xenopol, *Istoria românilor în Dacia Traiană*.** Mai mult, a donat Bibliotecii Academiei câteva documente istorice importante.

Altețele Voastre Regale,
Distins auditoriu,

Academia Română a publicat în 2013, la Editura Academiei Române, volumul *Academia Română și Casa Regală a României – Două destine paralele*, autori Acad. Dan Berindei, Acad. Păun Ion Otiman și Dr. Dorina N. Rusu, membru corespondent al Academiei Române. Eu am menționat că destinele noastre se împletesc și în timpurile bune și în acelea cu mari greutăți și încercări. Aș dori să spun acestea și ca o rugăciune în spiritul Pelerinajului Credinței noastre strămoșești (al acestor zile). Atotputernice milostive Dumnezeu, du-ne la tine pe calea dreaptă și sigură a poruncilor tale, de la care să nu ne îndepărtăm nici când ne merge bine, nici când ne merge rău. Când ne merge bine să nu ne mândrim și când ne merge rău, să nu ne pierdem curajul. În cele bune, să-ți mulțumim și în cele potrivnice, să fim răbdători. Astfel am fost uniți!

Regele a rostit în ședința solemnă a Academiei Române, din 21 martie 1904, o memorabilă comunicare cu titlul *Nicopole, 1396–1877–1902* (o remarcabilă istorie a ținuturilor românești și a familiei Comiților/Principilor Electori Zollern în războiul contra sultanului Baiazid, în Războiul pentru Independență și la a 25-a sărbătorire a acestei victorii și a instalării Regatului României în urma

tratatului de la Berlin (în curând ajungem la a 140-a sărbătorire a acestei victorii). Astăzi, vă oferim această comunicare publicată în *Memoriile Secțiunii Istorice*, 1903–1904, p. 183–206 în *Cuvântările Regelui Carol I*, ediție îngrijită de C.C. Giurescu, București, 1939, p. 307–322) în limba română și în traduceri în limba franceză și în limba engleză făcute de specialiștii noștri de la Serviciul de relații internaționale.

Larga dezvoltare a științelor pe plan mondial a impus o intensificare a cercetărilor și în România. De-a lungul anilor, în Secțiunea științifică au fost aleși oameni de știință de înalt prestigiu, care au contribuit la dezvoltarea diferitelor ramuri ale științei. De numele unora dintre membrii Academiei Române se leagă realizări de excepție în domenii științifice:

- Victor Babeș – autor al primului tratat de bacteriologie din lume *Bacteriile și rolul lor în anatomia și histologia patologică a bolilor infecțioase*;
- Emil Racoviță – fondatorul speologiei;
- Grigore Antipa – reputatul savant care a excelat în științe naturale și ihtiologie;
- Anghel Saligny, unul dintre pionierii tehnicii mondiale în proiectarea și construcția podurilor cu structuri metalice modulare;
- Ioan Cantacuzino – reputat medic și microbiolog, fondator al școlii românești de imunologie și patologie experimentală;
- Gheorghe Marinescu – pionier în neurologia experimentală și în histochimia la nivelul celulelor neurale;
- Hermann Oberth – pionier al zborurilor cosmice, creatorul motoarelor-rachetă folosind combustibili lichizi, rachetele cu mai multe trepte și al zborului omului în Cosmos (*Menschen in Weltraum*);
- Ștefan Odobleja – autor al ciberneticii generalizate și al psihologiei consonantiste.

Izbucnirea Primului Război Mondial a condus la sprijinirea de către membrii Academiei a eforturilor de susținere a frontului și a celor rămași în spatele acestuia, prin cedarea diurnelor și a drepturilor de autor pentru ajutorarea victimelor acestui război. În anii ocupației militare a Capitalei, Academia Română a fost atacată direct, ridicându-i-se, din

colecțiile sale, peste 600 de volume de manuscrise din secolele XIV–XVII, revenite ulterior bibliotecii numai în urma intervențiilor repetate făcute de unii dintre membrii Academiei rămași în Bucureștiul ocupat, în primul rând de Ioan Bianu, care răspundea direct de inestimabilul tezaur al Bibliotecii Academiei, dar și de Dimitre Onciul și Titu Maiorescu.

La 12 aprilie 1918, membrii Academiei Române au salutat cu entuziasm Unirea Basarabiei cu România, la realizarea căreia au contribuit și unii viitori membri ai Academiei: Pan Halippa, Ion Inuleț, Ștefan Ciobanu, Onisifor Ghibu, Paul Gore, pentru ca, în noiembrie, unirea Bucovinei să se realizeze și cu sprijinul lui Ion I. Nistor.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918 au luat parte Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Iuliu Hossu, Miron Cristea, Valeriu Braniște, Lucian Blaga, Silviu Dragomir, Alexandru Borza, Ion Lapedatu.

Făurirea în 1918 a Statului național unitar român a deschis o nouă perioadă și în istoria Academiei Române. Rolul supremului for de cultură și de știință al țării la realizarea mărețului act al unirii a fost reflectat cu ocazia ședinței solemne consacrate împlinirii a 50 de ani de la înființarea Academiei. Ședința a avut loc la 14 mai 1919 în prezența Regelui Ferdinand I, a Reginei Maria și a primului ministru Ion I.C. Brătianu, toți fiind membri de onoare ai Academiei Române. **La ședința solemnă, Regele Ferdinand I „Întregitorul de Țară” spunea: „În lupta sfântă pentru unirea tuturor românilor, Academia Română și-a avut partea ei importantă pe terenul cultural”, și a adus un vibrant omagiu Societății Academice Române de la 1867 care, „bine încredințată că numai pe baza unității de limbă și de cultură se poate clădi trainic viitorul unei națiuni, a reunit în cercul restrâns al viitoarei Academii pe bărbații luminați din toate ținuturile românești și astfel România Mare de azi își găsea de o jumătate de secol patria comună sub acoperișul tănărului așezământ”.**

În anii ce au urmat, s-au realizat lucrări deosebite în diferitele discipline umaniste și ramuri ale științelor, rezultatele cercetărilor românești fiind cunoscute și apreciate de comunitatea științifică internațională. Acestea au fost prezentate în comunicările susținute de ilustre personalități: Liviu

Rebreanu, Tudor Vianu, Lucian Blaga, Constantin Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti, Miron Cristea, Vasile Goldiș, Gheorghe Spacu și mulți alții în ședințele publice ale Academiei Române și au fost publicate în cele trei serii de „Memorii”, ce apăreau pe lângă „Analele” Academiei Române.

Odată cu dezvoltarea spectaculoasă a științelor, Academia Română s-a pregătit să primească mai mulți reprezentanți ai acestor discipline. În 1941, a început un amplu proiect de reorganizare a instituției academice, care rămâne la cele trei secțiuni, fiecare cuprinzând 36 de membri și o împărțire a secțiunilor în subsecțiuni, care au stabilit mai bine locul unor domenii noi, precum filosofia, sociologia, științele economice, financiare, statistice și militare. Importanța care începea să se acorde tot mai mult științelor tehnice a condus în 1945 la înființarea, sub egida Academiei Române, a Consiliului Național de Cercetări Științifice. Acesta avea menirea de a contribui la progresul științelor teoretice și aplicate, prin coordonarea instituțiilor care se ocupau cu problemele științei.

Noile condiții create după 1918 au contribuit la sporirea și la diversificarea relațiilor externe ale Academiei Române. Ea a fost prețuită pe plan internațional și a devenit, în 1922, membră a Uniunii Academice Internaționale.

Anii celui de-al Doilea Război Mondial au avut consecințe nefaste asupra destinului Academiei Române. Greutățile prin care trecea întreaga țară s-au răsfrânt și asupra alocării fondurilor către instituția academică. Ea a suferit, după război, și consecințele exproprierii proprietăților sale lăsate prin donații. În aceste condiții, transformarea Academiei într-o instituție de stat devenea un act final.

La 9 iunie 1948, printr-un decret al prezidiului, Academia Română devenea Academia Republicii Populare Române, care avea ca scop promovarea științei și culturii în toate domeniile, în vederea ridicării nivelului material și cultural al poporului. Prin măsuri represive, din „Noua Academie” au fost excluși 114 membri, ilustre personalități ale României, printre care Gheorghe Brătianu, Alexandru Lapedatu și Iuliu Maniu, membru de onoare al Academiei Române. Nouă dintre aceștia au murit în temnițele comuniste, iar numele tuturor se află înscrise pe placa memorială așezată în expoziția permanentă din Academia Română.

În 1948 s-au înființat filiale ale Academiei Române la Iași și la Cluj, cărora li s-au alăturat din 1955 baze de cercetări științifice la Târgu Mureș și Timișoara. Până în 1965, numărul secțiilor a crescut de la trei la 12, iar o importantă măsură a acestei perioade a fost alegerea de membri onorifici post-mortem a unor personalități, precum Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă, Aurel Vlaicu, Ștefan Luchian etc. Totodată, în această perioadă s-a înființat Editura Academiei și Casa Oamenilor de Știință.

În anii 1960–1970, în ciuda vicisitudinilor vremii, statul român a sprijinit cercetarea științifică, astfel încât personalități ale României au continuat să realizeze performanțe de excepție prin publicarea unor lucrări fundamentale: *Istoria literaturii române*, *Flora României*, *Geografia României sau Istoria României*. Intelectuali iluștri, printre care Elie Carafoli, pionier al aerodinamicii, Horia Hulubei, expert în fizica atomică și nucleară, Grigore Moisil, părintele informaticii românești, Henri Coandă, pionier al aviației și inventatorul motorului cu reacție, George Emil Palade, laureat în 1974 al Premiului Nobel pentru fiziologie și medicină, sunt doar câteva nume care au reprezentat cu mândrie România la cel mai înalt nivel internațional.

În deceniul al IX-lea al secolului trecut, activitatea Academiei a avut de suferit sub multiple aspecte, rolul Academiei fiind mult diminuat de autorități. Fondurile de la stat au devenit din ce în ce mai reduse, astfel încât s-a ajuns la situația în care acestea scăzuseră sub limita suportabilului.

Profunda transformare care a avut loc în societatea românească în urma evenimentelor din decembrie 1989 nu putea să nu influențeze și Academia Română. La 5 ianuarie 1990, în urma lucrărilor competente și foarte bine organizate depuse de **academicianul Mihai Drăgănescu**, importantul pilon al renașterii Academiei Române după 1990, noua putere politică a țării a emis Decretul-Lege nr. 4, care se referea la organizarea și funcționarea supremului for de cultură și de știință al țării, instituție autonomă, independentă în toate lucrările ei și având o finanțare a cercetății științifice și aparatului asociat cu aceasta de la bugetul de stat.

Printre cele mai importante măsuri organizatorice, amintim că în 1991 numărul secțiilor a fost

sporit la 14, care sunt active și în zilele noastre. O altă măsură importantă a anilor '90 a fost repunerea în drepturi a tuturor celor cărora li s-a retras această calitate în 1948, dar și alegerea unor membri post-mortem, printre care îi amintim pe Constantin Brâncuși, Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Carol Davila, Nicolae Paulescu ș.a.

Astăzi, Academia Română are acoperire națională prin trei filiale la Iași, Cluj-Napoca și Timișoara și prin 72 de institute și centre de cercetare fundamentală repartizate pe întreg teritoriul țării, unele dintre acestea fiind institute de excelență europeană, cu deosebite performanțe științifice.

Poziția Academiei Române de for suprem a fost consolidată, fără îndoială, de membrii ei aleși de la înființare și până în prezent, în număr de 1703. Prin prestigiul lor, aceste elite intelectuale, din toate domeniile științelor, literelor și artelor, reprezentanți ai Casei Regale, ai vieții politice, ai armatei și bisericii, au adus venerabilei și veneratei instituții o binemeritată recunoaștere în țară și în străinătate. Academia a ales și membri de onoare cu mare reputație științifică și culturală din afara hotarelor României, între care 46 laureați ai Premiului Nobel. Academia are printre membrii de onoare personalități, precum Regele Mihai I, Sfântul Ioan Paul al II-lea, Suveran Pontif, Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, violonistul Yehudi Menuhin, laureatul Premiului Nobel, fizicianul Ștefan Hell ș.a. Totodată, Academia Română colaborează cu toate instituțiile importante din România și cu acelea din afara granițelor.

În 2011, la sărbătorirea a 145 de ani ai Academiei Române, a fost lansat *Dicționarul Tezaur al Limbii Române*, finalizat după aproape 130 de ani de reputele institute de filologie din București, Cluj și Iași. Acest dicționar este opera capitală a culturii române și reprezintă îndeplinirea primei și celei mai importante misiuni a Academiei Române de la înființare: unificarea limbii române la nivel lexical. Totodată, în această perioadă a fost publicată *Istoria Românilor*, în zece volume, lucrare fundamentală pentru unitatea națională și corecta prezentare a românilor în lume.

Într-o lume care tinde să se globalizeze, o academie națională europeană, așa cum este Academia Română, **are astăzi o misiune urgentă și**

de mare responsabilitate: să medieze corect între tendința integrării și identitatea națională.

Regele Mihai I spunea: „*Omul își câștigă în fiecare zi dreptul de a avea un «mâine». Țara își redobândește, cu fiecare generație, privilegiul de a continua să existe. A avea legi bune este un lucru însemnat. A-i face pe oameni să le respecte este încă mai valoros... Bunul mers al instituțiilor Statului este condiția libertății și statorniciei noastre. Instituțiile nu pot funcționa fără respectul legii, fără competență și fără etică...*”

Rolul predominant al Academiei este, fără îndoială, acela de a apăra identitatea noastră națională, adică valorile ei spirituale profunde, irepetabile, ținând cont și de tendințele actuale ale dezvoltării umanității. Iată de ce, în cadrul proiectelor de dezvoltare a României pe termen lung, Academiei Române îi revine realizarea unuia dintre cele mai de seamă dintre acestea: cel legat de cultura românească privită între național și universal, cu obiective bine definite în domeniul educației și al învățământului, al atragerii spre cultură a populației țării, în special a tinerei generații, al culturii electronice, al afirmării contribuțiilor oamenilor de știință și de cultură români în știința și cultura universală, la cursul larg al culturii umanității.

Academia Română continuă să fie o prezență activă în viața societății, luând atitudine, pe baza opiniilor științifice elaborate în secțiile de specialitate, față de unele probleme importante de interes național și internațional (proiectul de exploatare cu cianuri de la Roșia Montana, problema manualelor, a limbii române, a limbii latine și a istoriei în programele de învățământ, siguranța alimentară ș.a.).

Academia Română a participat la elaborarea unei Strategii Naționale a Cercetării Științifice și Inovării, corelate cu programul „Orizont 2020”, cu cerințele Uniunii Europene și este **organizatoarea „Strategiei României pentru următorii 20 de ani – 2018–2038”** (publicate la Editura Academiei Române, 2015–decembrie 2016).

Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani s-a desfășurat sub Înaltul Patronaj al Președintelui României, domnul Klaus Werner Iohannis.

Inițierea și elaborarea **Strategiei de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani**, coordonate de 11 institute de excelență și filiale ale

Academiei Române, a fost generată de programul de management pe care l-am prezentat în fața Adunării generale a Academiei, la alegerea ca Președinte al Înaltului nostru For de Știință și Cultură, la care au aderat Vicepreședinții acestui For și coordonatorii Strategiei. Colaborăm în această lucrare cu Banca Națională a României, Parlamentul României, Guvernul României și alte instituții ale Statului Român.

Centru important de coordonare a cercetării științifice din România, Academia Română are în societatea românească și un rol **constructiv, coerent și stabilizator**, de consultant corect în problemele majore. **Academia folosește argumente științifice ale cercetătorilor științifici din institutele ei de cercetare, fără implicări politice și fără influența ciclurilor electorale.** Academia respectă instituțiile Statului, indiferent de conducerile lor alese democratic. Punctele de vedere și luările de poziție în problemele care vizează identitatea națională, interesul național și solidaritatea noastră, atât în condiții favorabile, cât și în condiții grele, confirmă încă o dată rolul fundamental pe care Academia îl are în viața Țării.

În această importantă cercetare prospectivă, am utilizat principalele metode și instrumente pe care le oferă lucrările moderne din domeniu (SWOT, Delphi și seminariile de *brain-storming*).

1. SWOT (puncte tari-slabe-oportunități-pericole)/Viziunea – Binele Țării într-un context de pace și de negociere corectă.

2. Trasee și ținte – Ce poți face mai bine într-un context dat (negociat).

3. Cum trebuie să-ți împarți resursele ca să poți atinge țintele propuse, cu scenariii optimist/pesimist/realist, ținând cont că avem parte de „ani grași și ani slabi” sau cum sunt numite fenomenele extreme *black swans* (definite și în proiectele 12. Politici financiare și monetare și 13. Instituții publice stabile, respectate și durabile. Stabilitatea Statului Român).

În caseta pe care o prezentăm astăzi se găsesc cele patru volume ale **Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani** și sinteza celor patru volume. Am elaborat și a ieșit de la tipar astăzi *Sumarul executiv al Strategiei*, care va fi pus la dispoziția dumneavoastră.

Contextul intern în care se finalizează această lucrare:

- Anul 2016: 150 de ani de la fondarea Academiei Române/Alegeri locale și parlamentare
- Anul 2017: Fenomenele tranzitorii turbulente post-electorale. Pregătirea sărbătoririi Centenarului Marii Uniri.
- Anul 2018: 100 de ani de la Marea Unire – Programul Academiei pentru sărbătorirea Centenarului Marii Uniri.

Contextul extern în care ne aflăm este extrem de complex.

Pornind de la analiza SWOT a situației României în fiecare domeniu strategic, precum și viziunea asupra situației la care trebuie să ajungă România în anul 2038, am urmărit **evidențierea unor ținte** (trasee posibile și borne) ale dezvoltării pe termen lung. Viziunile asupra evoluției și strategiilor fundamentate științific sunt menite să creeze convergențe și un program de acțiune care are în vedere: *pe termen scurt* – stoparea fenomenelor negative care se constată în economia și societatea noastră; *pe termen mediu* – situarea României pe o poziție medie din punct de vedere al nivelului de trai al țărilor din zona Vișegrad 4 și Slovenia; *pe termen lung* – situarea României pe o poziție medie a țărilor dezvoltate din Uniunea Europeană corespunzătoare din punct de vedere al resurselor umane de care dispune, al resurselor naturale, în cadrul economic și geo-politic al Uniunii Europene și global.

Structura **Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani** are 11 (+2) proiecte interdisciplinare. Aceste proiecte au fost coordonate de membri ai Academiei Române și de specialiști din institutele aflate sub egida ei. Grupurile de lucru, menționate în lucrări, au cuprins specialiști reputați din Universități, Institute naționale, Ministere, Consilieri de stat, Parlamentari, Directori ai Colegiilor Naționale Centenare, profesori cu experiență din școli din întreaga țară, astfel:

Proiectul 1. Școala și educația în viziunea Academiei Române

Coordonator: Prof. univ. Ioan Dumitrache, membru corespondent al Academiei Române

Proiectul 2. Resursele naturale – rezerve strategice, ce folosim și ce lăsăm generațiilor viitoare

Coordonator: Acad. Bogdan C. Simionescu

Proiectul 3. Securitatea și eficiența energetică

Coordonator: Prof. dr. Filip Cârlea

Proiectul 4. Siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică

Coordonator: Acad. Dan Tufiș

Proiectul 5. Securitate și siguranță alimentară

Coordonatori: Acad. Cristian Hera, Acad. Păun Ion Otiman

Proiectul 6. Economia și calitatea vieții

Coordonatori: Acad. Lucian Liviu Albu, Prof. univ. dr. Gheorghe Zaman, membru corespondent al Academiei Române, Prof. univ. dr. Cătălin Zamfir, membru corespondent al Academiei Române

Proiectul 7. Sănătatea – de la biologia moleculară la medicina personalizată de vârf în România

Coordonator: Acad. Victor Voicu

Proiectul 8. Proiectul european al Dunării. Strategia națională a Dunării

Coordonatori: Acad. Cristian Hera, Acad. Nicolae Panin

Proiectul 9. Cultura românească între național, localizare în zona proximală și universal – Europa multilingvistă, cultura electronică

Coordonatori: Acad. Alexandru Surdu, Acad. Victor Spinei

Proiectul 10. România – societate a cunoașterii și a valorii adăugate la ceea ce are

Coordonator: Acad. Florin Gheorghe Filip

Proiectul 11. România în era globalizării – spațiu și tradiție de întâlnire a civilizațiilor, de echilibru și moderație

Coordonator: Prof. univ. dr. Dan Dungaci

Proiectul 12. Politici financiare și monetare – echilibru și asigurarea unei dezvoltări durabile

Coordonator: Prof. univ. dr. Florin Georgescu, ex-ministru

Proiectul 13. Instituții publice stabile respectate și durabile – stabilitatea statului român

Coordonator: Prof. dr. Vasile Sebastian Dâncu, ex-viceprim-ministru

În anul 2017, ianuarie-martie, au fost elaborate și tipărite Sinteza și sumarul executiv al **Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani:**

versiunea care se distribuie instituțiilor de conducere ale statului (Președintele României, Primul Ministru, Președinții celor două Camere ale Parlamentului României, Guvernatorul Băncii Naționale a României, Președinții partidelor politice parlamentare, Președintele Curții de Conturi ș.a.).

În iulie, se vor colecta observațiile asupra Strategiei de la decidenții aleși democratic la conducerea României.

În noiembrie vom definitiva versiunea care înglobează observațiile instituțiilor de conducere ale statului (Președintele României, Primul Ministru, Președinții celor două Camere ale Parlamentului României, Guvernatorul Băncii Naționale a României, Președinții partidelor politice parlamentare, Președintele Curții de Conturi ș.a.). Aceasta versiune ar putea fi documentul de convergență într-o reuniune de tip „Snagov” în luna decembrie, pentru semnarea **Strategiei de post-aderare a României la Uniunea Europeană** (N.B. Strategia de aderare la Uniunea Europeană a fost coordonată de Acad. Tudorel Postolache).

Realizarea cu succes a obiectivelor **Strategiei**, conform calendarului stabilit inițial, reprezintă o garanție a finalizării acesteia ca instrument motor, **de construcție, de convergență internă și de coerență** în dezvoltarea României, instrument absolut necesar pentru integrarea demnă a Țării în Uniunea Europeană.

Cu acest prilej festiv, putem remarca încă o dată atenția și marea considerație manifestate de autoritățile României și de majoritatea românilor față de cel mai înalt for științific și cultural al țării. La Sărbătoarea Națională a României, 1 Decembrie 2015, Președintele Țării, domnul Klaus Werner Iohannis, a apreciat înalta misiune națională a Academiei Române și contribuția științifică și culturală a membrilor săi la dezvoltarea țării noastre:

„Academia Română reprezintă forul cel mai înalt de consacrare științifică al României și păstrătoarea unei îndelungate tradiții spirituale a poporului român. Este esențial pentru identitatea noastră națională să ne recunoaștem valorile, pe acei oameni care au demonstrat o înaltă ținută științifică pe tot parcursul vieții lor academice și profesionale. Cred cu tărie în întărirea legăturii dintre cercetare și educație, ca o condiție sine qua non a supraviețuirii unei societăți democratice, cea

în care cetățenii României puternice să poată înțelege și utiliza noțiuni științifice”.

Am inițiat deja un Program de proiecte și acțiuni dedicate Centenarului Marii Uniri în Academia Română, cu responsabilități, costuri și resurse financiare eligibile legal.

Dar ce trebuie să fie Academia Română pentru a împlini viziunea unor iluștri înaintași? Îl aleg pe Academicianul Dimitrie Gusti, unul dintre Președinții Academiei Române.

Reputatul președinte Dimitrie Gusti subliniază în *Ființa și Menirea Academiilor* (discursul de recepție în Academia Română din 10 iunie 1923):

„Academia Română, de la înființarea ei până astăzi, a considerat ca o datorie principală să îmbogățească și să înalțe patrimoniul cultural al națiunii; așa a fost până acum, așa va fi și de acum înainte, un mijloc superior și dezinteresat de îndrumare și progres în viața spirituală a neamului, o păstrătoare a continuității și statorniciei muncii științifice și culturale productive (...)

Academia devine arhitectul spiritului.

Întreprinderile colective academice (ediții de texte, dicționare, corpora ale inscripțiilor, repertorii zoologice și botanice, colecții de documente, tezaurale ale limbilor clasice – pentru a spicui câteva numai) iau însă uneori proporții atât de uriașe, încât asociația forțelor naționale nu ajunge și e nevoie de o concentrare a tuturor energiilor de care dispune, într-un moment dat, întreaga lume a științei.

De aici a izvorât ideea «Academiei internaționale». De altfel, acest nou tip de academie era ușor și firesc să se înfăptuiască, dacă luăm seama că academiile de pretutindeni au fost întemeiate după același model, în același spirit, pentru același scop și că ele au întreținut și întrețin cele mai întinse și mai strânse relații colegiale și amicale, prin schimb de memorii și dări de seamă, prin numiri de asociați și corespondenți (...)

Academia nouă, Academia militans, își propune alte scopuri. Fără a contesta că Academia, chiar limitată la rolul arătat mai sus, va exercita o influență binefăcătoare asupra lumii literare și științifice, fără a desconsidera însemnătatea și valoarea, dacă vreți pedagogică, a savantului, ca atare – care, prin simpla-i existență, plină de jertfe dezinteresate și închinată cu devotament creației,

are mai mult ascendent decât toate comisiile științifice la un loc, pilda lor fiind o forță morală – fără a tăgădui, deci, că Academia, ca tot compus din personalități, chiar dacă nu iese din ea însăși, va atrage totdeauna concepția Academiei, noi credem totuși că stima și demnitatea științei vor crește și mai mult dacă Academia va ieși din ea însăși pentru o acțiune comună națională și care-și găsește apoi încununarea într-o operă colectivă mondială, înfăptuită în tipul superior al Academiei internaționale (...)

Știința, filosofia și arta nu desemnează obiecte diverse, ci formează un mare și același cămin cultural, unde un sistem de gândire valorează cât un poem ori o simfonie, o simfonie și un poem valorează cât o descoperire științifică, o viață de om de știință nu este un rol și o ambiție, ci o viață de virtute, unde știința, filosofia și arta sunt identice, unde a ști, a cugeta și a admira sunt același lucru, unde cad toate opozițiile, unde natura omenească și-a regăsit în identitate obiectul înaltei armonii a tuturor facultăților și aspirațiilor sale (...) Dar

Academia Română mai are o lacună simțitoare de împlinit; ea a fost totdeauna o instituție culturală și nu numai o asociație științifică; știința este numai un element al culturii, celălalt este arta (...)

Azi, savanții nu au nevoie de acest aparat exterior, care să lovească imaginația mulțimii și să cucerească științei în acest fel locul de onoare ce-i aparține. Căci azi strălucirea culturii și a științei se răsfrânge îndeajuns și asupra modeștilor ei reprezentanți, care, dacă ar fi fost proclamați, cu o ușoară ironie, de nemuritori, este pentru că ei participă cu un infinit devotament la opere eterne.

Să fie permis totuși aceluia ce vă vorbește să ia pildă de la pontifiul colegiului sfânt din Bensalem (Bacon), și să aducă acum, când are înalta satisfacție de a se găsi în mijlocul dumneavoastră, un imn de slavă destinului fericit ce-i este hărăzit Academiei Române, spre onoarea și prestigiul patriei.”

Dumnezeu să ocrotească România, pe toți oamenii de bine și pe cei care lucrează pentru unitatea, valorile și binele Țării!

Rolul central al Academiei Române în construcția socială și politică a societății*

Călin Popescu-Tăriceanu

Președintele Senatului României

Domnule Președinte al Academiei,
Alteța Voastră Regală,
Domnule Președinte,
Preafericite Părinte Daniel,
Domnule Președinte al Camerei Deputaților,
Domnilor Miniștri,
Doamnelor și Domnilor Academicieni,
Stimați invitați,

Este un privilegiu neprețuit să particip și anul acesta la Adunarea generală solemnă a Academiei Române, dedicată celebrării a 150 de ani de la semnarea decretului privind convocarea ședinței inaugurale și de la înființarea Bibliotecii Academiei. Nu pot să nu vă mărturisesc că mă încercă un sentiment de emoție.

Sunt 150 de ani de intense reflecții și dezbateri asupra limbii și istoriei românilor, asupra identității naționale și a valorilor românești, dar și de momente dificile, pe care acest for al personalităților vieții intelectuale le-a traversat. Și toate acestea în serviciul națiunii și pentru progresul general al societății românești.

Stimați membri ai Academiei,

Ați demonstrat perseverență și devotament de fiecare dată în toate domeniile de cercetare și în toate provocările intelectuale și sociale. Eforturile dumneavoastră comune au contribuit la constanta modernizare și adaptare a Academiei Române, asigurând în același timp o revitalizare și o conectare armonioasă cu toate valorile democratice occidentale.

Călin Popescu-Tăriceanu

În cei 150 de ani de existență, nu putem să nu remarcăm și rolul central pe care această instituție prestigioasă l-a avut în construcția socială și politică a societății. Fără doar și poate, rostul Academiei rămâne unul eminent democratic, această agoră a dezbaterilor științifice fiind orientată spre inovare în toate domeniile vieții. Nu pot să nu amintesc câteva realizări cu totul și cu totul impresionante ale Academiei Române, reprezentative pentru întreg spațiul românesc. Construcția, gramatica și ortografia limbii și istoriei românilor, rol asumat chiar de fondatorii Academiei, a fost un obiectiv constant pentru toate generațiile academice.

---

*Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

Cultivarea științelor și artelor a permis armonizarea tuturor ideilor lansate de societatea românească în plină modernizare. Publicarea operelor clasicilor și ale contemporanilor, precum și realizarea de lucrări științifice, dicționare, enciclopedii și atlase au întregit misiunea culturală și socială a Academiei.

De fiecare dată când apar schimbări în definirea reperelor sociale, culturale, economice și politice ale societății românești, Academia Română a reușit să creeze contextul favorabil acomodării rigorilor vieții cotidiene.

În cei 150 de ani de activitate, Academia Română a reprezentat un reper pentru întreaga societate, locul în care problemele și provocările curente au fost supuse dezbaterilor intelectuale. Strategia de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani, un proiect curajos și de mare anvergură științifică, asumat de Președintele Ionel-Valentin Vlad și de cei peste 200 de experți care avut contribuții remarcabile, ne dovedește încă o dată că Academia Română își reînnoiește și acum misiunea fundamentală.

Conduita profesională de care membrii Academiei au dat dovadă are o valoare incontestabilă. Prestigiul de care se bucură astăzi Academia Română – și mă refer aici deopotrivă la însemnătatea în plan național și internațional, printre marile academii ale lumii – se datorează întru totul savanților vizionari, care, încă de la ședința inaugurală și până astăzi, vreme de 150 de ani, nu au încetat să conteste, să propună noi șantiere de

cercetare și mai presus de toate să creeze școli de gândire și de promovare a spiritualității românești.

Sistemul de valori s-a transformat considerabil, iar provocările cu care ne confruntăm astăzi sunt mult mai diversificate și complicate, în comparație cu cele ale vremurilor trecute. Identitatea noastră națională rămâne totuși inseparabilă, încorporând pe de o parte, valența europeană, iar pe de altă parte, caracterul democratic.

Până acum, democrația nu a locuit în alt trup decât în cel al statului național. Suveranitatea națiunii este nu numai o garanție a păstrării identității, dar și cea mai curajoasă și rațională metodă de apărare a democrației.

Astăzi, în acest moment solemn, privim spre viitor cu încrederea ce emană din întreaga moștenire cu totul și cu totul remarcabilă. Dar și cu simțul datoriei de a adapta valorile fundamentale, în mod constant, vremurilor pe care le trăim astăzi, cel puțin în același spirit ca și până acum, dacă nu chiar cu o mai atentă aplecare asupra transformărilor rapide și mult mai complexe din întregul spațiu românesc.

Închei prin a vă aminti, stimați academicieni, că după un secol și jumătate, aveți datoria, dacă îmi permiteți să spun așa, de a reflecta, în cadrul viitoarelor sesiuni de dezbateri ale Academiei Române, asupra unei noi misiuni care să răspundă nevoilor societății românești de astăzi și să asigure progresul prin știință și cultură. Grea încercare, dar onorant privilegiu!

Vă mulțumesc.

Celebrarea Academiei Române – celebrarea conștiinței noastre naționale*

Liviu Dragnea

Președintele Camerei Deputaților

Domnule președinte al Academiei,
Alteța Voastră,
Preafericirea Voastră,
Înaltpreasfinția Voastră,
Domnule președinte al Senatului,
Domnule președinte Iliescu,
Domnilor miniștri,
Stimați membri ai Academiei,
Onorată asistență,

Sunt unul dintre oamenii politici care își dorește o implicare mai mare și plină de substanță și de pragmatism a Academiei Române în viața socială și economică a acestei țări, în sensul călăuzirii decidenților politici din România în chestiunile majore ale acestei țări. Eu am aceste volume și vă mulțumesc și pentru faptul că astăzi mi-ați dat această sinteză executivă; mă uit des la laborioasa lucrare publicată anul trecut cu privire la strategia de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani. În opinia mea, este un document, chiar dacă este o lucrare grea, pe care trebuie să îl aibă fiecare politician român, fiecare decident din statul român, fiecare parlamentar și, bineînțeles, chiar și președintele României. Eu îl am pus deoparte, dar nu este suficient. În perioada 2003–2004, domnul președinte Iliescu a coordonat, a patronat elaborarea unui document asemănător, *Strategia de Dezvoltare Durabilă a României pentru următorii 25 de ani*. După alegerile din 2004, acel document n-a mai fost găsit folositor și util pentru România. Au mai trecut 13 ani în care România ar fi putut să avanseze, să se dezvolte în cadrul unui plan strategic, cu o viziune, cu o coerență, în care fiecare decident din statul român să știe că în fiecare an se pune o cărămidă, o piatră la temelia dezvoltării durabile a acestei țări,

Liviu Dragnea

practic, la viitorul României. Acum ați reușit să realizați această lucrare. Îmi doresc și voi face tot ce îmi stă în putință ca această strategie, această lucrare să nu mai fie neluată în seamă și să fie, practic, temelia dezvoltării acestei țări.

Unde ar fi fost România, dacă după Revoluție am fi avut un plan strategic? Nu cred că ne mai plângeam astăzi că n-avem autostrăzi, nu cred că ne mai plângeam astăzi de problemele din Sănătate, din Educație; nu cred că mai erau atâtea dezbateri în țară în ultimii ani cu privire la resursele noastre naturale, la resursele culturale, nu cred că mai era atâta tensiune în țară, nu cred că mai aveam astăzi sute de sate, în care atunci când ieși din curte intri în noroi

---

*Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

până la genunchi. Sigur, poate pentru unii pare pitoresc să meargă să viziteze satul românesc și să vadă cât de pitoresc este acolo! Sunt oameni care merg, vizitează, fac poze și pleacă. Milioane de români trăiesc tot în acele condiții.

De fiecare dată când consult această lucrare îmi atrage atenția emblema Academiei Române și textul „150 de ani în serviciul națiunii române”; este impresionant. Sper că nu greșesc și, dacă greșesc, să-mi fie iertată greșeala, cred că în afară de Armata Română și de Biserica Ortodoxă Română nu există nicio altă instituție care să aibă o istorie atât de lungă de serviciu neîntrerupt în slujba națiunii. Deasupra tuturor este Casa Regală. De altfel, nu cred că este deloc întâmplător că nașterea Academiei Române a avut loc în momentul în care a apărut nevoia de regularizare a limbii române.

În 1867 s-a aprobat statutul Societății Literare Române, care menționează scopul „*de a lucra la înaintarea literelor și a științelor între români*”, adică într-un moment de maturizare a conștiinței și ființei noastre naționale. Astăzi celebrăm 150 de ani de la ședința inaugurală a Societății Academice Române și de la înființarea Bibliotecii Academiei Române.

În opinia mea, ziua de astăzi nu ar trebui privită doar ca o celebrare a instituției Academiei Române, ci și ca o celebrare a conștiinței noastre naționale.

Am spus de la început că mă număr printre oamenii politici care își doresc o participare mai activă a dumneavoastră la procesul decizional în statul român. Nu știu exact câți sunt ceilalți, dar cred că o să îi vedem în perioada următoare.

Vă reamintesc și vă mulțumesc pentru acest lucru că tot aici, în această aulă, cu patru ani în urmă, am organizat sub patronajul dumneavoastră prima dezbatere privind regionalizarea administrativă a României, un proiect care, din motive politice obscure, a fost stopat în acel moment, dar care este în continuare un obiectiv pe care-l consider necesar pentru buna dezvoltare a acestei țări și pe care mi-aș dori să-l văd realizat.

Am făcut de curând un nou apel la Academia Română, într-un context nou care reclamă același gen de consens politic și național la care m-am referit și în contextul regionalizării și la care v-ați referit și dumneavoastră mai devreme. Astăzi, imperativul nu mai este doar unul de ordin intern, cum era în cazul regionalizării, ci și extern, respectiv schimbările majore care se preconizează în ceea ce privește organizarea și funcționarea Uniunii Europene. Din

punctul meu de vedere, suntem în fața unui moment istoric foarte important, care poate defini viitorul României și al Europei, cel puțin pentru următoarea jumătate de secol. Așadar, cred că este nevoie de realizarea unui consens național nu numai la nivelul clasei politice – nu este suficient – ci în toate forurile decizionale ale statului. Avem nevoie nu doar de un obiectiv comun, e limpede că ne dorim cu toții o Uniune Europeană a solidarității în care toate statele membre, deci și România, să se bucure de un statut egal. Avem însă nevoie de o strategie comună, la care v-ați referit, care să ne arate calea de urmat în promovarea și susținerea interesului nostru național în contextul modificărilor preconizate în Uniunea Europeană și nu numai. Evident că tot contextul european este mult mai complex. Avem, pe de o parte, o relație tensionată cu Federația Rusă; prezența României la granița „de est a Vestului”, așa cum dumneavoastră ați spus în această lucrare, ați folosit această sintagmă, s-a spus în viziunea politico-strategică în lucrarea dumneavoastră, promovarea interesului național în cadrul Uniunii Europene trebuie să meargă în același timp mână în mână cu o creștere a rolului României în NATO și cu o consolidare a Parteneriatului Strategic cu Statele Unite. În fața acestor provocări trebuie să fim capabili să purtăm un dialog între noi, în primul rând ca români, dincolo de orice partizanat politic sau de altă natură. Iată de ce consider că Academia Română trebuie să aibă principalul rol în realizarea acestui consens.

Academia Română este o formă de întrupare a spiritualității naționale și am convingerea că la masa Academiei Române se pot așeza și pot discuta toți liderii politici și toți decidenții acestui stat. Considerentele menționate în studiul Academiei Române în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani* pot găsi premisele unui dialog constructiv între decidenții din statul român. De pildă, se vorbește acolo despre asumarea unei agenții europene la București, o idee care se regăsește în volumul 3.

Brexitul ne oferă o oportunitate în această privință, iar Guvernul României a adoptat deja un memorandum privind candidatura țării noastre pentru găzduirea la București a sediului Agenției Europene a Medicamentului, care în prezent este la Londra. Este un obiectiv pe care fiecare om politic, fiecare diplomat, fiecare decident român trebuie să îl aibă în mapa pe care și-o ia cu el în avionul de Bruxelles. Este doar un exemplu în care românii pot

---

și ar trebui să spună același lucru și să vorbească pe aceeași voce pentru România.

Ne putem propune, de asemenea, așa cum propune Academia Română în această lucrare, să dezvoltăm o relație specială cu Polonia, în calitate de lideri ai Uniunii Europene la frontiera estică; tot în volumul 3 se regăsește această propunere. Este, din nou, o direcție pe care o putem analiza pentru următorii ani, astfel încât vocea României să capete o greutate mai mare în negocierile ce se vor purta în cadrul Uniunii.

Nu în ultimul rând, așa cum prevedeți tot în volumul 3, poate ar trebui să legăm Balcanii de Marea Neagră pentru a defini o regiune cu aceleași interese strategice, economice și de securitate.

Am expus aici doar câteva repere, enunțate deja de Academia Română, care pot deveni direcții strategice asumate de întreaga clasă politică, de întreaga națiune, în cadrul unui dialog consensual care poate

fi construit sub arbitrajul Academiei Române. Nu voi mai insista acum pe acest subiect, dar în calitate de președinte al Camerei Deputaților îmi exprim susținerea totală pentru un astfel de proiect consensual, în vederea definirii viziunii geostrategice a României, în contextul schimbărilor ce se anunță la nivel european.

Stimate domnule președinte Ionel-Valentin Vlad,

Stimați membri ai Academiei Române,

Puteți considera că v-am adresat acum în mod oficial propunerea de a genera împreună – Academia Română, sunt convins că și domnul președinte Tăriceanu, și Parlamentul României – o dezbateră la care să participe membrii Academiei, membrii Guvernului, membrii Parlamentului, toate instituțiile care pot avea un rol în promovarea interesului național în noul context european.

Vă mulțumesc!

Academia și Biserica la ceas aniversar*

Preafericitul Părinte Daniel

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Membru de onoare al Academiei Române

Împlinirea a 150 de ani de la semnarea de către Domnitorul Carol I a decretului privind convocarea ședinței inaugurale a Societății Academice Române (1/13 august 1867) și a 150 de ani de la înființarea Bibliotecii Academiei Române reprezintă pentru poporul român un strălucit jubileu, având în vedere contribuția majoră a acestei nobile instituții la cultivarea limbii, culturii, artei, științei și spiritualității românești, precum și la afirmarea și promovarea acestora în Europa și în lume.

Permanent alături de popor, așa cum au subliniat în operele lor marii istorici ai neamului, Biserica Ortodoxă Română a binecuvântat și a susținut încă de la început acest proiect național, care, cu jumătate de secol înainte de realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, a adunat, în comuniune de cuget și simțire, cele mai strălucite personalități din toate provinciile românești: din „România de peste Milcov” (trei membri), din „România de dincoace de Milcov” (patru membri), din Transilvania (trei membri), din Banat (doi membri), din Maramureș (doi membri), din Bucovina (doi membri), din Basarabia (trei membri) și din Macedonia (doi membri).

La numai un an de la începutul activității sale, Societatea Academică Română a primit în rândurile sale, la 15 septembrie 1868, pe Episcopul cărturar Dionisie Romano al Buzăului, în anul următor, la 15 septembrie 1869, a fost ales în înaltul for academic preotul și profesorul Sava Popovici-Barcianu, revoluționarul de la 1848, iar la 7 septem-

Preafericitul Părinte Daniel

brie 1871 – după patru ani de la ședința inaugurală a Societății Academice Române, Mitropolitul Andrei Șaguna, „Mesia” sau „Apostolul Ardealului”, a fost cinstit cu titlul de membru de onoare al Societății Academice Române, devenite apoi, la 29 martie/10 aprilie 1879, Academia Română.

Acestor personalități, deopotrivă slujitori ai Bisericii și ai Academiei, le-au urmat cu timpul numeroși alți ierarhi, preoți și teologi, care prin lucrarea lor pastorală, culturală, științifică sau patriotică au ridicat prestigiul ambelor instituții,

---

*Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

contribuind la consolidarea cooperării dintre ele, spre binele și propășirea națiunii române.

Aniversând acum 150 de ani de la fondarea Bibliotecii Academiei Române, amintim contribuția Bisericii Ortodoxe Române la dezvoltarea acesteia și a Colecțiilor Academiei. Mitropoliții Iosif Naniescu și Iosif Gheorghian, episcopii Melchisedec Ștefănescu și Dionisie Romano, împreună cu alți ierarhi, precum și o mulțime de stareți și preoți cărturari au dăruit acestei Biblioteci o mulțime de manuscrise de o valoare unică, multe împodobite cu miniaturi prețioase, numeroase tipărituri, vechi și noi, ieșite de sub teascurile tipografiilor bisericești vreme de peste patru veacuri, documente istorice de o importanță deosebită pentru reconstituirea istoriei naționale, piese arheologice, monede vechi, diverse obiecte de artă bisericească.

Însă, din nefericire, această cooperare benefică dintre Biserică și Academie, bazată pe încredere și stimă reciprocă, a fost în mod dramatic curmată de Decretul din 9 iunie 1948, prin care prestigioasa Academie Română a fost transformată în *Academia Republicii Populare Române*, iar cei mai mulți dintre membrii ei, 114, considerați „indezirabili” de către regimul comunist, printre aceștia și ierarhi, preoți și teologi ai Bisericii Ortodoxe Române au fost excluși, izolați, iar unii, chiar supuși, pentru o lungă perioadă de timp, unui crunt proces de „reeducare”. De reținut este faptul că au fost menținuți membri ai Academiei Republicii Populare Române numai 19 membri titulari și 15 membri de onoare.

Anul acesta, 2017 este Anul comemorativ al Patriarhului Justinian Marina și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului și trebuie să mărturisim faptul că, în pofida noilor condiții istorice și politice de după anul 1948, mulți dintre membrii Academiei au rămas, într-un fel sau altul, alături de Biserică. Mulți dintre aceștia au elaborat și au tipărit la Editura Academiei sau în periodicele Academiei, studii și articole de mare importanță pentru cunoașterea trecutului și contribuției Bisericii Ortodoxe Române la formarea limbii române și la cultivarea unității

naționale, la dezvoltarea artelor creștine, a culturii bisericești și laice, la apariția și dezvoltarea tiparului, la promovarea literaturii române, a învățământului românesc, dar și la apariția celor dintâi așezăminte sociale și medicale etc.

În același timp, Biserica noastră a publicat în revistele ei, semnate cu pseudonim sau chiar cu numele adevărat, numeroase studii elaborate de foști membri ai Academiei, care nu mai aveau voie să publice în revistele de stat sau erau urmăriți de cenzura comunistă. În acest sens, Patriarhul de vrednică memorie Justinian Marina (1948–1977) a ocrotit mulți academicieni persecutați de regimul comunist sau a ajutat familiile acestora. Menționăm aici doar situația dramatică a academicianului Constantin C. Giurescu, al cărui fiu, profesorul Dinu C. Giurescu, vicepreședinte al Academiei Române, își amintește într-un interviu faptul că în timpul detenției tatălui său, după ce casa și bunurile familiei au fost confiscate, familia sa a fost găzduită, cu aprobarea Patriarhului Justinian, pentru o vreme între anii 1951–1953, în casa parohială a bisericii „Sfânta Maria”, din apropierea cimitirului „Sfânta Vineri”, de către preotul profesor de istorie Niculae Șerbănescu, iar după anul 1953 în casa parohială a bisericii Mavrogheni, „*având sprijinul statornic al părintelui Grigore Burlușeanu*”.

În aceeași casă de la Mavrogheni, în aceeași perioadă, și cu aprobarea aceluiași Patriarh Justinian, locuia și renumitul academician, din nefericire atunci proscris de regimul comunist, Simion Mehedinți, savant geograf și pedagog creștin, fost absolvent al Seminarilor teologice de la Roman și București.

După anul 1989, odată cu izbăvirea de regimul comunist, au fost reabilitate raporturile firești tradiționale dintre Biserică și Academie. Astfel, în anul 1990, noua conducere a Academiei Române a reabilitat memoria ierarhilor, preoților și teologilor ortodocși excluși din Academie în anul 1948 de către regimul totalitar, iar, în anii care au urmat, noi slujitori ai Bisericii au fost primiți în cel mai important for al excelenței științifice și culturale românești.

În această ultimă perioadă, Academia Română și Patriarhia Română au inițiat mai multe programe comune, dintre care cel mai important este elaborarea *Istoriei monahismului românesc* în trei tomuri masive și valoroase, iar bunele relații, cultivate cu respect reciproc de ambele instituții, ne îndreptățesc să sperăm la o permanentă cooperare fructuoasă pentru binele poporului român.

La acest moment jubiliar binecuvântat, felicităm pe Domnul Academician Ionel-Valentin Vlad,

Președintele Academiei Române, pe Domnii vicepreședinți și pe toți membrii Academiei Române, precum și pe toți ostenitorii Bibliotecii Academiei Române.

Totodată, ne rugăm Milostivului Dumnezeu să le dăruiască tuturor sănătate și fericire, precum și mult ajutor în activitatea lor academică.

Apropiatele Sărbători ale Sfințelor Paști să le aducă tuturor lumină, pace și multă bucurie!

*Aula Academiei Române
3 aprilie 2017*

Academia Română – pilon al societății moderne*

*Alteța Sa Regală
Principele Radu al României*

Domnule Președinte al Academiei,
Înalți demnitari ai Statului,
Preafericite Părinte Patriarh,
Înaltpreasfinția Voastră,
Doamnelor și domnilor academicieni,

Este o onoare să mă adresez, în numele Custodelui Coroanei, personalităților prezente la Academia Română astăzi, la un secol și jumătate de drum parcurs împreună de forul suprem al științei și artei naționale și de Casa Regală a României.

Suntem în secolul al XXI-lea, facem parte din familia națiunilor în care a triumfat democrația, avem libertate, suntem membri ai Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și ai Uniunii Europene, ne bucurăm de beneficiile reconectării țării noastre cu lumea. Toate acestea nu ar fi fost posibile, dacă acum 150 de ani, temelia instituțională a României moderne nu ar fi fost așezată cu atâta viziune, patriotism, statornicie și pricepere.

Coincidență istorică și simbol, în același timp Constituția statului modern, Casa Regală și Academia Română au aceeași dată de naștere: anul 1866. Fiecare dintre acești trei piloni ai statalității noastre moderne, cu uneltele sale specifice, a promovat în societatea românească conceptul și valorile morale asociate profesionalismului, meritului, spiritului civic și simțului datoriei.

Timp de 50 de ani, Carol I a contribuit la zidirea statului român modern pe principiul perfecționării neîncetate. Instituțiile moderne ale statului s-au făurit pe temeiul calității profesionale și al meritului. Mijlocul secolului al XIX-lea a fost timpul unei aspirații instituționale către mai bine, iar principiile

întru care neamul nostru s-a manifestat în Europa au fost „solidaritate”, „unire”, „împreună”, „prin noi înșine”. Academia, Biserica, Armata și Coroana au pus împreună esențele rare ale națiunii. Ne-am cucerit independența, pentru că am stat împreună. Am făcut Marea Unire, pentru că am fost împreună, am făcut o țară modernă, pentru că am fost împreună, am depășit crize și am câștigat războaie, pentru că am fost împreună.

Este o grea încercare aceea de a evalua importanța pentru țară a fondării, acum 150 de ani, a Societății Academice Române. La un moment de cumpănă al istoriei naționale, când munca de modernizare a țării cerea răbdare, chibzuință, iubire de țară și multă luare-aminte, Academia Română a adus forța științei și pe cea a artei în slujba consolidării țării. Dar existența Academiei a mai făcut ceva neprețuit pentru țară: a produs și a călăuzit *leadership*. Dacă privim lista personalităților care înconjurau pe Regele Carol I și pe Regina Elisabeta, la Castelul Peleş, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, vom avea în față o excepțională pleiadă de lideri, acoperind cele mai diverse domenii, de la armată la literatură, de la politică la medicină și matematică, de la diplomatie la învățământ, de la geografie la muzică, de la credință, filosofie și istorie la științe economice. Aproape toți acești oameni de stat, de știință sau de cultură erau membri ai Academiei Române, titulari sau onorifici.

În vremurile noastre, Academia Română este o instituție a prestigiului științific și a artelor. Dar ea este, în același timp, una dintre puținele instituții ale prezentului care poate conferi identitate, mândrie, încredere și stabilitate societății noastre.

---

*Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

Academia Română – coagulant al energiilor naționale*

Sergiu Nistor**

Domnule Președinte al Academiei Române,
Domnule Președinte al Senatului României,
Domnule Președinte al Camerei Deputaților,
Alteța Voastră Regală,
Preafericirea Voastră Părinte Patriarh,
Înaltpreasfinția Voastră,
Domnilor miniștri,
Doamnelor și domnilor academicieni,
Doamnelor și domnilor,

Aniversarea Academiei Române este cinstirea unei instituții ce a dat profil european unei națiuni ce-și urmărea, acum un veac și jumătate, unitatea, independența și suveranitatea. Aniversarea și a 150 de ani de la fondarea Bibliotecii Academiei nu este o simplă coincidență, ci expresia faptului că îngrijirea limbii, lărgirea sferei cunoașterii și dezvoltarea culturii românești s-au îngemănat în activitatea Academiei Române, o instituție-far a societății Românești.

În discursul susținut cu un an în urmă sub această cupolă, Președintele României a omagiat rolul național, fondator, vizionar și modernizator al Academiei, constituită întâi ca Societate Literară. Din partea Președintelui României, reiterez cu plăcere astăzi această înaltă apreciere.

Coagulant al energiilor naționale, Academia Română a devenit, la scurt timp de la înființare, un pol de comunicare și colaborare internațională. În aprilie 1891, Regele Carol spunea: „*Renumerele*

Sergiu Nistor

Academiei noastre (...) trebuie să aibă un răsunet departe peste hotarele țării, spre a atrage în capitala României bărbați însemnați, care să se încredințeze că vechile Principate Dunărene s-au transformat într-un centru de civilizație și de propășire (...)”.

150 de ani în slujba Națiunii Române este un inspirat frontispiciu, în acord cu realitatea istorică. Noi, cei de astăzi, suntem beneficiarii acestei slujiri. Trăim ca o națiune unită în jurul limbii române, așa cum au visat-o cei care au înființat Societatea

---

*Mesajul Președinției României prezentat la Ziua Academiei Române (3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

**Consilier prezidențial

Academică Română. La un secol de la desăvârșirea ei, unitatea națională este fundamentul apartenenței noastre demne la Uniunea Europeană și sursa unei contribuții responsabile la simfonia mondială a civilizațiilor.

Doamnelor și domnilor,

Lumea în care a apărut Societatea Academică Română s-a schimbat profund, și-a multiplicat problemele, și-a agravat amenințările și acutizat crizele. Trăim într-o lume a competiției globalizate, inclusiv în plan științific. Astăzi, într-un peisaj al competențelor demonopolizate, una dintre importante rațiuni de a fi ale Academiei stă în rolul ei de a lega cunoașterea și spiritualitatea, educația și cultura într-un cadru strategic coerent.

Ați semnat recent la Paris, domnule Președinte, Declarația conducătorilor academiilor reuniți la

Ziua Mondială a Științei. Aceasta spune, printre altele: „...este primordial ca societățile noastre să se sprijine pe raționalitatea demersului științific pentru a putea răspunde de o manieră responsabilă întrebărilor prezentului și pentru a aborda viitorul cu încredere.”

Este exact ceea ce, la ceas aniversar, societatea română așteaptă de la înțelepciunea și cumpătarea nemuritorilor Academiei: viziunea unei societăți incluzive, educate, tolerante, în care să ne fructificăm valorile, să ne atingem aspirațiile europene. Un viitor pentru care, ocolind post-adevărurile, depășindu-ne neîncrederea sau neputințele, să ne angajăm cu responsabilitate și optimism.

La Mulți Ani, Academia Română!

Vă mulțumesc pentru atenție!

Expoziție aniversară
„Biblioteca Academiei Române – o lume a cunoașterii”

Academia Română – reper al societății*

Pavel Năstase

Ministrul Educației Naționale

Stimate domnule Președinte,
Alteța Voastră Regală,
Domnule Președinte al Senatului României,
Preafericite Părinte Daniel, Patriarh al Bisericii
Ortodoxe Române,
Domnule Președinte al Academiei Române,
Domnule Prim-ministru,
Domnilor miniștri,
Domnilor academicieni,
Stimați invitați,
Onorat auditoriu,

Nu este onoare mai mare pentru un om al școlii decât să se afle în incinta sacră a spiritualității românești, Aula Academiei Române!

Vă mulțumesc, în numele meu – ca om ce am servit mai bine de 40 de ani catedra – și al colegilor mei, din echipa de conducere a Ministerului Educației Naționale, pentru onoranta invitație la sesiunea solemnă pentru aniversarea a 150 de ani de la semnarea de către Domnitorul Carol I a Decretului prin care se convoca ședința inaugurală a Societății Academice Române, Academia Română de astăzi, cel mai prestigios for științific și cultural al țării.

Cel mai înalt for național de consacrare științifică și culturală al românilor, continuatorul și unicul legatar al Societății Literare Române, înființate în anul 1866 printr-o decizie a Locotenentei domnești, reunește personalități consacrate din domeniile științelor, literelor, artelor, ca un suprem for de interes public, național, de cercetare în domeniile fundamentale ale științelor, având

Pavel Năstase

personalitate juridică, de drept public și independență în lucrările sale de orice natură.

Doamnelor și domnilor,

Este de prisos să vorbesc despre rolul prestigioasei noastre instituții naționale, ca instanță națională de consacrare științifică și culturală, despre însemnătatea ei, de-a lungul timpului, pentru rodnicia științelor naturii și a celor socio-umane, prin realizarea unor mari tratate în domeniile gramaticii, istoriei și științei.

Nu de puține ori, în această aulă, s-a făcut vorbire de nume remarcabile ale acestui neam, de

---

**Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)*

relația dintre știință și artă, dintre știință și cultură, în general, despre dialogul permanent dintre oamenii de cultură și cercetători, de necesitatea ca aceștia din urmă să coboare ei înșiși din „Turnul de fildeș” în amfiteatre, în mijlocul publicului larg, pentru a împărtăși rezultatele cercetării. Și, spre bucuria mea, pot spune că anii din urmă, au arătat că aceasta nu este doar o dorință, ci o realitate a învățământului și a cercetării românești de astăzi.

M-aș referi, mai degrabă, prin prisma preocupărilor mele, la rolul Academiei în conturarea strategiei naționale, precum și în dezbaterile unor teme economice, de dezvoltare durabilă, a politicilor privind securitatea energetică sau de mediu, vitale pentru o Românie la răscrucea deciziilor europene.

Cele trei filiale, de la Iași, Cluj-Napoca și Timișoara, cele peste șaiszeci de instituții prestigioase și centre de cercetare din România aflate în subordinea Academiei Române constituie excelente comunități de diseminare a noului și a inovării, mai ales că un număr dintre acestea sunt recunoscute de Comunitatea Europeană ca institute de excelență.

Astăzi, Academia a redevenit un punct de referință al unei vaste rețele de centre de cercetare, având relații de colaborare cu organizații prestigioase din străinătate, cu instituții academice și de învățământ superior. Pentru noi, acum, această Academie Română reprezintă un reper de competență, onestitate și îndrăzneală pentru tinerele generații, precum și pentru toate personalitățile intelectualității românești de acasă și de peste hotare.

Domnule Președinte al Academiei Române,
Onorat auditoriu,

Permiteți-mi, vă rog, ca la ceas de sărbătoare, să reamintesc vorbele poetului, dorindu-vă „*La trecutu-ți mare, mare viitor!*”

Permiteți-mi să mulțumesc pentru excelența cooperare în cercetarea academică a instituțiilor noastre de învățământ superior, pentru colaborarea în domeniul doctoratelor și pentru viziunea de ansamblu asupra învățământului românesc.

La mulți și rodnici ani, Academiei Române!
Vivat, crescat, floreat, Academia!

Expoziție aniversară
„Biblioteca Academiei Române – o lume a cunoașterii”

Biblioteca Academiei – primii 150 de ani*

Ionuț Vulpescu

Ministrul Culturii și Identității Naționale

Puține instituții din România de azi funcționează neîntrerupt de 150 de ani. Încă și mai puține funcționează de 150 de ani la nivelul de excelență al Bibliotecii Academiei Române, care este concurată, la acest capitol, doar de instituția-mamă a Academiei Române înseși, a cărei zi o aniversăm tot azi. Nici în Occident, instituțiile comparabile, ca vechime și importanță în cultura națională, nu se găsesc la tot pasul.

Iată de ce aniversarea de astăzi nu are și nu ar trebui să capete un caracter pur formal, festiv.

Este, neîndoielnic, un moment festiv și cred că trebuie ca, măcar din când în când, să ne bucurăm de momentele augurale ale spiritului românesc, de ceea ce am făcut bine și temeinic. Ne lipsește o cultură a bucuriei, care este, de fapt, o cultură a continuității, a unui raport corect între tradiție și prezent.

Dar, bucurându-ne, pentru o zi, de acest tezaur național care este Biblioteca Academiei Române, nu ar strica să și medităm asupra istoriei acestei instituții și a explicațiilor succesului ei. Căci România de azi, am spus-o și eu de nenumărate ori, o spuneți și Domniile Voastre în acest înalt for academic, are mare nevoie de modele. Am încheiat, odată cu deplina reintrare pe orbita noastră istorică euro-atlantică, faza imitației, din procesul de resincronizare pe care l-am început în decembrie '89. A sosit momentul să trecem, conform formulei lovinesciene, la diferențiere; care nu poate avea loc decât prin exercițiul spiritului critic, pe baza confruntării experienței europene cu câteva mari modele naționale. Biblioteca Academiei Române, ca și Academia Română însăși, este un asemenea model ilustru de instituție culturală, nu doar pentru domeniul propriu-zis al bibliotecii, ci pentru orice mare instituție de cultură.

Ionuț Vulpescu

Care sunt liniile directoare ale acestei istorii de succes, reprezentate de cei 150 de ani ai Bibliotecii Academiei?

Prima, după părerea mea, este viziunea. Membrii Academiei Române – a cărei zi, cum spuneam, o sărbătorim astăzi, împreună cu cei 150 de ani ai Bibliotecii – au dat dovadă de un remarcabil spirit prospectiv, întemeind, la numai un an de la fondarea Academiei, Biblioteca acesteia. Ei au înțeles că menirea înaltului for nu este numai de a coordona redactarea unei gramatici și a unei istorii a românilor, ci și de a-i reuni pe oamenii de cultură din toate provinciile românești, ca o prefigurare a unității naționale. Într-un stat încă tânăr, cu puține instituții culturale dintre cele strict necesare, în care

---

*Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

științele se aflau încă la vârsta copilăriei, membrii Academiei au avut viziunea unei meniri mai complexe: cea în care înaltul for cultural urma să devină și un păstrător al memoriei culturale românești și universale, și un centru de cercetare științifică avansată, și un centru de arte. Biblioteca Academiei Române a devenit, rând pe rând, toate acestea: încă de la începutul secolului trecut era una dintre marile biblioteci europene, derula deja proiecte ample de cercetare și editare a cărții și documentelor vechi și adunase o frumoasă colecție de artă, care nu a încetat să crească. Astăzi, după 150 de ani, aceste activități se desfășoară la nivelul tehnologic și la dimensiunile secolului XXI. Cultura română a recuperat toate handicapurile cu care pornise la drum, la începutul secolului al XIX-lea, dar Biblioteca Academiei Române rămâne instituția ei fanion, cum a fost încă de la întemeiere.

A doua învățătură privește rolul important pe care îl au, într-o cultură, generozitatea și solidaritatea națională. Biblioteca Academiei Române, practic, s-a întemeiat pe donații și, chiar și după ce a fost pus la punct un mecanism legal și financiar al achizițiilor, donațiile românilor, celebri sau necunoscuți, au alimentat (și alimentează și azi!) fondul ei. Această solidaritate națională, în jurul ideii de bibliotecă, răzbuând secole în care istoria ne-a lipsit de o reală civilizație a cărții, a făcut ca Biblioteca Academiei Române să aibă un fond de carte amplu, variat și armonios, acoperind toate domeniile și epocile cărții, de la manuscrise medievale de dinainte de Gutenberg și până la cele mai rare cărți contemporane. Trebuie să continuăm să cultivăm acest spirit de generozitate și solidaritate, fără de care nu vom avea instituții culturale puternice. Iată chiar un punct de program politic și cultural: refacerea prestigiului social al donației culturale.

A treia învățătură se leagă de prima. După donații, cea mai mare contribuție la dezvoltarea Bibliotecii Academiei Române, în special în primele decenii de viață, a fost o măsură luată de stat, prin legislatorii săi. Este vorba de Legea depozitului legal, din 1895, care a avut în vedere tocmai constituirea – într-o țară care încă nu avea un sistem de biblioteci publice – unei prime mari biblioteci, care să beneficieze gratuit de trei exemplare din orice tipăritură românească. A fost o metodă simplă, care nu a presupus costuri pentru nimeni (înșiși editorii s-au simțit onorați să figureze în colecția Bibliotecii Academiei Române) și a dus la constituirea celui

mai mare fond de carte din România și, totodată, unul dintre cele mai mari din Europa.

Iată, deci, încă o temă de meditație pentru societatea românească de astăzi. Diriguitorii politici au obligația de a furniza cetățenilor nu numai ordine și siguranță publică sau justiție, ci și cultură. Au chiar obligația de a fi citori și de a lua decizii cu bătaie lungă, care să ducă la întărirea culturii naționale și a instituțiilor ei.

În fine, o a patra învățătură este cea privind rolul personalităților în destinul marilor instituții culturale. Trăim într-o cultură a transparenței, pe care, însă, o confundăm adesea cu o cultură a mediocrității, a negării performanței prin egalizarea birocratică. Biblioteca Academiei Române nu ar fi fost ceea ce este dacă la conducerea Academiei Române și la conducerea sa nu s-ar fi aflat personalități excepționale, care au avut viziunea dezvoltării ei și, în același timp, au prezentat garanțiile necesare sprijinului public de care am vorbit mai sus. Iar în epocile totalitare s-au opus cu succes deturnării Bibliotecii Academiei Române de la menirea ei. De la Ioan Bianu la Mircea Malița, de la Tudor Vianu la Perpessicius și de la Șerban Cioculescu la Dan Horia Mazilu, aceste personalități ale culturii noastre și-au turnat propria identitate în cea mai amplă, a Bibliotecii, s-au devotat instituției, dar au știut să recurgă și la reforme și schimbări, atunci când contextul cultural a cerut-o. Și conducerile Academiei au pus umărul la dezvoltarea Bibliotecii Academiei Române, pe care au privit-o întotdeauna ca pe o extensie naturală a înaltului for. Aș aminti aici mandatele profesorului Eugen Simion în fruntea Academiei, când s-a reușit construirea noului sediu al Bibliotecii Academiei Române; alt exemplu de devotament pentru instituție și pentru soarta culturii române și de spirit vizionar.

Doamnelor și domnilor,

Aniversăm astăzi Ziua Academiei Române și 150 de ani de la întemeierea Bibliotecii Academiei. Să aducem un omagiu întemeietorilor, înaintașilor noștri, care au pășit în acest istoric spațiu, delimitat de Calea Victoriei și Bulevardul Dacia. Și, totodată, să ne străduim să fim la înălțimea moștenirii lor. Bucuria să ne fie împletită cu conștiința răspunderii pe care o avem pentru binele și progresul spiritului românesc. Să rămânem aproape de Biblioteca Academiei Române, contribuind la dezvoltarea ei și recomandând-o tinerilor cercetători, căci, așa cum a spus unul dintre marii ei directori, Tudor Vianu, „*O carte își dobândește valoarea, ca un prieten, prin lunga însoțire cu ea.*”

Biblioteca Academiei

în Societatea Cunoașterii*

Acad. F. G. Filip

1. Introducere

În ediția a II-a revăzută și adăugită a *Istoriei Academiei Române*, academicianul Dan Berindei (2016, p. 464) arată: „...*Biblioteca Academiei Române a reprezentat încă de la începuturile înaltului for o instituție [...], cu rosturi naționale, depășind cadrul strict al unei biblioteci academice.*”

În anul 2016, Academia Română a sărbătorit 150 de ani de existență. Actul de fondare a fost Decretul nr. 582 al Locotenenței Domnești din 1/13 aprilie 1866, care conținea decizia de creare la București a Societății Literare Române (SLR), care avea misiunea de a stabili ortografia, gramatica și dicționarul limbii române (Berindei, 2016, p. 55). Un an mai târziu, în prima ședință de lucru a Societății Academice Române (SAR), desfășurată la data de 6 august 1867, s-a decis „crearea unei biblioteci proprii, care urma să cuprindă publicații cu natura lucrărilor pentru care Societatea fusese înființată” (Baiculescu, 1968). În anul 2017 este, deci, rândul Bibliotecii Academiei Române (BAR) să sărbătorească 150 de ani de funcționare neîntreruptă, fiind în prezent cea mai veche și mai bogată bibliotecă din România cu statut național.

O serie de lucrări au fost dedicate activității și dezvoltării BAR de-a lungul celor 150 de ani de existență. Astfel, momentele cele mai importante din evoluția Bibliotecii sunt descrise și puse în context în lucrarea consacrată istoriei Academiei Române (Berindei, 2016). Informații detaliate privind primii o sută de ani de funcționare sunt prezentate de Baiculescu (1968). Unele aspecte interesante privitoare la evoluția instituției în perioada anilor

1970–1980 sunt prezentate de Sahini (1992) și Ștrempel (2016). Informații despre indicatori, acțiuni, proiecte și, mai ales, oamenii care au activat cu devotament, eficiență și modestie pe parcursul ultimilor 25 de ani se găsesc în volumul (Filip, 2017), care adună între copertile sale rapoartele anuale ale Bibliotecii Academiei Române.

În ultimele decenii se constată că Societatea Cunoașterii câștigă tot mai mult teren, inclusiv în instituțiile culturale (Filip, 1996; Lepădatu, 2014; Filip et al, 2015), După cum se arată în (Filip, Ciurea, 2016): „Bibliotecile, muzeele și arhivele, care au acumulat, întrețin și facilitează accesul la bunuri culturale cu valoare informațională, artistică, educațională și recreativă nu se pot sustrage tendințelor generale. Ele evoluează neîncetat sub influența noilor tehnologii informatice. O bună parte din aceste instituții și-au creat deja arhive cu versiuni digitale ale obiectelor culturale pentru scopuri de preservare a conținutului și punere la dispoziția unui public extins sub diferite forme. Un exemplu important este digitizarea și facsimilarea, realizate la inițiativa academicianului Eugen Simion, ale manuscriselor lui Eminescu expuse apoi pe *site*-ul Bibliotecii Academiei Române sub forma unei colecții digitale (<http://www.biblacad.ro/Eminescu.html>). Alte exemple sunt Arhiva „Traian Vuia” (<http://www.biblacad.ro/Vuia.htm>), Manuscrisele lui Cioran (<http://www.biblacad.ro/manuscriseCioran.html>) și colecția digitală compusă din 42 de cărți și manuscrise ale unor „Personalități care au schimbat lumea”, accesibile din 2009 pe același *site* (<http://www.biblacad.ro/UPCmenui.html>)”.

---

*Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române
(3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

Textul de față descrie cu precădere cele petrecute în Biblioteca Academiei în ultimele decenii. În text nu se vor relua elementele conținute în publicațiile evocate mai sus decât în măsura în care ele pot contribui la „pregătirea terenului”, în vederea abordării temei principale tratate aici: contribuția Bibliotecii la crearea și păstrarea elementelor de cunoaștere necesare evoluțiilor actuale. Teza pe care dorim să o argumentăm cu descrierea unor fapte este că BAR își îndeplinește în continuare misiunea principală, caracteristică oricărei bibliotecii, de a selecta, acumula, întreține și a pune la dispoziția cititorilor elementele de cunoaștere stocate pe diferite medii tradiționale sau mai noi (în special digitale), folosind, într-o măsură tot mai mare, *tehnologia informației* (TI). În același timp, BAR este și o bibliotecă de cercetare în care personalul contribuie la crearea de elemente de cunoaștere.

Pentru ilustrarea tezei de mai sus, textul este organizat în continuare, după cum urmează. Mai întâi se trec în revistă unele episoade din evoluția instituției care sunt relevante pentru cele ce se vor expune în secțiunile următoare ale textului. Câteva date sintetice despre amploarea colecțiilor actuale și organizarea de expoziții clasice și virtuale sunt prezentate în continuare. Participarea instituției la proiecte naționale și internaționale și organizarea de manifestări științifice și publicațiile proprii sunt prezentate în celelalte secțiuni.

2. Episoade din evoluția instituției

La începutul existenței sale, evoluția viitoare a Bibliotecii Academiei era privită cu optimism și determinare. Baiculescu (1968) arăta că se avea în vedere transformarea în timp a Bibliotecii într-un „*puternic centru de documentare științifică pentru toți cei care sunt chemați să studieze viața trecută și prezentă a poporului român în toate manifestările ei*”.

Cu timpul, Biblioteca Academiei a evoluat, devenind mai mult decât un centru de documentare. Ea este destinată în principal studiului de înaltă calificare pentru elita profesională și intelectuală. Fondul său patrimonial, acumulat de-a lungul a 150 de ani, foarte valoros prin volum, unicitate, actualitate și diversitate a conținutului și mediilor de stocare, îi atrage pe cercetătorii consacrați și pe cei în devenire. El se compune din colecțiile de periodice

românești cele mai complete din țară, colecțiile speciale de manuscrise, carte veche și rară, arhive istorice, stampe, fotografii, hărți, numismatică (Filip, 2017, p. 5). Trebuie făcută o mențiune despre recuperarea, după un efort care a durat peste zece ani, a celor peste 300 000 de documente istorice, preluate în mod abuziv și mutate la Arhivele Statului, ca urmare a unei decizii a conducerii politice din anii 1970 (Ștrempele, 2016).

De la fondarea Bibliotecii Academiei, colecțiile s-au îmbogățit, iar contextul în care instituția funcționează s-a schimbat. S-au extins, în etape, spațiile de păstrare și de lectură. Astfel, în anul 1937, s-a dat în folosință un nou local (Berindei, 2016, p. 292), iar în 1993 a început extinderea și modernizarea acestuia în cadrul unui proiect care a fost finalizat în 2005 (Berindei, 2016, p. 475). În prezent, Biblioteca Academiei Române dispune de 26 000 mp, ca spații de depozitare destinate conservării și prezervării colecțiilor și de nouă săli de lectură cu aproape 200 de locuri.

La mijlocul ultimei decade a secolului trecut, s-a demarat procesul de utilizare a tehnologiei informației în activitățile de gestiune a colecțiilor și s-au creat premisele pentru digitizarea colecțiilor și democratizarea accesului la distanță și la orice oră la cataloage și la conținutul unor documente. În (Filip, 2015) se evocă vizita profesorului G. Metakides, coordonatorul programului de cercetare în informatică al Comisiei Europene, efectuată în 1992 la Academia Română și la Biblioteca Academiei. Aceasta a constituit o primă „amorsa” pentru procesul de folosire a tehnologiei informatice în digitizarea colecțiilor și conturarea ideilor privind interacțiunile dintre instituțiile de cultură și cele ale societății digitale (Filip, 1996).

Accesul la distanță prin mijloace electronice a favorizat comunicarea conținutului colecțiilor și vizitarea de la distanță și nerestricționată în timp a expozițiilor organizate. În același timp, numărul celor care frecventau sălile de lectură a scăzut de la 65 000, media anilor 1980, la circa 25 000, media anilor de după 2010, deși spațiul de lectură a crescut considerabil. Numărul salariaților a scăzut, dar nu în aceeași măsură: de la 279 în 1985, la 190 în 1989 și 186, media ultimilor ani.

Academicianul Șerban Țițeica, fost vicepreședinte al Academiei Române, definea, în 1935, Biblioteca Academiei ca un „tezaur al națiunii”

(Berindei, 2016, p. 290). Acum putem să o definim în termenii folosiți în zilele noastre și ca o *sursă de păstrare, creare și răspândire ale elementelor de cunoaștere*.

Pentru îndeplinirea misiunii sale, Biblioteca Academiei a necesitat resurse importante: oameni bine pregătiți, logistică și tehnologii informatice și de comunicații moderne și... fonduri pe măsură. În numeroase momente, fondurile au fost insuficiente și au afectat chiar echilibrul bugetului Academiei Române. În lucrarea sa referitoare la istoria Academiei Române, academicianul Dan Berindei (2016, p. 277) arată că „s-a luat în discuție, în câteva rânduri (în 1921, 1925, 1927, 1930 etc.)[...] eventualitatea închiderii Bibliotecii, care îndeplinea un rol public, ceea ce a fost considerat de Bianu o catastrofă pentru mersul cultural al țării.”

Legea 539/2001 a permis ca alocațiile bugetare, niciodată considerate suficiente, să fie completate cu veniturile proprii. Acea lege prevedea: „...Editura Academiei Române, Biblioteca Academiei Române și Casa Oamenilor de Știință, instituții publice finanțate din bugetul de stat, vor putea realiza și utiliza venituri extrabugetare din prestarea unor servicii specifice fiecăreia, în condițiile prezentei legi [...] Destinația acestor sume poate fi: achiziția de mijloace fixe, dotări independente, plata de publicații și tipărituri diverse, inclusiv drepturi de autor, amenajare și dezvoltare de sedii.”

Implicarea, în special în ultima decadă, a Bibliotecii Academiei în proiecte finanțate a permis, în condițiile create de legea amintită, realizarea de acțiuni de modernizare a infrastructurii bibliotecii și stimulare financiară a salariaților care desfășurau activități suplimentare față de cele prevăzute strict de fișa postului. Media ponderii veniturilor proprii s-a ridicat la circa 10% din bugetul instituției, din care aportul proiectelor a fost, în medie, de 80%.

3. Colecțiile

„Sămânța” din care au început să se dezvolte colecțiile Bibliotecii o constituie donația episcopului de Buzău, Dionisie Romano. Aceasta constă în colecțiile căpitanului bibliofil C. Cornescu-Oltelniceanu și biblioteca proprie a episcopului (Berindei, 2016, p. 81). Ea a fost adusă la cunoștința membrilor Societății Academice Române în prima ședință de lucru, datată 6 august 1867 (Baiculescu 1968, p. 13). Prima tranșă a donației, care a fost pri-

mită efectiv la Societatea Academică în iunie 1868, consta din 81 de cărți românești vechi, unele datând din timpurile coresiene (cărți bisericești, gramatici, texte juridice și manuale școlare). Restul donației, de până la 6261 de volume și broșuri, a intrat în patrimoniul Bibliotecii abia în anul 1897.

Exemplul episcopului Romano a fost urmat de numeroase alte personalități, etapele de constituire a primelor colecții fiind descrise în detaliu de către Baiculescu (1968) și nu vor fi reluate aici. În aceeași lucrare, precum și în (Berindei, 2016; Filip 2017) se prezintă cifre care indică dinamica volumului colecțiilor. Trebuie remarcat aportul esențial al donațiilor.

După cum se arată în (Berindei, 2016, p. 173): „...această bibliotecă era îndeosebi o bibliotecă provenită din donații și schimburi și nu o bibliotecă alcătuită printr-un plan de achiziții. Aceasta se datora faptului că fondurile de achiziții erau infime.”

Sahini (1992) arată că, în anii 1970, fondurile valutare au fost reduse, aceasta având un impact negativ asupra colecțiilor. Din păcate, cele de mai sus sunt valabile și acum. Totuși, pentru corectitudinea și completitudinea tabloului, trebuie remarcate următoarele:

- Volumul achizițiilor a crescut, totuși, în anii 1950, nu atât pe seama mărimii sumelor disponibile, ci datorită condițiilor din acele timpuri, când multe persoane erau nevoite să-și înstrăineze cărțile, pentru a putea face față costului vieții.

- Aportul important al trecerii, în anul 1900, a patrimoniului Bibliotecii Centrale în posesiunea Bibliotecii Academiei (Berindei, 2016, p. 173).

- Faptul că abonamentele la revistele străine nu au fost oprite până în anii 1970 (Baiculescu, 1968, p. 64).

În prezent, colecțiile instituției cuprind peste 13 milioane de unități de evidență bibliotecară (în 1985: 6,5 milioane):

- 10 000 volume de manuscrise;
- 500 000 de piese de corespondență și de arhivă;
- 138 000 de gravuri și desene;
- 300 000 de fotografii;
- 53 000 hărți;
- 190 000 de monede, medalii, pietre inscripționate;

*Vernisajul expoziției
„Biblioteca Academiei Române – o lume a cunoașterii”*

- 40 000 timbre;
- 55 000 de partituri, plus 20 000 de piese audio-video;
- 5,3 milioane de cărți;
- 7 milioane publicații seriale.

4. Expozițiile

Referitor la cunoașterea colecțiilor, Baiculescu (1968, p. 78) arată:

„Materialele cuprinse în colecțiile Bibliotecii Academiei Române au putut fi cunoscute până după Primul Război Mondial numai de cercetătorii care au făcut studii asupra lor. Spre a lărgi posibilitățile de valorificare a acestor materiale, rămase multă vreme necunoscute marelui public, s-a luat inițiativa de a se organiza expoziții periodice, în care să se prezinte publicațiile cele mai de seamă și piesele cele mai valoroase din colecțiile speciale ale Bibliotecii”.

Câteva exemple de expoziții sunt date de Baiculescu (1968 și Berindei, 2016, p. 290). Dintre ele menționăm: „Presa periodică românească din anii 1820–1925” (1925), „Cartea românească veche și câteva portrete și stampe alese” (1926), „Comemorarea lui Vasile Alecsandri” (1928), „Cartea științifică românească în secolele XVII-XIX” (1934),

„Presa ardeleană până la Războiul de Reîntregire” (1948).

Organizarea de expoziții a continuat și după anul 1990 (Sahini, 1993). Ea s-a amplificat în ultimul deceniu, când numărul de expoziții s-a ridicat la câteva zeci în fiecare an, favorizat și de existența noii săli de expoziții a Bibliotecii. Mărturii electronice despre expozițiile organizate în ultimul deceniu se găsesc pe pagina web a instituției (<http://www.biblacad.ro/expozitii.html>).

În ultimii ani, Biblioteca Academiei a folosit tehnologii informatice moderne pentru realizarea de *expoziții virtuale*, care oferă vizitatorului un conținut informațional bogat, extensibil și comod de accesat (<http://www.biblacad.ro/expoVirtuale.html>). Câteva exemple sunt date mai jos (Filip, Ciurea, 2016):

– *Constantin Brâncoveanu – domn al Țării Românești*, care poate fi accesată la adresa: <http://movio.biblacad.ro/BRANCO/>;

– *Monede grecești – colecția Constantin Orghidan a Bibliotecii Academiei Române*: (<http://movio.biblacad.ro/COINS/>);

– *Șigilii – tezaur de istorie* (<http://movio.biblacad.ro/SEALS/>);

– *Ștefan Luchian – desenator* (<http://movio.biblacad.ro/LUCHIAN/>);

– *Sfântul Antim Ivireanul* (<http://movio.bibl-acad.ro/ANTIM/>).

5. Cercetarea în Biblioteca Academiei Române

O percepție tradițională, destul de răspândită asupra bibliotecilor, constă în aceea că aceste instituții de cultură sunt menite să joace un *rol* oarecum *pasiv* în crearea și managementul elementelor de cunoaștere. Ele sunt văzute (Heartsill, 1983), chiar și atunci când sunt numite *biblioteci de cercetare* (*research libraries*), doar ca entități de suport pentru centrele de cercetare. Astfel, menirea lor principală este să desfășoare activități auxiliare de intermediere între creatorii de elemente de cunoaștere și cei care valorifică acele cunoștințe, în scopul creării de noi elemente sau transformării acestora în bunuri și servicii. După cum se arată în (Wikipedia, 2017), de multe ori bibliotecile de cercetare sunt atașate unei „organizații părinte” și serviciile lor sunt oferite exclusiv acelor organizații.

Biblioteca Academiei Române oferă servicii care sunt congruente în mare măsură cu cele evocate mai sus pentru bibliotecile de cercetare. Totuși, ea se diferențiază prin două atribute caracteristice. În primul rând, serviciile de comunicare a elementelor de cunoaștere sunt în prezent oferite și cercetătorilor și altor categorii de cititori din afara sistemului „instituției părinte”, Academia Română. În al doilea rând, BAR se distinge prin activități proprii de cercetare, menite să contribuie la *crearea și transmiterea* de elemente de cunoaștere noi. Astfel de activități, care pot fi caracterizate în contextul Societății Cunoașterii ca fiind „active”, au tradiție în instituție. Astfel, după cum se arată în (Baiculescu, 1968, p. 89): „Biblioteca Academiei a fost asimilată încă din 1954 cu un institut de cercetare științifică și ca atare și-a pregătit și planificat o activitate științifică cu caracter teoretic [...] Pentru cunoașterea activității științifice a cercetătorilor din Biblioteca Academiei, aceasta a tipărit, între anii 1955 și 1963, cinci mari volume din publicația *Studii și cercetări de bibliologie* [...], publicație care, din 1964, apare cu titlul *Studii și cercetări de documentare și bibliologie*.”

Activitățile de cercetare desfășurate în BAR au continuat și au primit recunoaștere. Câteva momente semnificative menite a fi menționate aici:

- Cel de-al XVII-lea volum al lucrării *Mihai Eminescu – Opere*, reprezentând bibliografia operei poetului național, a fost recompensat cu Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române pe anul 1999.

- Realizarea unei ediții facsimilate a manuscriselor lui Eminescu (Dumitrescu et al, 2010), răsplătite cu Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” în anul 2006.

- Atestarea „Capacităților de desfășurare a activității de cercetare-dezvoltare”, prin Decizia ANCS nr. 9673/17.06.2008, pe baza criteriilor stabilite prin HG 551/2007.

În ultimele trei decenii, activitatea de cercetare a căpătat o nouă dimensiune prin participarea la proiecte, la început naționale, ca partener asociat al ICI București. În ultimii ani, BAR a participat la competițiile organizate pe plan național sau de către Comisia Europeană. O listă selectivă a proiectelor cuprinde:

- *Sisteme suport pentru cultura cunoașterii bazate pe soluții și instrumente din domeniul Business Intelligence*, proiect complex SSCBI, Program CEEX, Contract CEX05-D8-19/2005; Coordonator BAR, patru parteneri, perioada 2005–2008;

- *Sistem integrat multimedia pentru accesul la tezaurul multicultural din zonele locuite de români, ca parte integrantă a culturii europene*, proiect eBiMuz, program CEEX, Contract 92/2005; Coordonator ICI București, șase parteneri, perioada 2005–2008;

- *Sistem pentru crearea și furnizarea de conținut digital interactiv pentru fondul de documente istorice*, proiect DOCIST, Program PRONOVA, ANCS, Contract 19/2006; Coordonator ICI București, trei parteneri, perioada 2007–2008;

- *Evaluarea calității și performanțelor bibliotecilor online*, proiect LibEval, PN II, ANCS, Contract 11012/2007; Coordonator ICI București, trei parteneri, perioada 2007–2010;

- *Scanarea periodicelor românești din perioada interbelică*, în parteneriat cu Muzeul Holocaustului din Washington, perioada 2008–2012, Corpus

Expoziție aniversară
„Biblioteca Academiei Române – o lume a cunoașterii”

documentar: Periodice 300 titluri, circa un milion de pagini;

- *Biblioteca digitală a României*, proiect *DACOROMANICA*, în parteneriat cu Biblioteca Metropolitană București, perioada 2008–2013, Corpus documentar: Carte 10 000 de titluri, Periodice 2500 titluri. În prezent, *Biblioteca digitală a Bucureștiului* (<http://www.digibuc.ro/colectii>);

- *Sistem integrat pentru managementul bibliografiei naționale retrospective (1508–1918)*, proiect *SIMBNR*, ANCS, Contract nr. PN 09 23 05 04/2009; Coordonator ICI București, partener BAR, perioada 2009–2011, finalizat (<http://www.biblacad.ro/bnr/-ppr.php>);

- *Biblioteca virtuală „Personalități care au schimbat lumea”*, proiect finanțat de UPC; Realizator BAR, perioada 2010 (<http://www.biblacad.ro/-UPCprezentare.html>);

- *Les manuscrits et reliures byzantines*, le projet *STUDITE*, Grant A.N.-2011-0960/001/001, CU7-COOP7, CULTURE PROGRAMME; Coordonator Centre de Conservation du Livre, șase țări partenere (Anglia, Grecia, Italia, România Turcia, Ungaria), perioada 2011–2013 (<http://www.studite.org/-index.php>);

- *Byzantine and Post-Byzantine Landmarks of Manuscript Illuminations*, proiect *BYZANTION*, în parteneriat cu SC Institutul pentru Tehnică de Calcul SA, PN-II-PT-PCCA-2011-3.2-0030, perioada 2012–2015. *Corpus documentar: 100 manuscrise*. (<http://byzantion.itc.ro/>);

- *Intelligent Strategy for movable cultural Heritage Monitoring in a Changing Climate*, proiect *InHERIT*, PN-II-PT-PCCA-2013-4-2095; Coordonator INCDTP-ICPI, București, șapte parteneri, perioada 2013–2015;

- *Aggregating digital content from Europeana Libraries*, proiect *EUROPEANA LIBRARIES*; Grant A.N. 270933; Coordonator Olanda, 14 țări, 25 parteneri; perioada 2011–2012, finalizat. *Corpus documentar: 4450 piese (grafică, desene, fotografii)* (<http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/>);

- *Access to Cultural Heritage Networks for Europeana*, Project *ATHENAPLUS*, Grant agreement for *CIP-Best Practice Network no: 325098*; Coordonator Biblioteca Națională din Roma, Italia, 21 țări, 40 parteneri, perioada 2013–2015. *Corpus documentar: 9000 piese (manuscrise, numismatică)* (<http://www.biblacad.ro/athenap.html>);

• Medievalia – Texte fundamentale ale culturii române medievale, Proiect SEE (<http://medievalia.com.ro/>);

• *Recuperarea Anglisticii în România (RAR)*, Coordonator Universitatea București (<http://inst-idst.ro/ro/inst/noutati-evenimente/recuperarea-anglisticii-in-romania/>).

O mențiune specială trebuie făcută pentru realizarea în coordonarea Bibliotecii a proiectului nr. 10, intitulat „România – Societate a cunoașterii și a valorii adăugate la ceea ce are”, din „Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani” (Vlad, 2017, p. 81–86).

Ponderea aportului proiectelor la totalul veniturilor proprii a fost în medie – în ultimii zece ani – de circa 80%. Pe baza acestor fonduri s-a extins de circa trei ori parcul de calculatoare, s-au achitat unele licențe *software*, s-au efectuat unele amenajări pentru îmbunătățirea condițiilor de lucru, s-au acordat venituri suplimentare personalului implicat.

Crearea de elemente de cunoaștere este importantă, dar nu și suficientă. Ea trebuie însoțită de *transmiterea rezultatelor* către comunitatea științifică și societate. Volumul de rapoarte (Filip, 2017) conține, începând cu anul 2009, majoritatea titlurilor de monografii, volume de contribuții, albume și cataloage, articole și comunicări semnate de autori din BAR. Lucrări ale autorilor din BAR au apărut în Editura Academiei, Springer, J. Wiley, Hermes-Lavoisier, Ra, Excelență prin Cultură etc. Pe *site-ul* Bibliotecii sunt publicate listele cu publicații și, cu acordul deținătorilor dreptului de reproducere, textele integrale (<http://www.biblicad.ro/publicatii.html>). O mențiune specială trebuie făcută la studiile bibliografice publicate în *Phylobibliografica* (<http://www.biblicad.ro/studiiBiblio.html>).

În ultimii doi ani (2015 și 2016), Biblioteca a raportat rezultatele obținute în activitățile de cercetare după aceiași indicatori ca orice alt institut de cercetare (<http://www.biblicad.ro/RaportActivitate-BAR2015-FGFilip.pdf>).

Alte modalități de răspândire a cunoștințelor au fost:

• Ciclul de seminarii cu participare internațională intitulat „Colectivele de patrimoniu în era digitală”, lucrările primei ediții din 2015 au fost publicate de către Editura Academiei Române (Filip et al, 2015);

• „Revista Bibliotecii Academiei Române” cu ediție print și *online* (<http://revista.biblicad.ro/>).

6. Concluzii

În sinteză, principalele caracteristici ale Bibliotecii Academiei sunt:

– bibliotecă enciclopedică, model BNF (Bibliothèque Nationale de France);

– beneficiară a Legii Depozitului Legal, din 1885;

– statut de bibliotecă națională, din 1901;

– statut de centru de cercetare (1954), reatstat în 2007;

– 26 000 mp spații de depozitare a publicațiilor, nouă săli de lectură, cu circa 200 de locuri;

– cititori: circa 73 000 (1955), 25 000 (2016);

– salariați: 279 (în 1985), 185,5 (în 2017).

Ea reprezintă nu numai o instituție cu colecții foarte bogate, ci și un centru de cercetare semnificativ în care se utilizează tehnologia digitală pentru administrarea colecțiilor, facilitarea accesului la conținut și crearea de elemente de cunoaștere într-un efort congruent cu cele petrecute în marile biblioteci europene. Academicianul Berindei (2016, p. 518) o vede ca fiind, alături de Editura Academiei, un „adevărat plămân al Academiei”.

Bibliografie

Baiculescu, G. (1968). *Istoricul Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România*. În: *Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România*. Editura Academiei RSR, București: 11–96.

Berindei, D. (2016). *Istoria Academiei Române*. Ediția a II-a. Editura Academiei Române, București.

Dumitrescu, G., Filip, F.G., Ioniță, A., Lepădatu, C. (2010). *Open source Eminescu's manuscripts: a digitization experiment*. *Studies in Informatics and Control*, 19(1), 79–84.

Filip, F.G. (1996). *Tehnologiile informatice și valorificarea patrimoniului cultural național*. „Academica”, An.V, 9(69), 22–24 (disponibil la [http://www.biblicad.ro/publicatii_proprii/FFilip\(1996\)Academica.pdf](http://www.biblicad.ro/publicatii_proprii/FFilip(1996)Academica.pdf), accesat pe data de 17 iulie 2017).

Filip, F.G. (2015). *Colecțiile de patrimoniu în era digitală... în loc de cronică a unui workshop*. În: *Biblioteca:*

---

revistă de bibliologie și știința informării, nr. 3: 68–71 (disponibil la: http://www.biblacad.ro/publicatii_proprii/-FGFilip (2014) *RevistaBiblioteca.pdf*, accesat pe data de 17 iulie 2017).

Filip, F.G., Banciu D., Regneală, M., Stanciu M. (2015) (coord.). *Colecțiile de patrimoniu în era digitală*. Editura Academiei Române.

Filip, F.G., Ciurea, C. (2016). *Expoziții virtuale online – aspecte privind contribuția la promovarea patrimoniului cultural național*. „Academica”, an XXXI, nr. 9 (septembrie), 2016: 13–18, (disponibil la http://www.biblacad.ro/publicatii_proprii/2016%20Filip%20Ciurea%20Academica.pdf, accesat pe data de 17.07.2017).

Filip, F.G., Ciurea, C., Dragomirescu H., Ivan I. (2015). *Cultural heritage and modern information and communication technologies. Technological and Economic Development of Economy-TEDE*, 21(3): 441–459.

Filip, F.G. (coord.), Dobre Carmen (ed.) (2017). *BAR: 150 de ani de existență; 25 de ani de activitate – fapte și oameni – 1992–2016*. Editura Academiei Române, București.

Heartsill (1983). *ALA Glossary and Information Science*. Chicago IL, American Library Association.

Lepădatu, C. (2014). *Sistem suport pentru decizii de bibliotecă*. În „Revista Română de Informatică și Automatică”, 24(3).

Sahini, V.E. (1992). „Academica”, an II: 1, 16–17, 19.

Ștrempel, G. (2016). „Am fost atât de legat de Biblioteca Academiei”. În „Saeculum”, 5–6: 47–52.

Vlad, I-V. (coord.) (2017). *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani. Sumar Executiv*. Editura Academiei Române.

Wikipedia (2017) *Library* (disponibil la https://en.wikipedia.org/wiki/Library#Research_library, accesat pe data de 11 iunie 2017).

Două centre de excelență ale cercetării*

Gheorghe Duca**

Membru de onoare al Academiei Române

Domnule Președinte al Academiei Române,
Academician Ionel-Valentin Vlad,
Distinși membri ai Academiei Române,

Sunt copleșit de un sentiment de satisfacție să particip la sesiunea solemnă a Adunării generale a Academiei Române, consacrată celor 151 de ani de la înființarea forului academic român.

Crearea Academiei Române la mijlocul secolului al XIX-lea este consecința unui continuu proces de formare a noului stat național român și anume când societatea și cultura română reclamau o modernizare majoră și reforme urgente chemate să accelereze progresul cultural și științific al spațiului românesc.

Academii, în sensul vechi al cuvântului, fuseseră înființate încă din secolul al XVI-lea, atât în Țara Românească (la București, 1689), cât și în Moldova (Iași, 1707), care mai târziu s-au transformat în primele universități românești.

Intellectualitatea română de atunci își dădea seama că unitatea politică nu era posibilă fără o unitate culturală, motiv pentru care Ioan Maiorescu propunea, la 1860, să fie înființată „o societate academică pentru a concentra activitatea erudiților români... pentru cultura limbii, pentru scrisul istoriei naționale”, idee transpusă în viață de fiul său, Titu Maiorescu, care a participat direct la înființarea noii academii.

Astăzi vreau să aduc sincere mulțumiri domnului președinte al Academiei Române, Academician Ionel-Valentin Vlad și conducerii Academiei Române, pentru sprijinul acordat Academiei de Științe din Moldova.

Gheorghe Duca

În raport cu Academia Română, Academia de Științe a Moldovei are o istorie mult mai limitată în timp, dar extraordinar de sinuoasă, deși noi considerăm că vârsta Academiei din Chișinău trebuie să fie considerată la fel, de 151 de ani.

Așadar, la 12 iunie 2016 comunitatea științifică din Republica Moldova a celebrat 70 de ani de la înființarea primelor institute ale Academiei de Științe a Moldovei. Unii reprezentanți ai comunității științifice din Republica Moldova au manifestat o atitudine ambiguă în raport cu acest eveniment, întrucât Academia de Științe a RSS Moldovenești, din ziua instituirii ei, 12 iunie 1946, și până la 27

---

*Alocuțiune susținută la Ziua Academiei Române (3 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

**Președintele Academiei de Științe a Republicii Moldova

august 1991, ziua Declarației de Independență a Republicii Moldova, nu a fost o Academie națională, nu a apărut interesele societății, nu a servit cu devotament cultura, spiritualitatea și nu a contribuit la identificarea adevărului științific despre limbă, literatură și istorie!

Evident, aici mai puțin mă refer la științele exacte și naturale, întrucât acestea au fost afectate, în proporții mult mai reduse, de factorul politic și ideologic.

În același timp, destinul științelor socio-umane, modalitatea de interpretare, studiere și valorificare a limbii, literaturii și istoriei au fost în permanență în vizorul conducerii de partid și de stat, au constituit obiectivul principal în acțiunea de dirijare ideologică a societății și poartă, încă și în prezent, în mare măsură, stigmatul unei lupte geopolitice în detrimentul promovării adevărilor științifice.

În definitiv, am ferma convingere că, în condițiile Republicii Moldova, am putea începe să vorbim despre o Academie cu adevărat națională și, respectiv, despre o știință națională, aflate în serviciul societății, numai după 27 august 1991, argument concludent și plauzibil în această ordine de idei, servind faptul că întreaga comunitate științifică s-a pronunțat de nenumărate ori (în special, în 1994 și 1996) în problema denumirii corecte a limbii noastre, cerând ca Articolul 13 din Constituție să fie redactat în conformitate cu adevărul științific.

În final, problema recunoașterii și promovării adevărului științific, adică acceptarea oficială a glotonimului limbă română a fost soluționată pozitiv. Astfel, Curtea Constituțională a Republicii Moldova, la 5 decembrie 2013, a decis că textul din Declarația de Independență are o prioritate juridică în raport cu textul Constituției. În baza acestei constatări, s-a ajuns la concluzia că limba română este limba de stat a Republicii Moldova.

Comunitatea noastră științifică, atât înaintașii noștri, care nu mai sunt printre noi, cât și cei care sunt actualmente pe vârful de lance al științei, împărtășesc un sentiment de liniște adus de afirmarea unui adevăr științific, care ne apropie de idealul acestei Academii cu adevărat naționale, capabile și menite să cultive și să propage valorile autentice ale unei societăți bazate pe cunoaștere.

Această liniște nu a durat mult timp și cunoașteți, cred, în amănunte, ba mai mult, primiți și mesaje diversioniste, ce vizează o altă problemă controversată, dar care ține de competența istoricilor și anume aceea privind modul de interpretare a evenimentelor din anii 1812, 1918 și 1940. Cum interpretăm aceste evenimente?

Și de această dată, cei mai mulți profesori de istorie din instituțiile gimnaziale, liceale și superioare au interpretat evenimentele respective din perspectiva adevărului științific. Atât filologii, cât și istoricii onești deontologiei cercetării și-au expus poziția în problema caracterului și denumirii limbii noastre și în modul de interpretare și de caracterizare a evenimentelor de la 1812, 1918 și 1940, iar o eventuală poziție contrară nu aparține decât unor pseudosavanți.

Tocmai din aceste considerente s-au întetșit, în ultimul timp, promovarea denunțurilor false, nomenclaturiste îndreptate premeditat împotriva conducerii și unor membri ai Academiei de Științe din Moldova, precum și intimidarea acestora prin diverse forme.

Pentru a nu insista prea mult asupra acestui subiect, mă adresez oamenilor de știință din România să continue să sprijine comunitatea științifică din Republica Moldova în năzuințele sale de constituire a unei veritabile Academii naționale, în activitatea noastră de combatere cu argumente științifice a încercărilor de a readuce în actualitate a unor invenții nocive privind limba, identitatea și interpretarea evenimentelor istorice.

La aniversarea a 151 de ani de la edificarea Academiei Române și 150 de ani de la înființarea Bibliotecii Academiei Române – un veritabil centru de excelență al cercetărilor științifico-arhivistice – comunitatea științifică din Republica Moldova, Academia de Științe a Moldovei, vă este alături în convingeri, aspirații și excelență.

Vivat Academia Română!

La final, vă rog să-mi permiteți să înmănez medalia jubiliară domnului Academician Florin Filip, directorul Bibliotecii Academiei Române, cu prilejul a 150 de ani de la formarea Bibliotecii Academiei Române.

Ion I. Agârbiceanu – profesor, creator și organizator în știință la frontiere în România*

Acad. Ionel-Valentin Vlad
Președintele Academiei Române

Pentru mine este o obligație și un mare privilegiu să deschid această sesiune omagială a Academiei Române ocazionată de cea de a 110-a comemorare a nașterii Profesorului Ion I. Agârbiceanu, om de știință proeminent al României și al lumii.

Profesorul Ion I. Agârbiceanu a format numeroși fizicieni și ingineri, a creat și a direcționat cercetători creatori în optică și laseri și a ales domenii de cercetare la frontiere în România, care au continuat de atunci și până astăzi să fie active, să aibă rezultate importante în țară și în întreaga lume.

Profesorul Ion I. Agârbiceanu s-a născut la 6 ianuarie 1907, la Bucium-Șasa, județul Alba în familia preotului și scriitorului Ion Agârbiceanu.

Dar cine era ilustrul său tată, de multe ori aproape uitat de mai tinerii noștri colegi? Ion Agârbiceanu avea studii secundare la Blaj (1892–1900) și superioare (Facultatea de Teologie, 1900–1904 și Facultatea de Litere, 1904–1906) la Budapesta. În 1906 a fost hirotonit preot în satul Bucium-Șasa din Munții Apuseni, slujind apoi la Orlat, lângă Sibiu (1910–1916). În anul 1919 s-a stabilit la Cluj, când a fost primit în Academia Română, membru corespondent. La Cluj a condus periodicele „Patria” (1919–1927) și „Transilvania” (1928–1929). În 1938 a înființat revista „Tribuna”. A colaborat la diverse publicații ale vremii: „Adevărul literar și artistic”, „Darul vremii”, „Familia”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Revista politică și literară”, „Societatea de mâine”, „Tribuna literară”, „Viața românească” ș.a. A fost deputat în primul Parlament al României reîntregite (1919, 1922–1926), mai târziu senator și vicepreședinte al Senatului, membru în Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Transilvania (1919). A fost, de asemenea,

din anul 1912 membru al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA).

Ion Agârbiceanu a avut o activitate literară prodigioasă, publicând în ziarul „Unirea” din Blaj schița *În postul Paștelui*, 1900. În 1905 i-a apărut primul volum de schițe și povestiri *De la țară*, urmat peste patru ani de volumul *În clasa cultă*. Din 1910 a publicat aproape în fiecare an câte unul sau mai multe volume de nuvele, schițe, povestiri sau romane: *Două iubiri* (1910), *În întuneric* (1910), *Prăpastia* (1910), *Arhanghelii* (1914), *Datoria* (1914), *Popa Nan* (1920), *Robirea sufletului* (1921), *Legea trupului* (1926), *Legea minții – Povestea altei vieți* (1927). A publicat și lucrări teologice: *Ieșit-a semănătorul* (1930), *Rugăciunea Domnului* (1930), *Căile fericirii* (1930), *Mântuitorul* (1930), *Răul în lume* (1931), *Nicodim, sluga lui Dumnezeu* (1931), *Din pildele Domnului* (1939), *Despre minuni* (1939), *Meditații. Fața de lumină a creștinismului* (1941), *Familia creștină* (1947) ș.a. A fost membru al Uniunii Scriitorilor și a fost distins cu Premiul Național pentru Proză (1927). La 5 iunie 1955, a fost ales membru titular al Academiei Române. A plecat din această lume la 28 mai 1963, la Cluj.

Revin la Profesorul Ion I. Agârbiceanu. A urmat Liceul „George Barițiu” din Cluj (1917–1925) și studiile universitare la Universitatea din București și Institutul Electrotehnic (1925–1928). A plecat apoi la Paris, la prestigioasa Facultate de Științe a Universității Sorbona, unde, în 1934, a obținut doctoratul cu lucrarea *Recherche sur le spectre de fluorescence et d'absorption des vapeurs de Iodine*. În teza de doctorat, condusă de ilustrul fizician francez Aimé Cotton (astăzi, Laboratorul Național de Spec-

*Alocuțiune susținută la sesiunea comemorativă consacrată împlinirii a 110 ani de la nașterea profesorului Ion I. Agârbiceanu (6 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

troscopie din Franța poartă numele Aimé Cotton), Agârbiceanu a prezentat rezultatele sale experimentale în studiul spectrului de rezonanță al iodinei moleculare. El a identificat, pe baza calculelor proprii, tranzițiile anti-Stokes ale moleculei și a avansat o explicație originală cuantică pentru seriile anti-Stokes. Teza lui Agârbiceanu a devenit o lucrare de referință majoră în spectroscopia optică, iar Peter Pringsheim o citează în acest registru în cartea sa de mare autoritate internațională *Fluorescence and Phosphorescence* (Ch. II, Part B).

În 1935, cu suportul Grupului industrial Malaxa, Agârbiceanu primește o bursă postdoctorală la Compania British Vickers-Armstrong (Londra), în Laboratorul de spectroscopie a metalelor.

După cel de Al Doilea Război Mondial, Profesorul Agârbiceanu a început o carieră academică, susținând cursuri de fizică generală, mai întâi la Institutul de Petrol și Gaze (1948–1951), apoi la Universitatea din București, Facultatea de Fizică și Matematică, până în 1955. Pentru următorii 16 ani, Profesorul Agârbiceanu a avut o poziție echivalentă la Institutul Politehnic din București, unde a condus Catedra de fizică. Profesorul a format numeroși fizicieni și ingineri cu rigoare, claritate și gândire înaltă. În 1964, activitatea sa a fost apreciată prin acordarea titlului de *Profesor Emerit*.

În 1956, Profesorul Horia Hulubei, directorul Institutului de Fizică Atomică (IFA), fondat de ilustrul fizician nuclearist în București-Măgurele, l-a invitat pe Profesorul Agârbiceanu să organizeze și să conducă un laborator „Optical methods in nuclear physics”. Laboratorul „Agârbiceanu” s-a angajat prompt în cercetarea științifică de frontieră. S-au obținut rezultate experimentale valoroase în studiul structurilor atomice isotopice și hiperfine, pentru care Nicolae Ionescu-Pallas a creat o interpretare teoretică originală, recunoscută internațional de personalitățile domeniului, printre care de grupurile conduse de Profesorii Alfred Kastler, mai târziu laureat Nobel, și Pierre Jacquinot, de la École Normale Supérieure, din Paris.

Un alt cercetător remarcabil adus de Profesorul Agârbiceanu în Laborator a fost Laurențiu Blănaru, care s-a distins în domeniul straturilor (filmelor) dielectrice subțiri (domeniu cheie pentru primii laseri). Rezultatele lui originale s-au materializat într-o teză de doctorat susținută la Technical University of Clausthal, Germania, având ca *Doktor-Vater* pe reputatul Profesor Herbert Mayer, născut în

Bucovina românească, autorul unor tratate de referință în domeniu.

Laboratorul „Agârbiceanu” a obținut, de asemenea, rezultate interesante în studiul rezonanței magneto-optice, în care Ionescu-Pallas a adus din nou contribuții teoretice remarcabile. Ion M. Popescu, beneficiind de un sprijin al Profesorului, a obținut rezultate experimentale importante, în special după un stagiul de specializare în Laboratorul Kastler „Hertzian Spectroscopy”.

Realizările științifice ale Laboratorului „Agârbiceanu”, ale cercetătorilor tineri pe care i-a adus și format în spirit creator sunt mult mai multe. Am citat aici doar câteva exemple pentru a ilustra **marele talent al Profesorului ca un leader în cercetarea științifică de vârf**.

Avea un simț special al recunoșterii rezultatelor promițătoare, o severitate față de lipsa de interes și de munca dedicată și o urmărire continuă a noului în revistele și cărțile cele mai noi din Biblioteca IFA. Avea și capacitatea *leader*-ului de a tempera divergențele umane între diferite personalități din laborator. Trăiam și o perioadă de presiuni morale și materiale, de care Profesorul nu era scutit, decât printr-o solidaritate între marii intelectuali ai IFA.

Lucrările publicate de Profesorul Agârbiceanu (peste o sută) sunt importante și rămân în istoria fizicii din România și din lume; de asemenea, monografiile sale *Polarizarea parțială a luminii prin emisie*, 1951; *Polarizarea fluorescenței*, 1951; *Lumina polarizată*, 1956, *Optical Methods in Hertzian Spectroscopy*, coautor I.M. Popescu, 1970, și cursurile sale remarcabile.

Totuși, cariera științifică a Profesorului Agârbiceanu a atins apogeul în 1962, când, din inițiativa și în coordonarea sa, un grup din Laborator condus de dr. Laurențiu Blănaru a conceput și a operat primul laser cu gaz (heliu-neon) din România, cu radiație infraroșie, doar cu un an mai târziu decât prima prezentare a acestui laser de către A. Javan, W.R. Bennett Jr. și D.R. Herriott, la Bell Labs, în SUA. Acest rezultat științific excepțional, obținut în vremuri grele și cu mijloace modeste, a fost publicat sub titlul *Contributions a l'étude des lasers aux gaz*, autori: I. Agârbiceanu, A. Agafiței, L. Blănaru, N. Ionescu-Pallas, I.M. Popescu, V. Vasiliu and V.G. Velculescu (Proc. 3d Int. Congress on Quantum Electronics, Paris, februarie 11–15, 1963). Acesta a fost momentul de debut al unui lung și susținut efort în domeniul cercetării pentru dezvoltarea de noi tipuri

de laseri și aplicații ale acestora în România. Și aici, Profesorul N. Ionescu-Pallas (mai târziu, membru de onoare al Academiei Române) a adus o contribuție importantă în calculul inversiei de populație într-un sistem atomic cu două nivele excitate cu timp de viață finit („Opt. i Spektroskopiya”, XVII, 139 (1964) ș.a.).

În continuare, Laboratorul „Agârbiceanu”, cu acest prestigiu extraordinar, s-a orientat către crearea unor noi tipuri de laseri (din topul laserilor realizați pe plan internațional) și a unor aplicații ale acestora, inclusiv laseri cu solide (laserul cu sticlă dopată cu Neodim, realizat de G. Nemeș și V.I. Vlad), laserii cu bioxid de carbon (V.G. Velculescu, L. Blănaru, A. Agafiței, V. Vasiliu, I.M. Popescu, V. Drăgănescu, I. Guțu, A. Ciura, D. Duțu, D. Dumitraș etc.), laserii cu argon ionizat (C. Berenyi, V.G. Velculescu) ș.a.

În 1969, laboratorul a devenit Secția de radiații și plasmă, profilându-se pe probleme de fizică și tehnică a laserilor și pe studiul plasmei de mare energie.

În acea perioadă, profitând de timpul scurt de deschidere a relațiilor externe românești cu țările occidentale, Agârbiceanu a încurajat reluarea relațiilor cu laboratoarele străine, în special cu cele franceze, unde a avut mulți foști colegi și prieteni apropiați: P. Jacquinet, Fl. Abeles, Chabannes, M. Françon și J-P. Laurès. El a recomandat, de asemenea, pentru cursuri de formare în aceste laboratoare, pe colegii lui debutanți, fapt care a dat de multe ori un impuls decisiv pentru carierele lor științifice.

În 1963, Profesorul Agârbiceanu a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Până în 1969, laboratorul său a dezvoltat și a îmbunătățit, în mare măsură prin propriile sale forțe, toate principalele tipuri de lasere care au fost disponibile în cele mai importante centre de cercetare din lume. Acesta a fost apoi transformat într-un Departament de Radiații și Plasmă specializat în fizică și tehnologia de lasere cu gaz și solide, aplicații laser (procesarea materialelor, holografie, prelucrarea

datelor optice, metrologie, echipamente medicale) și interacțiunile laser-materie (în special, laser cu plasmă și optică neliniară).

Incapabil să reziste hărțuirii cauzate de noile reglementări de condiționare a cercetării științifice, de contracte cu industria internă și deprimat de o întorsătură nefericită în viața sa privată, s-a îmbolnăvit de o boală necruțătoare. A murit la 9 martie 1971, în pace cu cei din jurul lui, și a fost îngropat în cripta familiei din Cluj-Napoca.

Profesorul Agârbiceanu a servit, ca reprezentant al României, la Asociația Internațională de Fizică Pură și Aplicată (IUPAP), Grupul European pentru Spectroscopia Atomică (EGAS), a fost Vicepreședinte al Comitetului Român de Fizică, afiliat Societății Europene de Fizică, Grupul de lucru permanent pentru Fizica Spațiului cu sediul în URSS și Mișcarea pentru pace Pugwash.

A fost căsătorit cu Mona Giurăscu din 1954 până în 1968. Ei nu au avut copii. Agârbiceanu a fost o persoană ordonată, serioasă, dar apropiat de colegii săi, căutând în mod constant, în limitele puterii sale, sprijin pentru a oferi soluții corecte la numeroasele probleme dificile, aflate în fața unei echipe de cercetare avansată. El a încurajat concurența (chiar și împotriva politicii oficiale a evitării sarcinilor „paralele”) și acest lucru ar fi putut fi un factor cheie în spatele realizărilor echipei sale, dar, de asemenea, în spatele unor tensiuni între colegii săi. El a organizat în mod regulat reuniuni informale, pentru a elibera presiunea și a potoli conflictele generate de rivalități și pasiuni, la niveluri de gestionat.

Ion I. Agârbiceanu analiza progresul în cercetare săptămânal și a fost un cititor fidel al Bibliotecii IFA, mereu la curent cu informațiile (articole și brevete) publicate în fizică. Colegii săi apropiați și-l amintesc ca pe o persoană fină, un domn, un om care a aparținut în mod evident unei lumi civilizate.

Profesorul Agârbiceanu – alături de Horia Hulubei, Eugen Bădărău, Șerban Țițeica, Florin Ciorăscu, Radu Grigorovici, Aurel Ionescu și alții – a fost fondator al cercetării instituționale în fizică din România.

Extreme Light Infrastructure – Nuclear Physics (ELI-NP) Stadiul implementării și programul științific*

Acad. Nicolae-Victor Zamfir

La aniversarea a 110 ani de la nașterea profesorului Ion I. Agârbiceanu, suntem onorați să afirmăm, încă o dată, că cercetarea de avangardă pe care acesta a desfășurat-o a contribuit din plin la afirmarea științei românești, numele său fiind legat de una dintre cele mai importante realizări ale fizicii contemporane: laserul.

Începând cu anul 1956, la Institutul de Fizică Atomică București a fost organizat un laborator de metode optice în fizica nucleară unde, în 1962, sub conducerea lui Ion I. Agârbiceanu, s-a realizat cel dintâi laser cu gaz (heliu-neon) din România, cu radiație infraroșie. Rezultatele obținute au fost prezentate în prestigiosul volum *Contributions à l'étude des lasers aux gaz*, apărut în anul 1963.

La nivel mondial, primul laser cu gaz fusese construit cu doar doi ani înainte, în 1960, laserul românesc fiind al patrulea din lume, realizat după o concepție originală, brevetat și apreciat de fizicienii din întreaga lume. Pentru meritele sale științifice, Ion I. Agârbiceanu a fost ales membru corespondent al Academiei Române în 1963. El a fost, de asemenea, reprezentant al României în Uniunea Internațională de Fizică Pură și Aplicată, în Grupul European de Spectroscopie Atomică, precum și vicepreședinte al Comitetului Român de Fizică, afiliat Societății Europene de Fizică.

Considerăm că experiența în domeniul laserilor, inaugurată de profesorul Agârbiceanu, precum și puternica tradiție a fizicii nucleare românești, au constituit argumente importante în decizia ca România să fie gazda pilonului de fizică nucleară al proiectului Extreme Light Infrastructure (ELI).

Ion I. Agârbiceanu

Istoria acestui proiect începe în anii 2005–2006, când cercetătorii europeni din domeniul laserilor au propus construirea unui laser de o mie de ori mai puternic decât orice laser existent în acel moment, adică de sute de PW ($1 \text{ PW} = 10^{15} \text{ W}$). În perioada 2007–2010, Uniunea Europeană a finanțat un proiect, faza pregătitoare, „ELI-Preparatory Phase”, la care au participat cercetători din 40 de centre de cercetare din 13 țări europene, printre care și România prin Institutul Național pentru Fizica Laserilor, Plasmei și Radiației (INFLPR) de la Măgurele.

---

*Alocuțiune susținută la sesiunea comemorativă consacrată împlinirii a 110 ani de la nașterea profesorului Ion I. Agârbiceanu (6 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

În cursul discuțiilor, aceștia au tras concluzia că, necunoscându-se soluția tehnologică, problema trebuia abordată în doi pași: pentru început să se construiască laseri de zeci de PW, urmând diverse soluții și, ulterior, să se treacă la etapa a doua, cu soluția care se dovedea a fi cea mai potrivită din punct de vedere tehnologic și funcțional. Important de menționat, domeniul științific abordabil cu aceste noi instrumente apărea extrem de vast, practic imposibil de abordat într-un singur centru. În consecință, s-a hotărât ca proiectul ELI să fie implementat în trei centre din Republica Cehă, Ungaria și România.

Candidatura României a fost acceptată, deoarece pe platforma de la Măgurele fizica laserilor era dezvoltată încă din anii '60 de către grupul condus de Academicianul Ion I. Agârbiceanu, iar școala de fizică nucleară din România, fondată de Academicianul Horia Hulubei, era recunoscută și apreciată pe plan internațional. La aceste atuuri se adaugă și investițiile în tehnologiile de ultimă generație realizate la INFLPR prin construcția Centrului CETAL și a Institutul de Fizică și Inginerie Nucleară-Horia Hulubei (IFIN-HH), unde s-au construit noi infrastructuri de cercetare pentru aplicații ale fizicii nucleare, precum Acceleratoarele Tandetron de 1 și 3MV, Ciclotronul TR19, Centrul de cercetare de excelență pentru calcul distribuit, metodică, fizică și participare în mari colaborări internaționale ș.a.

Implementarea proiectului Extreme Light Infrastructure-Nuclear Physics (ELI-NP), în valoare de 311 milioane euro, finanțat din Fonduri Structurale, a început în ianuarie 2013, noul centru urmând să fie operațional în 2019. ELI-NP va fi cea mai avansată infrastructură de cercetare din lume în domeniul laserilor de mare putere și a fasciculelor gama, cu parametri unici, care vor permite abordarea unui spectru amplu de tematici de cercetare.

Proiectul este implementat de IFIN-HH, institut dedicat cercetării și dezvoltării în domeniul fizicii nucleare și ingineriei nucleare și domeniile conexe, care includ astrofizica și fizica particulelor, teoria câmpurilor, fizica matematică și computațională, fizica atomică, fizica vieții și mediului.

Infrastructura proiectului ELI-NP va consta din două componente:

- un sistem laser de foarte mare intensitate, cu două brațe laser de 10 PW capabile să atingă intensități de ordinul a 10^{23} W/cm² și câmpuri electrice de 10^{15} V/m;

- un fascicul γ foarte intens (10^{13} γ /s) strălucitor, cu o lărgime de bandă de $\sim 0.1\%$, cu $E \gamma$ până la 19,5 MeV, care este obținut prin retroîmprăștierea incoerentă Compton a fotonilor dintr-un fascicul laser pe un fascicul foarte strălucitor, intens, de electroni (E_e până la 720 MeV), produs de un accelerator clasic.

Această combinație unică de echipamente de cercetare va permite proiectului ELI-NP să abordeze un spectru amplu de tematici de cercetare în domeniul fizicii fundamentale, fizicii nucleare și astrofizicii, precum și în domeniul științei materialelor, al managementului materialelor nucleare și științelor vieții.

Principalele domenii de cercetare și aplicații din cadrul proiectului ELI-NP

În cadrul proiectului ELI-NP, două comunități științifice bine stabilite – fizica laserilor de mare putere și fizica nucleară – și-au unit eforturile pentru a construi o nouă infrastructură interdisciplinară și pentru a defini programul de cercetare al acesteia. Cazul științific pentru ELI-NP, bazat pe caracteristicile unice ale fasciculelor laser și gama de mare putere, a fost elaborat prin colaborarea internațională a cercetătorilor din 30 de țări și publicat cu titlul *Cartea Albă a ELI-NP*. Pe baza acestui program științific, grupul de cercetare al ELI-NP, cei o sută de cercetători deja angajați, împreună cu fizicieni și cercetători din institutele cu care colaborează, au elaborat proiectele de experimente, TDR-urile (Technical Design Reports), iar 12 dintre acestea au fost aprobate de către comunitatea științifică, evaluate *peer-review* și, ulterior, aprobate de o comisie internațională, International Scientific Advisory Board, formată din 21 de personalități mondiale din fizica laserilor și fizica nucleară.

Utilizarea fasciculelor laser de foarte mare intensitate și a fasciculelor gama extrem de intense va conduce la progrese majore în domeniul fizicii nucleare și domeniile conexe:

- Investigarea interacțiunilor laser-materie de mare putere utilizând metodele și tehnicile fizicii nucleare, în vederea studierii posibilităților de obținere a unor fascicule de protoni și ioni grei de înaltă calitate accelerate cu ajutorul laserilor.

- Intensitatea extrem de mare a fasciculului laser va permite studiul fenomenelor fizice fundamentale anticipate prin teorie, precum birefrigența vidului și crearea perechilor în câmpuri electrice intense.

– Investigarea structurii nucleare și a secțiunilor eficiente de interes pentru astrofizică, utilizând reacțiile fotonucleare.

– Noi metode de identificare și caracterizare a materialelor nucleare vor fi investigate cu aplicații pentru securitatea națională și managementul materialelor nucleare. Pentru securitatea nucleară, se vor investiga metode noi de identificare și caracterizare de la distanță a materialelor nucleare (prin fluorescență nucleară). Aceste metode își găsesc numeroase aplicații, de la inspectarea neintruzivă a containerelor cu mărfuri (reușindu-se determinarea cu precizie a compoziției conținutului și a eventualelor materiale interzise), până la managementul deșeurilor radioactive.

– Noi moduri de producere mai eficientă a unor radioizotopi utilizați în prezent în medicină și producerea de noi radiofarmaceutice.

Infrastructura ELI-NP se întinde pe o suprafață de aproximativ 33 000 m², cu clădiri de înaltă

calitate și eficiente din punct de vedere energetic, majoritatea alocată sistemului laser de mare putere, sistemului gama de mare intensitate și instrumentației pentru experimente. Construcțiile civile includ o clădire de birouri, o casă de oaspeți și o cantină.

ELI-NP va fi o infrastructură cu acces deschis, iar cei trei piloni se vor constitui într-un institut de cercetare paneuropean ELI-ERIC, girat de Comisia Europeană, care va acționa după reguli proprii și va contribui semnificativ la întărirea și promovarea cercetării științifice europene de vârf la nivel mondial.

Nu în ultimul rând, existența ELI-NP în România, cu multitudinea domeniilor în care vor putea fi valorificate rezultatele cercetărilor ce se vor realiza aici, va crea premise pentru transfer de tehnologie și stimulare a dezvoltării economice prin atragerea de investitori, dezvoltarea de parcuri științifice, tehnologice și industriale.

Laserul cu gaz heliu-neon

România în Uniunea Europeană*

Acad. **Mugur Isărescu**

Guvernatorul Băncii Naționale a României

Doamnelor și domnilor,

Vă mulțumesc pentru invitația de a susține cuvântul de deschidere al acestei sesiuni științifice desfășurate în Aula Academiei Române. Țin să remarc cu multă satisfacție că în cadrul Secției de științe economice, juridice și sociologie a Academiei Române s-a instaurat deja o tradiție a dezbaterilor pe probleme de actualitate pentru societatea românească. Este firesc să fie așa, căci membrii comunității academice au nu numai posibilitatea, dar și datoria de a furniza dezbateri de calitate, în care să predomine o tratare riguroasă și responsabilă a temei abordate. În acest fel vom diminua, cel puțin, deficitul de analiză economică pe care îl resimțim prea adesea în spațiul public.

Subiectul abordat astăzi – „România în Uniunea Europeană” – este de mare interes nu doar pentru că au trecut zece ani de la aderare, ci și pentru că Uniunea Europeană traversează în prezent o perioadă de frământări și transformări majore. Faptul că trăim o perioadă dominată de semnificative transformări pe plan global, dar și îngrijorări și dileme privind viitorul unei entități, care constituie un bun public european, nu este deloc un motiv de a deveni defetiști, de a depune armele, ci, dimpotrivă, de a căuta răspunsuri lucide la problemele complicate cu care ne confruntăm. Să nu uităm cuvintele lui Jean Monnet: „*Europa va fi făurită prin crize și va fi suma soluțiilor adoptate pentru depășirea acestora*”!

Este esențial să conștientizăm cât de importantă este pentru noi – ca români și europeni deopotrivă –

consolidarea Uniunii Europene. Acesta este, poate, un proiect incomplet și imperfect, dar nicidecum un proiect care ar merita abandonat. După ce s-a extins substanțial de la începuturile sale până în prezent, ajungând – înainte de materializarea *Brexit*-ului – la 28 de țări membre (față de doar șase în anii '50), este vital ca Uniunea Europeană să își consolideze instituțiile și să finalizeze reformarea cadrului de guvernanță.

După un deceniu de la aderarea României la Uniunea Europeană, nu cred că poate fi contestat că bilanțul nostru este unul pozitiv, chiar dacă parcursul economiei românești n-a fost atât de lin pe cât ne-am fi dorit. La fel ca în cazul altor state membre, Uniunea Europeană s-a dovedit a fi un „club de convergență”, acționând ca un catalizator pentru determinanți importanți ai creșterii economice, de la majorarea investițiilor străine directe la accesarea fondurilor europene, cu condiția cunoașterii și respectării regulilor jocului.

Referitor la problematica intrării în zona euro, cred că merită subliniat că, în ceea ce privește evoluția în timp a abordărilor acesteia, tendința nu este de abandonare a acestui obiectiv, ci de tratare a sa într-o manieră mai prudentă, mai cuprinzătoare și responsabilă. S-a întâmplat astfel întrucât, după izbucnirea crizei economice și financiare globale, a devenit clar că pentru a beneficia de avantajele adoptării euro nu este nicidecum suficient să fie îndeplinite, în sens restrâns, criteriile de la Maastricht. De fapt, se impune îndeplinirea durabilă – și nu accidentală, forțată sau temporară – a criteriilor de

*Cuvânt de deschidere susținut la sesiunea științifică „România în Uniunea Europeană” (7 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

convergență nominală, ceea ce înseamnă crearea condițiilor pentru convergența reală. Țin să amintesc că durabilitatea convergenței (nu numai a convergenței nominale), a fost prevăzută chiar în Tratatul de la Maastricht, doar că acest „amănunt” a fost, cel puțin pentru o vreme, prea puțin luat în considerare.

Această durabilitate presupune, în mod obligatoriu, o masă critică de convergență reală. Chiar dacă nu are o definiție fără echivoc și nici repere numerice clar statuate, nivelul de convergență reală este un parametru esențial din perspectiva succesului unui stat în interiorul zonei euro. A adopta moneda unică, fără a fi atins în prealabil un nivel relativ ridicat de convergență a venitului pe locuitor, este contraproductiv, căci un decalaj prea mare din punct de vedere al convergenței reale prezintă multe riscuri, inclusiv riscul complicării gestionării ciclurilor economice în absența unei politici monetare independente.

În ceea ce privește stadiul și perspectivele convergenței economiei românești, merită amintit că aceasta îndeplinește cumulativ criteriile de la Maastricht, fără întreruperi, începând din iulie 2015. Este o performanță notabilă, obținută prin eforturi susținute pe parcursul multor ani. Este foarte important, însă, ca politicile economice promovate în continuare de autoritățile române să asigure satisfacerea pe mai departe a acestor criterii. Faptul că acum stăm bine din perspectiva unor criterii, nu garantează cu nimic că vom sta la fel de bine și peste un an sau doi, dacă nu aplicăm în mod consecvent politici adecvate.

Dacă în sfera convergenței nominale se impune păstrarea acesteia, în planul convergenței reale trebuie acționat pentru creșterea sa substanțială, dar și sustenabilă. Insist pe ideea de sustenabilitate, întrucât nu contează doar „cât de repede crești”, ci și „cum crești”. Forțarea și trenarea convergenței sunt deopotrivă nocive, iar a crede că se poate realiza convergența prin arderea etapelor este o iluzie periculoasă.

Am mai spus că un ritm adecvat al creșterii economice este acela care asigură un progres semnificativ în planul convergenței, concomitent cu păstrarea echilibrului macroeconomic. Aș adăuga o nuanță – păstrarea echilibrului este, fără îndoială, o condiție necesară, dar nu și suficientă. Este foarte important și ca spațiul de manevră de care dispun politicile economice să fie utilizat mai ales pentru a spori potențialul de creștere al economiei românești. Iar aici, creșterea productivității, cu toți factorii săi,

este esențială – ca să îl citez pe Paul Krugman, „*productivitatea nu este totul, dar pe termen lung este aproape totul*”.

În plus, dat fiind că potențialul economiei românești este afectat în special de trenarea redresării investițiilor publice și a derulării reformelor structurale, ar trebui să se acționeze cu prioritate pentru remedierea problemelor care împiedică progrese rapide în aceste domenii. Din lunga listă a acestor reforme, aș face o mențiune specială pentru cele care vizează piața muncii, ale cărei deficiențe structurale – și anume capacitatea scăzută de a reține vârfurile, neconcordanța între pregătirea forței de muncă și cerințele angajatorilor, mobilitatea internă încă scăzută – reprezintă constrângeri din ce în ce mai pronunțate la adresa potențialului de dezvoltare.

În aceeași idee, cred că merită spus și faptul că o evaluare recentă a FMI relevă că ritmul anual de creștere a PIB potențial poate fi majorat la circa 4,5 la sută dacă se maximizează absorbția fondurilor europene. Întrucât utilizarea fondurilor europene este asociată cu o eficiență sporită a investițiilor publice, iar alocarea lor țintește domenii unde România are un deficit considerabil de astfel de investiții (de exemplu, infrastructură mare), rolul acestor fonduri în sprijinirea creșterii economice durabile este esențial.

În plus, este important de subliniat că, în vederea unei dezvoltări economice adecvate pe termen mediu și lung, România are oricum mare nevoie de progrese substanțiale și sustenabile în planul convergenței reale și al asigurării robusteții economiei naționale – acestea nu trebuie în niciun caz tratate drept sacrificii făcute pentru a trece examenul de admitere în zona euro!

În abordarea procesului de convergență reală nu trebuie să ignorăm nici faptul că decalajele dintre zonele de dezvoltare ale României au rămas importante sau chiar s-au adâncit în timp. S-a întâmplat astfel, ca urmare a ritmurilor diferite de convergență reală, care au condus la apariția unor poli de competitivitate regională, concomitent cu cronicizarea unor zone de sărăcie.

În zona București-Ilfov, nivelul de trai a devenit superior mediei Uniunii Europene, iar vestul și centrul țării converg rapid spre acest deziderat, având drept principal catalizator prezența investițiilor străine directe. În schimb, regiuni din sudul și estul țării sunt printre cele mai sărace regiuni din Europa și au realizat progrese

relativ modeste în ultimul deceniu. Comisia Europeană a semnalat riscul ridicat de excluziune socială în aceste zone, însă noi ar trebui să sesizăm primii aceste probleme. Din păcate, lipsa infrastructurii care să interconecteze provinciile istorice acționează în sensul permanentizării decalajelor de dezvoltare. Este evident că se impun măsuri concrete în sensul ameliorării acestei situații, dacă ne dorim ca România să adere cu succes la zona euro.

Desigur, în perspectiva identificării unui moment adecvat de adoptare a monedei unice, trebuie nu doar să ne uităm atent în „ograda” noastră, ci și să aruncăm o privire la ceea ce se întâmplă în zona euro. Este de dorit – și de urmărit! – ca noul cadru instituțional al acesteia să-și dovedească adecvarea și eficacitatea.

Nu poate fi contestat faptul că designul minimalist – politică monetară unică plus o frână fiscală reprezentată de Pactul de stabilitate și creștere – care a stat la baza cadrului instituțional inițial al UEM nu a fost cel mai adecvat. Sincronizarea ciclurilor economice între statele membre era presupusă a se produce în mod spontan, mecanismele la nivel național erau considerate drept suficiente pentru a absorbi eventualele șocuri idiosincratice, iar sectorul privat era postulat ca fiind în mod fundamental echilibrat și capabil să se autocorecteze. În condițiile acestui cadru instituțional incomplet, a fost extrem de dificilă asigurarea unei guvernante adecvate în zona euro, unele dintre potențialele beneficii transformându-se, de fapt, în surse de vulnerabilități.

După ce deficiențele cadrului instituțional al zonei euro au fost evidențiate de criza globală, s-a acționat însă pe mai multe planuri pentru remedierea acestora. Au fost operaționalizate instrumente complexe de gestionare a riscurilor și vulnerabilităților din domeniul macroeconomic și financiar: mecanis-

mul consolidat de supraveghere (6-Pack), reforma guvernantei fiscale (Pactul fiscal și 2-Pack), mecanismul de soluționare a crizelor (Mecanismul European de Stabilitate), cadrul financiar integrat (cuprinzând autoritățile europene de supraveghere, Comitetul European pentru Risc Sistemic și Mecanismul Unic de Supraveghere). Referitor la mecanismul consolidat de supraveghere (6-Pack), aș sublinia că acesta impune nu doar întărirea disciplinei fiscale la nivelul Uniunii Europene, ci și a supravegherii politicilor macroeconomice. Astfel, a fost creată procedura privind dezechilibrele macroeconomice, instrument menit să ajute la detectarea din timp și corectarea evoluțiilor economice riscante, pe baza monitorizării unui tablou de bord.

În acest context foarte complicat – mult schimbat nu doar față de cel din anii '90, când a fost semnat Tratatul de la Maastricht, ci și față de cel din vremea în care România a aderat la Uniunea Europeană –, trebuie să înțelegem cu toții că o pregătire adecvată pentru adoptarea euro presupune eforturi suplimentare substanțiale. Este vital ca aceste eforturi să se deruleze într-o manieră coerentă, în condițiile existenței unei viziuni de ansamblu asupra întregului proces, viziune pentru cristalizarea căreia sunt foarte importante dezbateri precum cea de astăzi.

Aș mai adăuga doar că un angajament deplin față de un proces sustenabil de convergență economică – nominală și reală, deopotrivă – și punerea „propriei case în ordine” de către fiecare stat înainte de adoptarea euro sunt esențiale pentru succesul extinderii zonei euro. Acesta este, de fapt, drumul de urmat, dacă se dorește ca adoptarea monedei unice de către noi țări din Uniunea Europeană să aducă beneficii atât pentru acestea, cât și pentru ansamblul zonei euro.

„România și aderarea la zona euro” – un studiu programatic de mare actualitate și de interes public*

Acad. Aurel Iancu

Trecerea țărilor la moneda euro este un proiect politic european departe de a fi încheiat, atât ca performanță și completitudine instituțională, cât și ca extindere. Greu încercat de ultima criză economică, acest proiect și viabilitatea sa depind în mod decisiv de bunul mers al economiei zonei euro și de temeinicia cu care se pregătesc țările Uniunii Europene pentru adoptarea monedei unice comunitare.

Pregătirea României pentru intrarea în zona euro este o etapă crucială, dar și obligatorie, pe care țara noastră, potrivit Tratatului de Aderare, o are de parcurs în procesul de adâncire a integrării europene. Din păcate, niciuna dintre cele două ținte calendaristice ambițioase de adoptare a euro și avansate de diferite guverne (2014, 2019) nu a avut la bază nici studii și nici programe însoțite de foi de parcurs care să justifice aceste ținte, însă, la care, pe rând, s-a renunțat. Este o veche meteahnă a multor decidenți politici români să ia decizii importante sau să fixeze anumite obiective fără să aibă la bază studii aprofundate asupra condițiilor, mijloacelor, efectelor și duratei realizării obiectivelor proiectate și chiar puse în operă.

Nevoia unui studiu de amploare, care să analizeze pe toate fețele și în mod aprofundat un asemenea subiect de mare actualitate și de interes public, este astăzi împlinită prin lucrarea *România și aderarea la zona euro* supusă dezbaterii și aflată în curs de publicare la Editura Academiei Române. Studiul este rodul unei investigații științifice aprofundate, efectuate de o echipă excelentă formată din academician Daniel Dăianu (coordonator), Ella Kállai, Gabriela Mihailovici și Anca Socol – renumiți profesori și cercetători și foarte buni cunoscători ai

domeniului. Cercetarea s-a desfășurat în cadrul programului privind **Strategia cercetării științifice a Academiei Române** – Secția de științe economice, juridice și sociologie, Institutul Național de Cercetări Economice, în colaborare cu Institutul European din România.

Analiza cuprinzătoare și competentă, efectuată pe un fond operațional al teoriei zonei monetare optime, se face ținând seama de către autori de două mari realități: pe de o parte, de starea dificilă în care se află zona euro postcriză și de necesitatea de a accelera reformele și de a completa instituțiile la nivelul Uniunii Economice și Monetare; pe de altă parte, de situația în care se află România privind decalajul economic însemnat față de țările dezvoltate și de urgența unor eforturi sistematice și continue de a asigura un nivel minim de convergență reală și instituțională a României cu cea a zonei euro, prin activarea factorilor determinanți.

De asemenea, în baza unei cercetări empirice extinse, bine documentate, cu un volum mare de date din statistici naționale și internaționale, în studiu se subliniază necesitatea aplicării unor politici ferme vizând: convergența instituțională, sincronizarea ciclică cu zona euro, flexibilitatea pieței muncii, similaritatea transmisiei politicii monetare, mecanismele de absorbție a șocurilor ș.a., care pot și trebuie să contribuie la stabilitatea și sustenabilitatea criteriilor de convergență nominală și la realizarea convergenței reale a României cu țările zonei euro.

În general, un studiu este cu atât mai interesant și mai util, cu cât el ridică probleme noi și controversate și incită cititorul la întrebări de tot

---

*Alocuțiune susținută la sesiunea „România în Uniunea Europeană” (7 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

---

felul. Aceasta este încă o calitate a acestei lucrări. De exemplu, un aspect extrem de discutat și disputat în lumea economiștilor este orizontul de timp în care ar trebui ca România să solicite accesul la zona euro, știind că mai întâi ea trebuie să treacă prin filtrul mecanismului ratei de schimb 2, care durează cel puțin doi ani. În realitate, instituțiile din zona euro cu puteri discreționare dau acordul pe baza rapoartelor de țară și de convergență cu multă întârziere, la care se adaugă timpul necesar pentru ratificarea acordului de acces din partea celor 19 state membre ale zonei euro, cu riscul ca unele dintre acestea să ceară amânări pentru îndeplinirea anumitor condiții.

Autorii apreciază ca orizont de timp posibil nouă ani (2024), în care România ar urma să îndeplinească pragul minim al convergenței reale (exprimat prin PIB/locuitor calculat la paritatea puterii de cumpărare) de 75% față de media PIB/locuitor la PPC a Uniunii Europene. Apelând la istoria adoptării euro, se constată că de la solicitarea oficială și până la accesul efectiv la zona euro, pentru unele țări a durat și opt-zece ani, iar gradul de convergență reală al statelor în momentul intrării nu a fost mai mic de 70%, cu o singură excepție, Letonia, care are, însă, o pondere neînsemnată în economia acestui grup de țări.

În lumea nespecialiștilor, trecerea la euro poate apărea ca o simplă schimbare de monedă, fără prea multe probleme și implicații de ordin economic și social, cu toate că, în diferite articole științifice, care

tratează aspecte ale adoptării monedei unice, se atrage atenția asupra complexității problemelor și dificultăților ce apar în practica economică, determinate de trecerea la euro, mai ales când instituțiile nu sunt complete.

Referindu-se la raportul dintre introducerea euro și piața internă a Uniunii Europene și la rolul important al monedei în economia contemporană, Ettore Dorrucci – șeful secțiunii de convergență din Banca Centrală Europeană – afirma că introducerea euro în 1999 a fost nu cum au crezut unii cireașa pe tort (tortul fiind piața internă a Uniunii Europene), ci mai degrabă ea a însemnat și a implicat un nou, mare tort pe cireașa.

Pentru a duce lucrurile până la capăt, autorii încheie studiul cu o schiță a strategiei de aderare la zona euro și cu formularea unor recomandări privind căile de urmat pentru îndeplinirea acestei strategii. Sunt convins că acestea pot fi de folos celor care vor elabora programul de adoptare a monedei euro în România.

Lucrarea, în ansamblu, conține o mare densitate de idei susținute de o amplă documentare, de ilustrații statistice și grafice abundente, bine selectate și explicitate. Ea reprezintă și un excelent manual pentru cei care doresc să aprofundeze cunoștințele în domeniul integrării economice și monetare.

În încheiere adresez felicitări autorilor pentru acest studiu consistent și valoros.

Templul se dărâmă cu uneltele făurite în interiorul său!*

Acad. Victor Voicu

Secretarul general al Academiei Române

Laboratorul pentru Analiza Războiului Informațional și Comunicare Strategică (LARICS) este o reușită a Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu” al Academiei Române. Felicitări profesorului Dan Dungaci și tuturor colegilor și colaboratorilor săi pentru această realizare necesară și simbolică pentru vremurile noastre.

Într-o lume în care predomină delăsarea și indiferența față de problemele cronice ale societății românești, identificate sau nu, apariția unei astfel de structuri în cadrul unui institut al Academiei Române este un semnal pentru redresarea speranțelor în luciditatea noastră.

Lumea, Europa și la fel țara noastră nu străbat o perioadă în care optimismul și siguranța pe termen mediu și lung par a fi certitudini. Agresivitatea manifestată de către unii dintre vecinii noștri pune în **pericol potențial atât România, cât și, nu în mai mică măsură, proiectul generos al Uniunii Europene.**

Am fi prea naivi – și nu suntem! – să credem că acești vecini nu doresc, cu ardoare, dezintegrarea Uniunii Europene, pentru a-și atinge scopurile politice și de expansiune. Chiar dacă, în primitivismul lor, acești vecini, mă refer la Rusia lui Putin, recur, conform unei tradiții istorice, la amenințări armate, fără decență, măcar diplomatică, nu acesta este pericolul cel mai mare. O propagandă disimulată, bine organizată și cu dispersie și acoperire europeană și mondială, manipulează mase mari de cetățeni cu informații false, defăimări, propagandă privind măreția lui Putin, susținerea unor anumite candidaturi la conducerea statelor europene sau chiar mai mult decât atât!

LARICS a identificat și a analizat armata de trolli a Federației Ruse sau armata de trolli a Kremlinului. Investițiile pentru plata jurnaliștilor, bloggerilor, comentatorilor *online* aserviți propagandei pro Putin, antioccidentale, anti UE, anti NATO ajung la 5-7 miliarde de dolari. Există investigații jurnalistice relevante asupra acestui tip de activitate pro Kremlin, coordonate de Serviciul Federal de Securitate din Rusia (FSB), date publicate și de „The Guardian” în 2015. Date ample sunt publicate de LARICS sub semnătura Elenei Onu în Adevărul.Ro. Manipularea opiniei publice prin mesaje *online*, articole, comentarii, filme, mesaje diverse, vizează orice domeniu de interes național din România. Utilizarea frazelor șablon și repetarea perseverentă a acestora au ca scop „modelarea” percepției opiniei publice, de exemplu, referitor la conflictul din Ucraina. Publicarea unui raport relevant de către Institutul Afacerilor Internaționale din Finlanda, intitulat *Ceața minciunii. Strategia rusească a minciunii în conflictul din Ucraina*, a demonstrat printre altele promovarea unor teze ideologice caracteristice perioadei sovietice. Evident că procesul este extrem de periculos pentru manipularea generațiilor tinere, fără experiența directă a propagandei comuniste, deosebit de penetrantă.

Există o agresivitate evidentă împotriva opiniilor diverse, a liberei exprimări. Să nu uităm reacțiile unor pseudolideri de opinie față de *Apelul academicienilor*. Am comis, după părerea lor, un delict de opinie, deși, pe multe canale mass-media, problemele grave cu care se confruntă societatea românească sunt adesea prezentate realist și fără escamotare. La nivel european și național este o fraudă dacă ai opinii despre LGBT, familie sau

---

*Alocuțiune susținută la conferința publică de lansare a Laboratorului pentru Analiza Războiului Informațional și Comunicare Strategică: Războiul informațional sub lupă (26 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

migrație, altele decât cele acceptate de corectitudinea politică. Ești tratat drept antioccidental, antidemocratic. Se încearcă cu perseverență impunerea dominației minorității, indiferent de tipul sau relevanța sa. Inclusiv a minorităților etnice. Statutul Ținutului Secuiesc a apărut în Monitorul Oficial... Se impune nu egalitate, ci dominația minorității și supunerea majorității.

Într-una dintre analizele LARICS se abordează acest subiect. Printre altele, autorul, George Scarlat, demonstrează că serviciile de comunicare și birourile de presă nu fac analize de fond, iar România este vulnerabilă în fața războaielor informaționale. Relevantă este lipsa de discernământ a presei românești și comportamentul de amplificator al campaniilor antiromânești. Autorul menționat analizează și provincialismul presei, inclusiv al politicienilor români, vizând infailibilitatea presei occidentale. Foarte relevant este „războiul identitar” din Republica Moldova, caracterizat de câteva sintagme și confuzii deliberate. Recensământul din Moldova a scos în evidență faptul că la rubrica „naționalitate” scrie „Republica Moldova”. A apărut sintagma „națiune civică”, utilizată de politicieni și lideri de opinie din Republica Moldova, eludând faptul că „Republica Moldova” a apărut în numele unor determinante identitare, în primul rând limba română! Adică revendicări etnice, nu civice, după cum subliniază autorul articolului, Dan Dungaciuc. Devine ilariantă manipularea înscrisă pe un afiș: „Noi vorbim limba moldovenească”. O fi mesajul convingător pentru cineva? Dan Dungaciuc citează „teorema lui Thomas”: *Un fapt fals, perceput ca real, devine real prin consecințe.*

Referitor la protestele din Piața Victoriei, mass-media rusească, preluând mesajul scurt al Ministerului Afacerilor Externe rusesc, a dezvoltat țintele care să ilustreze „Ce se întâmplă în țara care visa să se unească cu țara vecină, Moldova”. Temele identificate au fost, printre altele: violența protestelor, dezbinarea țării, maidanul românesc, situația economică, sentimentele antirusești, Uniunea Europeană nu ajută România, NATO și România, MAE rus despre pericolul reprezentat de România. Este evidentă discrepanța vădită dintre realitatea evenimentelor și mesajele propagandei rusești.

Proiectul propagandistic „Moldova nu e România”, prezentat relevant de George Damian, deși are multe stângăcii, ne atrage atenția prin agresivitatea lui antiromânească. Printre altele, insistă că *Republica Moldova este asediată de România...*

Exemplele sunt numeroase, dar asta nu-i singura problemă de identificat. Rusia dezvoltă o propagandă amplă, intensă, pe multiple canale.

Desigur, trebuie combătută, dar nu oricum. Noi, Academia Română, și Institutul am înființat o structură competentă capabilă să identifice și să acționeze. Se admite că eficiența propagandei antiromânești și nu numai este corelată cu crizele de încredere în instituții și în valorile societății românești. Acest tip de criză se manifestă evident și la alte niveluri (Europa, SUA etc.). Neîncrederea din interior, cultivată, este cea care subminează societatea românească și crește eficiența propagandei antiromânești. Neîncrederea și bagatelizarea valorilor românești sunt arme eficiente pe termen mediu! Este dificil să nu-mi revină în minte adevărul biblic că *templul se dărâmă cu uneltele făurite în interiorul său!* Sau Imnul nostru național: „*Deșteaptă-te române/ Din somnul cel de moarte/ În care te-adânciră/ Barbarii de tirani*”. Un distins om de cultură, scriitorul Florentin Popescu, scria, în revista „Sud”: „*Mă întreb dacă barbarii de tirani sunt numai din afara țării sau și alții, din interiorul ei...*”

O analiză foarte interesantă este cea a lui Cristian Barna și Cosmin Dugan, în sfera mecanismelor neuropsihice ale manipulării populației prin mijloace foarte diverse, de la zvonuri până la zona medicală, substanțe psihotrope, manipulare motivațională prin bani, recompense, șantaj, ideologie, privilegii economice și/sau politice etc. Utilizarea „rebelilor” naționali, dificil de distins de mercenari, delincvenți, psihopați etc., face din neuroștiință un domeniu de interes militar, a cărui dezvoltare ar putea fi o țintă potențială vizând războaiele hibride.

Aș vrea să sugerez, deci, că ar trebui să luăm în considerare și războiul hibrid din interior, al românilor cu românii. Aș vrea să enunț câteva aspecte care sunt comentate și în mass-media, fără prea mare relevanță, fiind ușor trecute în plan secundar de către evenimentele politice. În esență, relev campaniile de presă și pe internet împotriva: Bisericii Ortodoxe Române, Academiei Române, familiei tradiționale, împotriva valorilor românești, oamenilor de cultură, scriitorilor, fie din trecut, fie în viață, împotriva medicinei românești, finalmente, împotriva identității naționale (așa cum au fost reacțiile de o agresivitate neașteptată împotriva Apelului a peste o sută de academicieni).

Se pune problema: sunt aceste campanii agresive spontane sau sunt declanșate conform unor pregătiri prealabile? Ce-i mână pe ei (pe organizații) în această luptă? Înainte de a aborda sumar problemele sugerate mai sus, aș vrea să evoc reacțiile responsabile și elegante ale unor mari oameni de cultură în diverse publicații.

Foarte relevante ca reacție la campaniile respective mi se par discursul doamnei Ana Blandiana la Universitatea „Babeș-Bolyai”, articolele lui Paul Ghițiu, profesorului Mircea Martin, articolele din „Contemporanul” ale doamnelor și domnilor Theodor Codreanu, Mircea Platon, Magda Ursache, Horia Pătrașcu și Bogdan Crețu. Sau „Vânătoarea de oameni mari” din volumul *Acasă-n exil* de Aura Christi, redactorul-șef al revistei „Contemporanul – ideea europeană”.

Citez din Theodor Codreanu: *„Vine acum Nicolae Breban și ne pune în față o nouă construcție românească, abordând aceeași temă eliadescă din 1953, cu o forță epică și filosofică excepțională. De ce o face tocmai acum, când elitele românești, îndoctrinate political correctness sunt convinse că, de un sfert de veac încoace, România trăiește în paradisul libertăților democratice? Din simplul motiv că, la vedere, în poșida orbului găinilor boierilor minții, se arată că România a rămas tot ilău, că nu a avut loc nicio răsturnare revoluționară și că țara a trecut sub loviturile îndulcite ale unui dușman/ciocan invizibil, globalist, de o mie de ori mai viclean și mai necruțător decât monstrul bolșevic. Dar un simpton înfiorător: după Siria, România este țara de pe glob la care s-a produs cel mai mare exod de populație, de peste patru milioane de loviți.”*

Am văzut într-o sinteză privind o campanie de manipulare psihologică cu diferite ținte (influen-

țarea alegerilor, favorizarea Brexit-ului și alte evenimente cu impact major) experimentul tânărului Michael Kosinski, specialist în psihometrie, care a elaborat o aplicație pe Facebook, „My personality”, în care utilizatorii sunt puși să completeze chestionare psihometrice vizând particularitățile psihocomportamentale proprii. Spre surpriza autorului, milioane de oameni și-au dezvăluit particularitățile și convingerile cele mai intime. Modelul s-a perfecționat, permițând preziceri ale comportamentelor prin simulări. De fapt, rezulta că se inventase un motor de căutare a oamenilor! De asta se ocupă compania Cambridge Analytica, condusă de Alexandru Kogan (Dr. Spectre). Facebook-ul s-a dovedit o mină de aur!

Am căutat să sugerez câteva aspecte din ceea ce ne preocupă privind societatea românească, dusă într-o zonă fără țel, pe termen mediu și lung. Această lipsă de proiect, fără repere, fără valori, stare generată, indusă, nu întâmplător, ar trebui să ne îngrijoreze. Analizele etiologice asupra mobilurilor socio-morale și mecanismelor disimulate, insidioase și perseverente, pe termene de una-două generații, sunt dezastruoase pentru un popor. Testul făcut de Academia Română, recent, evidențiază că ceea ce părea imposibil în urmă cu 25 de ani, ca tip de reacție agresivă la exprimarea unor opinii privind realități grave ale societății românești, a fost posibil acum. Prin similitudine, evoc alt episod. Dan Dungaciu și Petrișor Peiu se întrebau într-o analiză recentă dacă ar mai fi posibilă, azi, acțiunea Basarabiei din urmă cu circa 99 de ani, la 27 martie 1918, de a face primul pas, încheiat cu momentul istoric strălucit și unic de la 1 Decembrie 1918 – Marea Unire?

Desigur, încă un motiv de profundă reflecție.

„Războiul informațional” și centenarul Marii Uniri*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Se spunea odinioară că acela care stăpânește informația poate deveni stăpânul lumii. Azi, zicerea cu aspect de dicton s-a modificat: stăpânește lumea acela care stăpânește comunicarea. Astăzi, prin modalitățile avansate de comunicare, se făuresc lumi, după dorința comanditarilor. În contextul acestui „război informațional”, purtat cu metode tot mai sofisticate, se cuvin luate măsuri de contracarare a efectelor propagandei. Factorii de decizie din România au menirea și obligația de a scoate adevărul (omenește posibil) la lumină și de a-l face cunoscut. De aceea, salutăm lansarea de către Academia Română a LARICS (Laboratorul de Analiză a Războiului Informațional și Comunicare Strategică), care funcționează sub coordonarea Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu” al Academiei Române, condus de prestigiosul expert Dan Dungaciu, profesor la Universitatea din București. Cercetătorii și analiștii cooptați în această structură academică urmează să se ocupe de analiza metodelor și strategiilor folosite în războiul informațional care afectează România și Uniunea Europeană și care vin în special dinspre Rusia și Ungaria. Concentrarea muncii Laboratorului pe zonele și mediile în care aceste mesaje de propagandă care pot destabiliza România prind cel mai bine, adică acolo unde încrederea în instituții și în lideri este cea mai scăzută, poate corecta percepția acelei părți amăgite a opiniei publice românești. O direcție a destabilizării prin propaganda ostilă se referă chiar la făurirea statului național unitar român în 1918.

Actele de voință națională de la sfârșitul Primului Război Mondial i-au antrenat nu doar pe români, ci și pe polonezi, pe cehi, pe slovaci, pe sârbi, pe croați, pe sloveni, pe lituanieni, pe letoni, pe estonieni etc., care erau, în linii mari, mulțumiți de deciziile proprii, ratificate prin tratatele Conferinței de Pace de la Paris (1919–1920). Prăbușirea vechilor imperii implicate în regiunea central-sud-est europeană – german, austro-ungar, otoman, rusesc – a creat însă și mari frustrări, nemulțumiri, proteste ale vechilor elite politice din aceste state dominante, răsfrânte, printr-o intensă muncă de propagandă, și asupra popoarelor respective. Dar, dincolo de mulțumiți și nemulțumiți, era pentru prima oară în istorie când voința popoarelor (eliberate de sub dominația străină) exprimată în chip democratic la finele războiului era, în general, consfințită pe plan internațional prin tratatele de pace. Cu alte cuvinte, tratatele de pace de la Paris, din 1919–1920, au respectat în mare măsură ceea ce deciseră polonezii, românii, cehii, slovaci, sârbi, croații etc.

Toate provinciile istorice care s-au unit cu Țara în 1918 au avut importanța lor. Basarabia era cea din urmă desprinsă din trupul cel mare al Țării Moldovei, la 1812 (când fusese dată Imperiului Țarist) și revenea cea dintâi, la 27 martie/9 aprilie 1918, adică după circa un secol. Bucovina sau Țara de Sus a Moldovei, leagănul Voievodatului Moldovei – cu vechile capitale Baia, Siret și Suceava, cu gropnițele domnești, cu vechile mănăstiri pictate – se întorcea smerită, la 15/28 noiembrie 1918, după aproape un secol și jumătate de înstrăinare (la 1775, fusese

---

*Alocuțiune susținută la conferința publică de lansare a Laboratorului pentru Analiza Războiului Informațional și Comunicare Strategică: Războiul informațional sub lupă (26 aprilie 2017, Aula Academiei Române)

ocupată de Imperiul Habsburgic) în Țara cea mare. Transilvania cu Banatul, Crișana, Maramureșul – cam 100 000 de km pătrați, adică peste o treime din suprafața Regatului României interbelice – nu făcuseră parte decât vremelnic din vreo Țară Românească, în schimb fuseseră încadrate prin cucerire sau altminteri în Regatul Ungariei, în orbita Imperiului Otoman (indirect, ca principat autonom, ori direct, ca în cazul Banatului de câmpie, al Crișanei), în Imperiul Habsburgic, iar această înstrăinare era veche de circa o mie de ani. Cu alte cuvinte, Transilvania vine cea din urmă în trupul Țării, la 18 noiembrie/1 decembrie 1918, după „*un mileniu de singurătate*” (ca să-l parafrazez pe Gabriel Garcia Marquez). Toate aceste provincii unite la 1918 aveau majorități etnice românești absolute în componența lor, cu excepția Bucovinei, unde administrația de la Viena reușise „performanța” de a reduce, în nici 150 de ani, ponderea românilor de la circa 70% (la finele secolului al XVIII-lea) la sub 35% (în 1910); chiar și așa, după dislocări masive și colonizări de populație și după recensăminte tendențios făcute, românii dețineau majoritatea relativă în provincie la 1918. Prin marea împlinire din 1918, românii și-au trăit ora lor astrală, au exultat, au simțit istoria de partea lor. Pe de altă parte, era clar că în Rusia sovietică (și apoi în URSS și Federația Rusă), în Ungaria, în Austria și, prin ricoșeu, în alte state, actele de la 1918 nu puteau fi privite cu simpatie, aprobate, lăudate.

Astăzi, după un secol de la acest mare efort al națiunii noastre de a trăi unită într-un singur stat – adică după cea mai mare împlinire istorică a popoului român din întreaga sa istorie –, ne trezim chiar și unii dintre noi, din dorința de originalitate ori din interese precise extra-istorice, să „reinterpretăm” trecutul, venind în fața opiniei publice cu falsuri grosolane. Enumăr câteva dintre cele mai evidente și mai departe de adevăr: România a intrat de prisos și hazardat în Primul Război Mondial; România a anexat cu forța provincii la 1918; România a devenit atunci un stat artificial și multinațional, „imperialist”, format din „petice”; românii din Țară, dar mai ales cei din provincii nu au dorit unirea, care s-ar fi făcut prin efortul unor „politicieni interesați” și al unor „intelectuali exaltați” etc.

Despre Transilvania, astfel de minciuni se rostesc parcă mai apăsat, deopotrivă în România și

în străinătate, pe măsură ce se apropie centenarul actului de la 1 Decembrie 1918. Prima teză relansată (în mediile românești) este aceea că românii transilvani, influențați de „cultura superioară maghiară”, ar fi preferat să rămână în granițele Ungariei (care nici nu exista atunci ca subiect de drept internațional, din moment ce statul acela hibrid se chema Austro-Ungaria), trăind în egalitate cu ungurii și bucurându-se de o largă autonomie etc. Iată răspunsul, dat în epocă acestei chestiuni a superiorității culturii maghiare (puse atunci de oficialii unguri), prin vocea lui Alexandru Vaida-Voevod, auzită în Parlamentul de la Budapesta, în 1914: „*[În ceea] ce privește cultura maghiară, și aceasta e încă fragedă, ca și cultura română. Dar și în cazul dacă ar fi vorba nu de cultura maghiară, ci de cea franceză, germană sau engleză, în zadar ați voi să ne-o acordați. E adevărat, cultura noastră e încă în dezvoltare, își trăiește abia anii copilăriei, dar ea se manifestă foarte frumos și această cultură nouă ne e mai scumpă decât orice altă cultură străină, pentru că ea e manifestarea vieții noastre sufletești, ea reoglindește viața sentimentelor noastre*”.

Firește, de-a lungul timpului, s-au exprimat opinii istorice diverse despre marile schimbări de la finele Primului Război Mondial, învingătorii fiind, în linii mari, mulțumiți și laudativi față de acele evoluții, iar învinșii fiind critici și dornici de revizuire și de revanșă. Au fost atunci chiar și români care (ca și unii cehi, polonezi, croați, unguri etc.) nu au vrut destrămarea monarhiei habsburgice, din varii motive, de la oportunitatea personală până la credința că viața lor sau a națiunii române ar fi trebuit să se dezvolte în cadre occidentale, nu „balcanice”. Ceea ce este însă clar atestat și dovedit, fără nicio putință de tăgadă, este faptul că majoritatea românilor ardeleni au dorit să facă parte din România, că au format Regatul României Mari și că acesta a fost recunoscut pe plan internațional, cu noile sale granițe, prin tratate.

Nemulțumiți de după 1918–1920 s-au regrupat treptat și au condus la Al Doilea Război Mondial, după care, în linii mari, ordinea politico-teritorială a rămas, cu anumite modificări, ca aceea interbelică. Marele profitor a fost URSS, care a trăit momentul destrămării în perioada lui Gorbaciov și mai ales în 1989–1991. Statele care se formaseră în 1918, prin voința popoarelor și care fuseseră consfințite prin

Conferința de Pace de la Paris (1919–1920), au rămas aproape cum au fost (chiar dacă Iugoslavia și Cehoslovacia s-au destrămat), adică formate tot pe criterii naționale, state ale polonezilor, românilor, cehilor, slovacilor, sârbilor, croaților, slovenilor, lituanienilor, letonilor, estonilor etc. Și frustrările au rămas aproape la fel, de aceea este firesc ca, la un secol de atunci, unii să sărbătorească și alții să fie nostalgici și triști. Vocile nemulțumite de formarea României întregite se regrupează acum, cu ocazia centenarului, și recurg la forme variate de exprimare. Pe fondul unei crase lipse de cultură istorică a opiniei publice actuale, forțele interne care cultivă relativismul istoriei și care combat ideea de unitate românească sunt dublate de unele din exterior. Pentru a pregăti sărbătoarea centenarului Marii Uniri, statul român a creat în 2016 un organism guvernamental, condus de un secretar de stat. Între timp, deja s-a schimbat structura acestui „departament”, dar strategia și tactica sa nu sunt clare, mai ales că nu are încă un buget aprobat și nici precizate modalitățile de a procura fonduri din alte surse. Între timp, în Ungaria, „Grupul de cercetători științifici ai Academiei de Științe Ungare – Elan-Trianon 100”, deși nu figurează ca un organism guvernamental, este, în fapt, puternic susținut de autorități, este format dintr-o redevabilă echipă de istorici, istorici de artă, istorici literari și sociologi, beneficiind de un substanțial grant, eșalonat pe cinci ani. Echipa are scopul să elucideze în principal condițiile în care s-au încheiat tratatele de pace și, mai ales cel de la Trianon, tratate care au condus la „pedepsirea” Ungariei, la privarea sa de „*două treimi din teritoriu și din populație*”. Cel puțin acestea sunt expresiile discursului oficial din Ungaria contemporană, țară care, deși aliată cu România în NATO și membră, ca și România, în Uniunea Europeană, și-a oprit, în 2016, diplomații să participe la celebrarea Zilei Naționale a României! Din păcate, arsenalul de idei pentru cercurile ungare care deplâng Marea Unire românească de la 1918 sunt oferite, în mare parte, de românii înșiși, de acei români care cultivă blamarea istoriei naționale, care resping unitatea românească, care cer felurite autonomii istorice, care condamnă „miticismele” și „balcanismele” cu scopul subminării României. Prevăd că, scoțând lucrurile din context, România va fi criticată pentru naționalism, pentru preamărirea actului de la 1918 prin politica sa de stat, iar Ungaria va fi lăudată pentru obiectivi-

tate, pentru cercetările istorice critice, pentru elucidarea dezinteresată a umbrelor trecutului¹.

Pe fondul ideii că românii au trăit până în secolul al XIX-lea în două țări distincte și în provincii istorice cuprinse în imperii străine, se cultivă destul de insistent ideea dezbinării românești, a „inventării” numelui de România, a noutății ideii de unitate politică și a civilizației diferite din Transilvania în raport cu ceea ce era în regiunile extracarpatiche. Din arsenalul unor epoci pe care le credeam apuse și al unor ideologii totalitare condamnate de istorie, se revitalizează idei teoretice, precum majoritățile etno-demografice sunt relative și voința lor nu mai contează astăzi; popoarele fără statalitate veche sunt popoare fără istorie și, prin urmare, au drepturi limitate; autonomiile teritoriale pe criterii etnice au rădăcini vechi, verificate de istorie etc. În mod concret, despre trecutul românilor și despre realitățile românești, se insinuează vechi sloganuri, actualizate prin adaptări recente: românii sunt un popor nou, intrat târziu în istorie; valahii și românii sunt popoare diferite; Transilvania nu are legătură cu istoria românilor; numele lui Iancu de Hunedoara trebuie schimbat în Ioan de Hunedoara; particula Napoca trebuie scoasă din numele municipiului Cluj-Napoca; imnul de stat – care ar exprima ideii retrograde și s-ar referi la Corvinii „ungari” – trebuie înlocuit etc. Unele dintre aceste „îndreptări” par inofensive: a spune Ioan în loc de Iancu nu schimbă mare lucru, decât că ne îndepărtează de esența unei forme românești diminutive (Iancu provine tot din Ioan) și de apropierea de numele unui erou național românesc – Avram Iancu; scoaterea particulei Napoca din numele orașului Cluj-Napoca ar șterge mai mult de un mileniu de istorie, adică tocmai rădăcinile daco-romane ale românilor.

Unele dintre aceste „propuneri” prind la publicul larg, mai ales în străinătate, și datorită curentului dacist (tracist), care-i așază pe daco-geți și pe traci la temelie tuturor popoarelor europene, cu o limbă primordială din care s-ar trage latina, cu priorități în toate domeniile, de la scris și astronomie până la arhitectură și medicină etc. Denigrarea istoriei și vieții românilor este astfel ușor de făcut, mai ales că datele sale esențiale sunt oferite de cealaltă extremă din cultura românească, aceea care acceptă doar nimicnicia românilor, spiritul lor gregar, de popor fără voință, de masă informă, „umbră fără schelet”, formată din „fețe patibulare”, cu „guri vulgare”,

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale
„Ion I. C. Brătianu”

LARICS
Laborator pentru Analiza Războiului Informațional și Comunicare Strategică

Laboratorul pentru Analiza Războiului Informațional și Comunicare Strategică (LARICS)
din cadrul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române „Ion I. C. Brătianu” (ISPRI)

Vă invită la Conferința de lansare publică a LARICS:

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL, SUB LUPĂ

Academician Valentin I. VLAD
(Președintele Academiei Române)
Academician Victor VOICU
(Secretar general al Academiei Române)
Academician Ion Aurel POP
Academician Daniel DĂIANU
Prof. Univ. Cătălin Zamfir
(Membru corespondent al Academiei Române)
Ambasador Cristian DIACONESCU
(membru în Consiliu de experți LARICS)
Prof. Univ. Dan DUNGACIU
(Director ISPRI)

Evenimentul va avea loc **Miercuri, 26 aprilie**,
în intervalul **11.00-13.30**, în
Aula Academiei Române
(Calea Victoriei nr. 125, Sector 1, București)
și va fi urmat de o recepție la
Clubul Academiei (parter).

Cu acest prilej va fi lansat și site-ul larics.ro.
Intrarea liberă în măsura locurilor disponibile. Evenimentul va fi transmis pe privesc.eu.
RSVP: office@larics.ro

„puturoși”, cu un „amestec apos” în loc de creier, cu o istorie în care toți „au urinat” peste noi și din care a rezultat limba română, „bună numai pentru înjurături” etc. O altă variantă a acestei extreme afirmă că nu ne cunoaștem corect trecutul, fiindcă toți marii istorici și oameni de cultură români au operat doar cu mituri naționaliste. Pe acest fundal trist – pregătit de unii dintre noi înșine – este foarte ușor ca anumiți factori din afară să combată unitatea românească, actul de la 1 Decembrie 1918, ideea de solidaritate a românilor ca popor și ca națiune.

Dar, oare cum și de când au vrut românii intracarpatici să facă parte dintr-o Țară Românească, să trăiască în structuri politice românești, sub oblăduirea unor instituții românești? Pentru că sub comunismul nostru original, mai ales în ultimul deceniu de existență a regimului Ceaușescu, se exagera cu sloganul „luptei de veacuri a poporului român pentru unitate, permanență și continuitate”,

dar și din alte motive, asemenea idei au fost, după 1989, complet respinse, bagatelizate, ironizate. Cu alte cuvinte, s-a spus și s-a scris ditirambic că nu au existat niciodată astfel de idei în mintea românilor. De fapt, orice popor, din momentul constituirii sale, tinde să-și formeze structuri politice proprii, numite generic state, cu scopul organizării și conservării comunității etnice respective. Românii au făcut și ei același lucru, începând cu sfârșitul mileniului I d.Hr., făurindu-și astfel de formațiuni numite țări, judecii/cnezate, ducate/voievodate, domnii etc. Popoarele nu erau atunci conștiente de necesitatea unității lor politice globale, astfel că unele au rămas să trăiască în mai multe nuclee politice. Altele și-au realizat unitatea politică prin voința elitelor lor, a unor conducători energici. Românii au reușit în secolul al XIV-lea (ceva mai târziu decât unii dintre vecinii lor) să-și formeze două voievodate cvasi-independente sau două „libertăți românești” – cum

le-a botezat inspirat Nicolae Iorga – anume Țara Românească și Țara Românească a Moldovei. Restul românilor, deopotrivă la nord și la sud de Dunăre – în ciuda unor înjghebări politice proprii trecătoare – au ajuns să trăiască în state străine, în frunte cu stăpâni de altă limbă și credință. Este evident că românii nu au fost „animați” permanent de „dorința făuririi statului lor unitar, național și independent”, din moment ce atunci erau alte priorități de viață și de supraviețuire. Cu timpul însă, situația se schimbă. Pe fondul acestei fărâmițări, pe la finele Evului Mediu și la începuturile Epocii Moderne, apar tendințe de unitate (parțială sau generală), stimulate de conștientizarea comunității etnice. Asemenea atitudini nu mai sunt atunci, pe la 1500–1600, rezultatul exclusiv al unor conducători luminați, ambițioși sau clarvăzători, ci ele provin și din voința poporului de jos, a comunităților grupate în anumite nuclee politice.²

Cu alte cuvinte, românii trăgeau la români, cel puțin încă din secolul al XVI-lea (sunt mărturiile ale unor astfel de acțiuni încă din secolele XIII–XIV). În secolul al XVII-lea, Grigore Ureche și Miron Costin, ca și Constantin Cantacuzino Stolnicul arată unitatea de origine, de limbă și de credință a românilor extracarpatici cu cei transilvăneni. La începutul secolului al XVIII-lea, Dimitrie Cantemir este primul savant român de talie europeană care face cunoscută latinitatea și unitatea românilor cu argumente științifice, în lucrări de mare anvergură, scrise în limba latină. În secolul al XVIII-lea începe lupta de emancipare națională a românilor din Transilvania, desfășurată pe plan religios (unirea cu Biserica Romei), pe plan politic (memoriile adresate Curții de la Viena și altor cancelarii și foruri europene; mișcarea *Supplex Libellus Valachorum*), pe plan social (Răscoala lui Horea), pe plan cultural (Școala Ardeleană). În această etapă a luptei naționale din Transilvania și poate fi vorba, firește, de unirea Transilvaniei cu România, fiindcă nu exista încă România. Este vorba, de aceea, de obținerea în Transilvania și Ungaria a drepturilor politice naționale ale românilor din Transilvania și Ungaria, numai acolo unde acești români alcătuiau majoritatea populației. Nu este vorba despre drepturi preferențiale ale acestor români, ci pur și simplu despre egalitatea lor cu membrii națiunilor oficiale și ai confesiunilor recunoscute („recepte”). Totuși,

legăturile între românii transilvăneni și cei olteni, munteni și moldoveni sunt continue.

În secolul al XIX-lea se desfășoară mișcarea de emancipare națională a provinciilor aflate sub dominație străină și de formare a statului național unitar. Toată acțiunea era bazată acum pe ideologia daco-românismului. În această mișcare panromânească, românii din interiorul Carpaților au jucat un rol fundamental: astfel, îi găsim pe Gheorghe Lazăr, care introduce limba română la Sfântul Sava, în Țara Românească, pe Florian Aaron ca profesor al lui Bălcescu și apoi al Universității din București, pe călugărul maramureșean Gherman Vida, ca învățător al lui Kogălniceanu și Alecsandri pe baza cronicii lui Șincai, pe Ioan Maiorescu la Craiova, pe Damaschin Bojincă ca profesor la Academia Mihăileană din Iași, pe Bărnuțiu, pe Ștefan Micle, pe Laurian, pe Papiu-Ilarian și pe toți cei care au predat la universitățile României moderne și au pus temelii Academiei Române. Mișcarea de unire a Transilvaniei cu România a putut prinde contur abia după formarea României și mai ales după afirmarea României independente, devenite, la scurtă vreme, regat.

Astfel, dacă românii nu au luptat „de secole pentru unitatea națională”, ei s-au înscris în mișcarea europeană care promova statele naționale împreună cu celelalte națiuni. Nu au făcut acest lucru nici mai bine și nici mai rău ca alte națiuni. În secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea cele mai progresiste mișcări erau cele menite să elibereze națiunile de sub robia imperiilor multinaționale și să le îndrepte spre formarea statelor naționale unitare. Cea mai puternică mișcare de emancipare națională a românilor din provinciile aflate sub stăpâniri străine s-a desfășurat în Transilvania. Astfel, se vede clar că ideile de unitate și lupta pentru emancipare națională și unire nu s-au născut între români în mod spontan și instantaneu, prin imitație sau prin efortul unor lideri exaltați sau interesați. Că nu a fost unanimitate în aceste procese, că au fost și șuvoaie abătute, că intelectualii și oamenii politici au potențat ideile de unitate românească, că poporul a fost dirijat și condus de liderii săi, acestea sunt lucruri cunoscute, recunoscute și valabile în istoria tuturor popoarelor. Istoricul însă, înainte de a releva excepțiile, aspectele marginale, curiozitățile din trecut, are obligația profesională de a preciza liniile magistrale ale mersului societății. Sau, dacă nu se

ocupă de aceste constante ori linii predominante, atunci are datoria morală și intelectuală să le enunțe, pentru a nu da impresia că lumea ar fi putut sau ar fi trebuit să facă ceea ce, de fapt, nu a făcut. Menirea primă a istoricului de meserie este să studieze ceea ce a fost, nu ceea ce ar fi putut să fie, dacă nu s-ar fi întâmplat cutare lucru. Istoria contrafactuală – în vogă, astăzi – poate oferi necunoscătorilor convingerea unor realități care, de fapt, sunt fictive, imaginate, inventate.

Linia magistrală a istoriei românilor la începutul secolului al XX-lea, în ajunul Primului Război Mondial, era făurirea statului național unitar român, prin unirea cu România a tuturor provinciilor istorice care aveau majorități etnice românești. Același ideal, de făurire a statelor lor naționale, îl nutreau toate popoarele din regiunea central-sud-est europeană, care se aflaseră de secole sub stăpâniri străine. Românii din Transilvania s-au identificat treptat cu idealul libertății și al unității naționale, ideal pe care l-au trăit, în forme și cu intensități diferite, începând cu finele Evului Mediu și cu debutul Epocii Moderne. Ca și românii din Vechiul Regat, ca și basarabienii și bucovinenii, românii ardeleni s-au înscris în marea lor majoritate pe traiectoria formării României întregite, considerând, prin educația oferită de liderii lor, că cel mai bun cadru de organizare, coordonare și protejare a națiunii era statul unitar român. Acest ideal s-a înfăptuit în urmă cu nici un secol, iar realitatea care a rezultat în urma marelui efort de-atunci – România – nu și-a dat încă măsura deplinei valori în Europa și în lume.

Bibliografie minimală

Radu Baltasiu, Gabriel Săpunaru, Ovidiana Bulumac, *Slăbirea comunității românești din Harghita și Covasna. Raport de cercetare*, București, 2013.

Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, 1997, București.

Lucian Boia, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, București, 2014.

Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan, *Ispititoarea Transilvaniei. Multiperspectivitate și adevăr în istoria unei provincii*, Cluj-Napoca, 2017.

Nicolae Iorga, *În luptă cu absurdul revizionism maghiar*, București, 1991.

Liviu Maior, *Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles*, Cluj-Napoca, 1993.

Liviu Maior, *Alexandru Vaida Voevod. Putere și defăimare (Studii)*, București, 2010.

Horia Roman Patapievici, *Politice*, București, 1996.

Ioan-Aurel Pop, *Istoria, adevărul și miturile (Note de lectură)*, ediția a II-a revăzută, București, 2014.

Ioan-Aurel Pop, *Transilvania, starea noastră de veghe*, Cuvânt înainte de Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 2016.

Ioan Sabău-Pop, Ioan Lăcătușu (coord.), *Forumul Civic al Românilor din Covasna, Harghita și Mureș în slujba dăinuirii neamului românesc în Transilvania: FCRCHM 2005–2015*, Sfântu Gheorghe, 2015.

Note

¹ Precizez că mesajul meu pe această temă, de la Academia Română, era menit să sensibilizeze factorii de răspundere din România în legătură cu pregătirea inadecvată a centenarului Marii Uniri și să ofere un exemplu de „eficiență” în tratarea chestiunii secolului trecut de la finele Primului Război Mondial. „Eficiența” se referea la vecinii maghiari, care, desigur, nu se pregătesc să celebreze unirea Transilvaniei cu România! Este clar, după toate semnalele pe care le avem, că mesajele venite dinspre Ungaria și chiar din România nu sunt și nu vor fi prietenești. Presa scrisă și vorbită, unele televiziuni au preluat însă – așa cum se întâmplă mai nou peste tot – mesajul meu trunchiat și i-au dat o amploare și o dimensiune pe care nu a avut-o. Prin poziția mea nu am jignit pe nimeni, ci am atras atenția asupra unor realități care, netratate la timp și în mod înțelept, pot învenina și mai mult raporturile româno-ungare.

² Dacă în privința ideilor de unitate, lucrurile sunt încă, în mintea unor necunoscători sau răuvoitori, sub semnul îndoielii, ideile romanității românilor sunt atestate clar ca existând în conștiința românească în Evul Mediu. Cu alte cuvinte, unii dintre români – și nu numai dintre cei educați – au știut mereu că neamul lor se trage din romani, „de la descălecatul dintâi, sub Traian, împăratul Râmului”. Vezi lucrările lui Șerban Papacostea (*Geneza statului în Evul Mediu românesc. Studii critice*, Cluj-Napoca, 1988), Adolf Armbruster (*Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, 1993), Stelian Brezeanu (*Identități și solidarități medievale: controverse istorice*, București, 2002), Ioan-Aurel Pop (*Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII–XVI*, București, 1998).

Mondialism și interes național, pe marginea unei dezbatere în curs*

Acad. Alexandru Zub

Criza acută în care se zbate lumea, de la un timp, examinată în fel și chip, e o sursă de reale neliniști, chiar și pentru analiștii cei mai cumpăniți. Thierry de Montbrial, președinte al Institutului Francez de Relații Internaționale (IFRI), cunoscut la noi prin câteva studii de real interes, a publicat de curând, împreună cu Thomas Gomart, un volum pe tema identității, cu referire anume la cazul francez: *Notre intérêt national. Quelle politique étrangère pour la France?* (Editions Odile Jacob, 2017). Este un răspuns, sub unghiul politologului expert, la întrebarea, tot mai jenantă, dacă politica hexagonului mai este actualmente ghidată de interesul național. În ultimul timp, ne spun autorii, referința la valori a ajuns să nu mai conteze așa de mult, ci calcule de natură geopolitică, de oportunitate conjuncturală.

Înainte ca volumul în cauză să ajungă sub ochii cititorului român, un interviu acordat de Thierry de Montbrial ziarului „Le Figaro”, la începutul anului în curs, îl ajută să cunoască mai bine tema pusă în discuție. El pledează, cu temei, în favoarea conceptului de interes național, ca sintagmă menită a mobiliza interesul noilor generații pe linia identității proprii și a locului convenit în lume. Identitate, integritate, valori proprii redevin, în acest discurs, noțiuni structurante, dinamizatoare etno-cultural și politic.

Persistă, în unele medii, impresia că e o rușine să mai aperi interesul național, ca și cum acesta s-ar opune implacabil sistemului de valori sau unei bune „guvernanțe”.

A depune eforturi de modelare a contextului geopolitic nu e nepermis, nici contra acelor „drep-turi ale omului”, pentru care Franța a făcut, de la Revoluție încoace, atâtea sacrificii.

A nu mai confunda politica externă cu discursul despre valori a ajuns a fi o exigență a momentului actual. Ea presupune, după opinia autorului, prezența activă a unui ideal de factură națională, unul ce se cuvine pus de acord pe cât posibil cu morala, cu acea „etică a responsabilității” admisă de spiritele bine educate.

O bună politică externă nu e doar reactivă, ca răspuns la momentele critice produse în lume. Franța, de aceea, nu trebuie să ezite a redeveni „misionară”, ținând seama, evident, de resursele disponibile și de nevoia eliminării surselor de haos, existente peste tot în lume. O anume ordine, precară axiologic, e preferabilă totuși haosului în extensie, după opinia analistului, conștient ca și Tocqueville că orice sistem democratic implică slăbiciuni și riscuri inerente.

La o schimbare esențială de paradigmă, ca acum, cu atât mai mult. Evenimentele din fosta Uniune Sovietică, cele din Asia ori din America i-au reținut în egală măsură atenția, inclusiv cele produse de instalarea unui nou președinte la Casa Albă.

În toate, inclusiv referitor la domeniul religios, Thierry de Montbrial a insistat asupra nevoii de realism și măsură. Este un spirit pe care autorul l-a cultivat sistematic, pe diverse teme și cu strădanii demne de laudă. E destul să-i urmărim intervențiile făcute la diverse colocvii, simpozioane, congrese, în ultimul sfert de secol, pentru a ne convinge că avem de-a face cu o viziune coerentă asupra lumii de azi, că soluțiile propuse sunt realiste, benefice, rezonabile.

Personal, l-am întâlnit pe distinsul gânditor aproape anual, cu ocazia manifestărilor *Penser l'Europe*, organizate sub egida Academiei Române și a Fundației Naționale pentru Știință și Artă, așezăminte care s-au impus deja în conștiința

---

publică prin seriozitatea și competența analizelor făcute. De fiecare dată, savantul francez a emis opinii demne de reținut și lesne de regăsit în „anuarul” omonim, ca și în volumul de autor *Penser l'Europe*, deschizător de serie tematică și acesta. Am avut prilejul să fac unele considerații pe seama lor, ca și asupra întregii suite de acțiuni europeniste de la Academia Română¹.

Să sperăm cu noul volum, scos împreună cu un eminent colaborator, Thomas Gomart, nu va întârzia să devină accesibil și publicului nostru, familiarizat deja cu unele scrieri întocmite de Thierry de Montbrial.

Notă

¹Al. Zub, *Penser l'Europe en historien. Quelle Europe, quel discours historique*, FNSA, 2017 (în curs de apariție).

Interpretarea teoriei individualității la Constantin Noica

Adrian Niță*

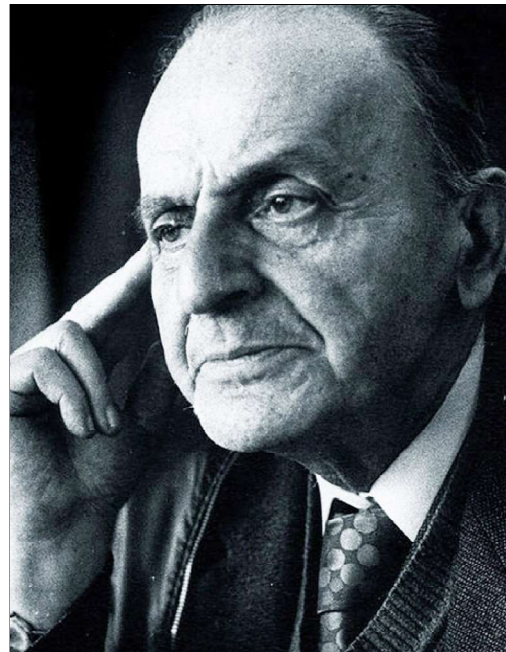
1. Liniile de forță ale teoriei individualității

După Noica, individualul este o realitate complexă, neomogenă, cu o bogată structură internă ce îi permite să evolueze spre forme tot mai complexe de organizare a realului. Aflat în devenire, individualul are capacitatea de a ajunge la un aspect de generalitate, care va reuși să-l desăvârșească. Distincția introdusă de el între holomer și individual (orice holomer este un individual, dar nu orice individual este un holomer) arată cum logica lui Hermes este o logică ce introduce o importantă ierarhie între individuali.

Se poate susține că Socrate este un tip de individualitate distinct de tipul exemplificat de Elpenor, în virtutea faptului că individualitatea lui Socrate, văzută din interior, dinspre conținut, este deosebită de individualitatea lui Elpenor. Desigur că vom fi acum întrebați în virtutea cărui fapt conținutul tipului de individualitate socratică este distinct de conținutul tipului de individualitate elpenorică. Ce anume dă un conținut diferit în cele două cazuri?

În conformitate cu logica aristocratică schițată de Noica, răspunsul este de găsit în caracterul extraordinar al individualității de tip Socrate, spre deosebire de lipsa acestui caracter la individualitatea de tip Elpenor. Vedem cum logica lui Hermes este, dincolo de o logică a individualului formal (dacă o privim dinspre formă), o logică a individualului excepțional (dacă o privim dinspre conținut).

Ierarhia individualilor făcută din perspectiva caracterului lor excepțional este de găsit atât în scrierile teoretice ale lui Noica (*Devenirea întru ființă, Scrisori despre logica lui Hermes* etc.), în scrierile din ciclul rostirii românești, dar și în scrierile din perioada interbelică. Atât volumele elaborate în această perioadă cât și publicistica oferă

Constantin Noica

aceeași imagine cu privire la ierarhia individualilor făcută din perspectiva unor trăsături ce țin de conținutul individualității și mai puțin de forma tipului de individualitate.

Interpretat din perspectivă social-politică, acest aspect al teoriei individualității poate fi înțeles ca fiind expresia unei concepții elitiste, aristocratice cu privire la individual. Dacă vom adăuga în acest creuzet și elementele proprii abordării din ciclul rostirii românești (idiomaticul, naționalul, etatismul) vom înțelege de ce unele poziții recente din literatura secundară au fost critice cu privire la ideile filosofului de la Păltiniș.¹

Cum se explică această viziune asupra individualului? Pentru a răspunde la această întrebare ne

* Conferențiar, Departamentul de filosofie al Universității din Craiova

propunem să testăm două ipoteze: teoria individualului elaborată de Noica poartă amprenta postmodernismului; a doua ipoteză este că teoria nicasiană a individualului este făcută din perspectiva roman-tismului.

2. Noica postmodern?

Deși lipsit de o caracterizare unanim acceptată, postmodernismul trebuie văzut prin opoziție cu ceea ce neagă, adică modernismul. Spiritul modern, bazat pe valorile iluministe, pune în centru încrederea în rațiune, în posibilitatea cunoașterii raționale a lumii înconjurătoare; oferă imaginea unei viziuni despre lume bazată pe anumite principii de ordine, progres, claritate și concizie; oferă coduri universale prin intermediul cărora putem accede la orice parte a câmpului cunoașterii.

Termenul „postmodernism” a fost folosit încă din deceniul VI, dar conceptul se cristalizează în deceniul VIII. S-a susținut faptul că mișcările din 1968 din marile orașe ale lumii pot fi considerate drept mesagerul cultural și politic al trecerii la postmodernism. Am avea deci perioada 1968–1972 ca perioada de naștere a postmodernismului². Una dintre cele mai clare manifestări se constată în arhitectură³: aici nu mai există interes pentru Om, ci pentru construcții potrivite pentru oameni. Astfel, fragmentarea, ficțiunea, colajul, eclecticismul, infuzarea unui sentiment de efemeritate și haos sunt formele dominante ale practicii arhitecturii și urbanisticii contemporane.⁴

Una din primele tematizări ale postmodernismului, ce a contribuit decisiv la cristalizarea conceptului, îi aparține lui JF Lyotard după care modernistă este atitudinea de încredere în metanarațiuni, iar postmodernistă este neîncrederea în metanarațiuni. Se ajunge astfel la o înmulțire a centrelor de putere, la disoluția oricărui gen de narațiuni totalizatoare ce pretind că guvernează complexul domeniu al activității și reprezentării sociale.⁵

Una dintre cele mai importante trăsături postmoderne din opera lui Noica este raportarea critică la modernitate. Această raportare îl conduce adesea pe Noica la critica individualismului modern, la critica statului democratic și la ideea falimentului raționalismului. Punctul de plecare al abordării nicasiene îl reprezintă concepția după care modernitatea este triumful ethosului neutralității.

Modernitatea suferă, printre multe alte maladii, de bolile numite de el acatholie și atodetie. *Acatholia* este cea formă de neîmplinire a modelului onto-

logic (I-D-G) în care determinațiile se particularizează într-un individual (având deci structura D-I), suprimând generalul. Apărând numai în cazul omului, *acatholia* este expresia tipică a deschiderii ce se închide.⁶ *Acatholia* este o maladie a exactității în care nu adevărul ființei răzbate, ci exactitatea faptului sau a cunoașterii lui, manevrarea lui posibilă, adică civilizația. Se ajunge astfel la o lume în interiorul lumii, dar una ce poate fi, și după Noica chiar este, excesivă. *Atodetia* este acea precaritate a ființei în care generalul își dă determinații (după modelul G-D), prin suspendarea individualului, ființa stând de data asta sub semnul lui „a fi să fie”, cum se întâmplă în cazul culturii.⁷

Nu ne vom mira că în plan socio-politic, Noica ajunge la o critică a individualismului modern și a expresiei sale politice, statul democratic. În lucrarea *De caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individualului* (1937), Noica se folosește de cazul lui Alioșa Karamazov pentru a amenda individualismul modern. El consideră că reabilitarea individului presupune „sentimentul vinei individuale”, astfel încât cel care nu se vrea puternic să rămână mai departe printre nevinovații veacului în care trăiește, iar cel care nu se vrea copleșit de puterile anonime (cosmos, istorie, mase) trebuie să învețe că mijlocul cel mai bun de a le înfrânge este autoînvinovățirea.⁸ Omul individual acționează cu adevărat numai atunci când își ia asupra sa păcatele celorlalți, așa cum procedează Alioșa Karamazov prin luarea asupra sa a păcatului fratelui său.

Analiza îl conduce pe Noica să considere că naturalismul și realismul îl fac pe om inactiv.⁹ Concluzia acestei analize este falimentul raționalismului, după cum scrie Noica în eseu *Între idealism și raționalism* (1938). El arată că raționalismul este doctrina ce susține existența unei ordini așezate deasupra realității; presupune o refugiere în ideal, atunci când realitatea nu se mai poate corecta prin idealul său; susține democrația; în fine, ce condamnă forța, în măsura în care aceasta nu este de esență rațională. Vedem deci că Noica nu conchide că raționalismul a falimentat, ci că *acest raționalism* a ajuns la faliment, atâta vreme cât nu s-a instituit nicio ordine rațională, progresul s-a dovedit utopic, iar condamnarea forței, o simplă judecată de valoare.

Deși avem prezente câteva elemente postmoderniste (critica modernității, critica rațiunii), observăm că partea constructivă a concepției lui Noica nu pare să fie luminată de postmodernism. Avem în vedere

înclinația sa spre idealism. Înțeles ca o angajare față de înțelesuri, idealismul îi apare ca o „mântuire”¹⁰, dacă îl punem în raport cu raționalismul (ce apare ca o utopie) și cu realismul (ce apare drept fals totalitar). Forma personalistă de idealism, spre care pare să încline Noica, nu numai în textele sale din perioada interbelică, arată o apropiere mai mare de spiritul romantismului decât de cel al postmodernismului.

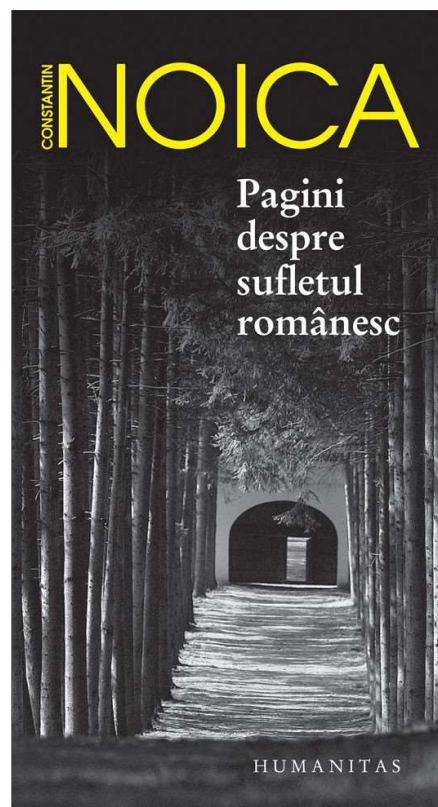
3. Noica romantic

După cum bine se știe, romantismul este o mișcare artistică rezultată din neacceptarea realității ambiente, considerate nesatisfăcătoare, expresia unui refuz de adaptare la criteriile sociale curente¹¹. Probabil că o bună apropiere de înțelegerea spiritului romantismului este dată de prezentarea opozițiilor acestui curent din punct de vedere ideologic. Astfel, opoziția față de clasicism și iluminism este expresia reacției față de tipul de gândire ce a pregătit Revoluția franceză, în general față de raționalismul secolului al XVIII-lea, atât în ceea ce privește baza filosofică a raționalismului, cât și în privința formelor literare construite pe baze raționaliste.

Urmărind emanciparea rațiunii, iluminismul a realizat în plan artistic forme închise, strânse în cleștele unei teze raționale. Mișcarea romantică aduce o importantă completare: promovarea liberă a tuturor celorlaltor funcții psihice, fantezia, sensibilitatea și intuiția.¹²

Nu este de mirare interesul scăzut al clasicismului pentru natură, mai ales dacă aceasta este văzută ca fiind ceva nemăsurat, reclamând o tensiune ce iese din comun. În ceea ce privește concepția despre lume a clasicului, s-a afirmat că el proiectează în spațiu propria sa viziune despre lume¹³. Lumea îi apare drept un ansamblu de raporturi de coexistență, dar unele statice, închise, deși armonioase. Dimensiunea temporală, respectiv devenirea, este aproape eliminată din această imagine cu privire la lume, de aici, acuza lipsei simțului istoric pentru clasicism.

Aceeași imagine statică, încrămențită rezultă din felul în care clasicul înțelege individualitatea: individualul apare ca fiind o structură, un întreg bine organizat și static de elemente¹⁴. Spre deosebire, pentru romantic lumea este un ansamblu de relații de succesiune, așezate sub semnul devenirii¹⁵. Așa se face că personajul romantic are o variată experiență a timpului. Întoarcerea spre trecut, emoția provocată de întâlnirea cu un trecut măreț, dar și aspirația spre viitor, cu speranțele și idealurile mărețe ale acestei incursiuni, sunt prezente la majorita-

tea personajelor romantice. Iar în cazul în care lipsesc, afectul romantic devine urâtul, adică un sentiment al timpului fără conținut și al aspirației sterile¹⁶.

Dacă Tudor Vianu ne oferă această imagine a romantismului ca formă de spirit, este meritul lui George Călinescu de a fi realizat o tipologie generală a clasicismului și romantismului¹⁷. Subliniind de la început ideea inexistenței unor forme pure, perfecte de romantism sau clasicism, precum și faptul că cele două tipuri sunt ideale, inexistente practic în stare genuină, fiind reperabile numai la o analiză de laborator, Călinescu arată că individul clasic este utopia unui om perfect sănătos trupește, în timp ce romanticul este maladiv, infirm, orb, lepros etc. (după cum e adesea cazul chiar cu autorii romantici, ca Lenau, Chopin, Eminescu ș.a.).

O lectură a operei nicasiene, efectuate din perspectiva relației cu romantismul – efectuate de noi pentru prima oară în România¹⁸ –, arată un fapt cu adevărat uimitor: aproape toate lucrările sale poartă amprenta majorității trăsăturilor romantice: arată un cult evident pentru sentimente și imaginație (în dauna rațiunii), exaltă sensibilitatea (în dauna intelectului)¹⁹; cultivarea melancoliei, solitudinii, visului²⁰; meditația istorică²¹; pictarea culorii locale și a pitorescului naturii²²; meditația despre spațiul infinit și timpul infinit²³; interesul pentru tradiția popu-

lară și națională²⁴; interesul pentru cuvintele arhaice, populare sau regionale, cultivarea fragmentului ca gen literar (în special în *Jurnal filosofic*) etc.

Trecând acum la analiza raportului teoriei nica-siene a individualității cu romantismul, se poate observa că cea mai evidentă apropiere de romantism este de găsit în felul în care apare personajul romantic. După George Călinescu, „*individul clasic este utopia unui om perfect sănătos trupește și sufletește (slujind drept normă altora), deci individul canonic. Individul romantic este utopia unui om complet anormal (înțelege excepțional), dezechilibrat și bolnav, adică cu sensibilitatea și intelectul exacerbate la maxim, rezumând toate aspectele spirituale de la brută la geniu.*”²⁵ Această caracterizare este complet consonantă cu ce am scris mai sus cu privire la felul în care concepe Noica individualitatea.

Natura excepțională a personajului romantic se vede la un caracter uman devenit legendar (din romanele istorice ale lui Walter Scott, *Ivanhoe*, *Rob Roy*), dar și în caractere de natură divină (cum este *Moise*, de Alfred de Vigny, *Prometeu descătușat*, de Schelley, sau în *Demonul* lui Lermontov). La Victor Hugo găsim o bogată paletă de personaje supraumane: Don Ruy Gomez (din *Hernani*) sau Don Saluste (din *Ruy Blas*), ce apar ca fiind demonice; Dona Sol (din *Hernani*), ce are un caracter angelic. Chiar și Quassimodo, deși este un personaj uman, dar deformat de boală, este prezentat adesea ca și cum ar fi un personaj suprauman, făcând anumite acte ce nu stau în puterea oamenilor obișnuiți.

Se pot pune în evidență nu mai puțin de trei versiuni ale demonismului romantic: revolta iconoclastă gravă, de frondă teribilistă (Byron); decepția amară, manifestată prin gesturi sfidătoare și acte malefice (Lermontov); negativismul steril și paralizant (Madach).²⁶

Demonismul se unește adeseori cu genialitatea, dar pentru a avea o imagine de ansamblu nu este rău să oferim câteva elemente proprii, separând pe cele două caracteristici ale personajului romantic. Este bine cunoscut faptul că ideea de geniu este un lait-motiv al filosofiei și esteticii romantice. Deși caracterizat diferit de teoreticieni, geniuul apare dominat de ideea originalității și organicității creației. Pentru Schlegel, geniuul este asociat cu idealul universalității și virtuozității; pentru Jean Paul Richter, fantezia este trăsătura caracteristică a geniului; pentru Jean Paul, geniuul înseamnă înzestrarea supremă cu creativitate și cu reflecție. Aceste capacități extraordinare permit o anumită depășire a stării conflictuale

proprii sufletului romantic. Deși în structura geniului există și elemente instinctuale, geniuul este emnamente o facultate divină prin forța sa unificatoare.²⁷ Ideea geniului inadapabil, nefericit, în conflict cu lumea rea și brutală, pare să-și aibă sursa în teoria lui Schopenhauer despre geniu. Acesta vede în geniu forța aptă să se opună voinței de a trăi, fiind o pornire oarbă a ființei biologice, de care poate scăpa prin netulburare (ataraxie). Prin inteligența sa deosebită, prin contemplarea dezinteresată, geniuul se poate elibera de voința de a trăi. În schimb, universalitatea sa îi asigură un destin nefericit. Așa e cazul cu *Moise*, din poemul omonim (1826) al lui Alfred de Vigny, cu *Kreisler* din *Kreisleriana* (1814), de Eta Hoffmann, cu *Toma Nour* din *Geniu pustiu* sau, excelent ilustrat, cu *Hyperion* din *Luceafărul* eminescian.

Așa cum demonismul se unește adesea cu genialitatea, fiecare dintre aceste două caracteristici, sau chiar ambele, se întâlnesc adeseori cu maladivitatea. Tot lordul Byron ar fi punctul de plecare al acestei atitudini tipic romantice, numite *spleen*, *mal du siècle* sau *Weltschmerz*, caracterizate de plictiseală, blazare, tristețe, melancolie, nostalgie, dezorientare etc.²⁸

Acest accent pus pe devenire ne arată rolul însemnat al interesantului, nu al frumosului, în estetica romantică. Nu este lipsit de semnificație faptul că Goethe era singurul om venerat fără rezerve de romanticii germani. Goethe era un simbol al frumuseții către care năzuiau cu toții. De aici o interesantă caracterizare schlegeliană a artei moderne, valabilă deopotrivă pentru romantici: forță productivă neobosită și nestatornică, sensibilitate pe cât de nesățioasă pe atât de nesatisfăcută, confuzie, dezordine, scepticism, nonexpresivitate multilaterală, cu alte cuvinte, haos.²⁹

Interesul pentru tot ceea ce ține de național, de la istorie și până la natură, de la tradiție și până la folclor se poate vedea la romanticii englezi (Walter Scott), dar mai ales la cei germani; ruptura cu tradiția erudită greco-latină și întoarcerea la sursele naționale ale poeziei și dramei, mitologia celtică sau germanică, folclorul, legendele epice, cântecele populare, povestirile populare. În ceea ce-i privește pe romanticii italieni, aici naționalismul este mult mai bine reprezentat, în urma aspirației spre libertate a unei comunități scindate. Accentele protestatare merg aici până la violență³⁰.

Naționalismul personajelor romantice rusești, create de Pușkin sau Lermontov, este datorat unei

exacerbate iubiri de patrie, unui nobil sentiment de dragoste pentru țară și pentru oameni.

Note

¹ Alexandra Laignel-Lavastine, *Filosofie și naționalism. Paradoxul Noica*, București, Ed. Humanitas, 1998, I. 3, în special p. 191–193.

² D. Harvey, *Condiția postmodernității*, traducere de Cristina Gyurcsik, Irina Matei, Timișoara, Ed. Amarcord, 2002, p. 46.

³ *Ibidem*, p. 47.

⁴ *Ibidem*, p. 93.

⁵ Lyotard, *Condiția postmodernă*, trad. Ciprian Mihali, București, Babel, 1993.

⁶ Ctin. Noica, *Devenirea întru ființă*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 296.

⁷ *Ibidem*, p. 290.

⁸ Ctin. Noica, *De caelo*, București, Ed. Humanitas, 1993, p. 123.

⁹ *Ibidem*, p. 124.

¹⁰ *Ibidem*, p. 75.

¹¹ Vera Călin, *Romantismul*, București, Ed. Univers, 1970, p. 7.

¹² E. Papu, *Existența romantică*, București, Ed. Miner-va, 1980, cap. 1.

¹³ T. Vianu, *Romantismul european*, București, 1931, p. 5–12, reluat în Călinescu, G., Călinescu, M., Marino, A.,

Vianu, T., *Clasicism, baroc, romantism*, Cluj-Napoca, Dacia, 1971, p. 267–275. A se vedea în special p. 270.

¹⁴ *Ibidem*, p. 270.

¹⁵ *Ibidem*, p. 271.

¹⁶ *Ibidem*, p. 272.

¹⁷ G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, 1965, p. 11–26, reluat în G. Călinescu și alții, *op. cit.*, p. 5–21.

¹⁸ A. Niță, *Noica – o filosofie a individualității*, București, Paideia, 2009.

¹⁹ Ctin. Noica, *Mathesis sau bucuriile simple*, București, Humanitas, 1992, p. 26–28; a se vedea de asemenea *ibidem*, p. 56 ș.a.; Noica, *Jurnal filosofic*, București, Ed. Humanitas, 1990, p. 23, 33, 34, 84, 89 ș.a.

²⁰ Ctin. Noica, *Mathesis sau bucuriile simple*, ed. cit., p. 44, 80.

²¹ Ctin. Noica, *Mathesis sau bucuriile simple*, ed. cit., cap. 3; Noica, *Jurnal filosofic*, ed. cit., p. 10, 37 ș.a.

²² Ctin. Noica, *Pagini despre sufletul românesc*, București, Ed. Humanitas, 1991.

²³ Ctin. Noica, *De caelo*, ed. cit., p. 76–78 ș.a.; Noica, *Jurnal filosofic*, ed. cit., p. 57 ș.a.

²⁴ Ctin. Noica, *De caelo*, ed. cit., p. 90–101; Noica, *Jurnal filosofic*, ed. cit., p. 16, 67, 76 ș.a.

²⁵ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 10.

²⁶ *Ibidem*, p. 114–127.

²⁷ *Ibidem*, p. 132–134.

²⁸ *Ibidem*, p. 144–145.

²⁹ *Ibidem*, p. 130.

³⁰ P. van Tieghem, *Le mouvement romantique*, ediția a doua, Paris, Vuibert, 1923.

Medicina românească și calitatea vieții

Dorin Sarafoleanu*

„*Cel care are sănătate are speranță;
cel care are speranță are totul.*”
(Proverb arab)

Calitatea vieții unei națiuni este una dintre cele mai importante probleme politico-economico-medicale ale acesteia. De ea depind viitorul biologic, economic, social, cultural al respectivei comunități, cu alte cuvinte prestigiul și locul acestei națiuni în lume.

Rolul medicinei devine astfel determinant în procesul ameliorării și menținerii calității vieții, însă demersul medical depinde exclusiv de condițiile politico-economico-administrative care i se oferă.

Calitatea este un termen care cuprinde o sumă de însușiri care diferențiază un lucru de celălalt, o stare de altă stare. În medicină ne interesează, din acest punct de vedere, valoarea, exactitatea, acuratețea și performanța în activitate. Cu alte cuvinte, boli tratate bine și la timp, reintegrarea profesională și socială rapidă și de bună calitate, prevenirea îmbolnăvirilor și interesul primordial pentru om, fie el pacient sau sănătos.

Calitatea vieții, desfășurate și concepute în acest mod, va fi răsplătită cu un ridicat grad de satisfacție din partea membrilor societății.

Sănătatea este cel mai important factor economic și cea mai mare avuție a unui popor. Din acest motiv, responsabilitatea pentru sănătate trebuie repartizată în mod egal între toți factorii amintiți ai sistemului. Ne aflăm în fața unei schimbări de paradigmă, adică trebuie să trecem de la un sistem medical centrat pe boală, la o viziune centrată pe persoană. Este nevoie de o abordare transversală a

medicinei prin abordare primordială a persoanei care trebuie văzută și cercetată în mod holistic.

Dezvoltarea durabilă, având în centrul preocupărilor sale omul și sănătatea lui și a mediului, trebuie să devină preocupările primordiale ale secolului nostru.

Medicina celor patru P – concept lansat de laureatul Premiului Nobel pentru Medicină Luck Montagnier – pornește de la principiul fundamental al lui *Primum non nocere*. Pentru a respecta principiul amintit, marele savant are în vedere patru elemente, pe care le consideră fundamentale pentru medicina prezentului și a viitorului, pentru sănătatea și calitatea vieții omului și a planetei.

Medicina celor 4 P, propusă de Luck Montagnier, constă în:

P1 – medicina predictivă (anticipativă), adică să ai inteligența ca, pe baza evoluțiilor trecute și actuale în patologie și în starea de sănătate a colectivității, să poți prevedea viitorul (cel puțin, cel apropiat) și să te pregătești a-l întâmpina.

Predictia implică, pe lângă studii științifice și interpretări aprofundate, și spirit anticipativ. Anticipația inteligentă te scutește de a fi surprins de fenomen – rămânând fără replică în fața lui (situație nu rareori întâlnită în sistemul nostru actual de sănătate).

Fenomenul demografic, durata de viață, patologia geriatrică, bolile infecțioase, psihice, metabolice și, nu în ultimul rând, problema medicamentelor sunt doar câteva dintre marile probleme de sănătate care au nevoie de o viziune anticipativă corectă.

Un singur exemplu, de acută actualitate, poate fi relevant: antimicrobienele devin inefficiente într-un

ritm mult mai mare decât viteza găsirii și dezvoltării unor înlocuitori.

Să nu uităm că secolul XX a adus medicinei progrese nemaîntâlnite în istoria sa, creând premisele și punând bazele unor reușite medicale uluitoare de care astăzi se poate beneficia. Ce facem noi pentru a le oferi românilor?

Să nu uităm, de asemenea, că dezvoltarea nu are limite, pentru că inteligența și imaginația, la rândul lor, nu au limite.

Conducătorii sistemului de sănătate trebuie să includă în viziunea lor toate aceste elemente pe care trebuie să le anticipeze și să le gestioneze cu inteligență.

P2 – medicina preventivă trebuie să se bazeze pe toate noile descoperiri ale cercetării biomedicale, care ne pot oferi soluții de evitare a bolilor (în special cele infecțioase) și diminuarea factorilor de risc care se înmulțesc vertiginos în jurul nostru.

P3 – medicina personalizată, centrată pe om și nu pe aparate. Medicul trebuie să slujească omul și nu mașinile, iar omul trebuie privit, analizat și tratat în spirit holistic, adică în ideea că suferința este psihosomatică și că indiferent unde începe (psihic stres) sau somatic cauzele se intercondiționează și trebuie tratate împreună.

P4 – medicina participativă implică participarea întregii societăți la problemele de sănătate, la calitatea vieții omului și a planetei. În acest domeniu, elementul cheie devine educația. Ignoranța predomină încă în multe locuri. Educația va permite ieșirea din ignoranță și convingerea generațiilor tinere de adevăratele valori ale omeniilor care trebuie păstrate și consolidate.

În medicină, educația medicală continuă inculcă, în mentalitatea generațiilor medicale actuale, din ce în ce mai mult aceste principii revoluționare, dar rezultatele se mențin încă fragile.

Privită din acest punct de vedere, starea de sănătate și calitatea vieții sunt centrate, încă, aproape exclusiv pe spital.

Despre predicții de viitor, încă nu se știe sau dacă se știe, nu se vorbește. Prevenția stă să se nască, moșită fiind politic și nu de specialiști; în ceea ce privește pacientul, el a devenit ultimul element de preocupare, medicii fiind surclasați de birocrație și aspecte juridice, iar din punct de vedere participativ, lucrurile nu trebuie să se oprească doar la

încasarea contribuției pentru sănătate, punctul de vedere al beneficiarilor sistemului de sănătate trebuie să primeze.

Deasupra tuturor acestora tronează managementul sistemului. Din nefericire, acesta este aproape exclusiv încă preponderent politic și nu profesionist.

Ce oferim în acest moment **pacientului**?

Promisiuni de servicii la „standarde europene” – dacă este la zi cu cotizația pentru sănătate, oferta reală este următoarea:

– servicii de calitate dorite de pacienți, în câteva unități sanitare de stat și ceva mai multe în sistemul privat;

– servicii acceptate, dar nu dorite, din lipsă de ceva mai bun; la acest gen de servicii accesează majoritatea populației;

– servicii nedorite sau evitate de pacienți, mai ales în zonele îndepărtate de mediul urban, aspect care aduce după sine două consecințe: fie neglijarea sănătății și creșterea morbidității și a mortalității, fie în măsura mai mică, din cauza sărăciei, un nomadism medical; pacienții debusolați caută mereu câte un doctor la care să apeleze.

Medicina constituie, în ultimii ani, un constant subiect de presă. Cauzele slăbiciunilor sistemului trebuie căutate și rezolvate și în afara sistemului medical. Exodul medical, salariile insuficiente, infrastructura unităților medicale etc. nu pot fi rezolvate decât prin voință și acțiune politică. Când se judecă medicina se are aproape exclusiv în vedere doar spitalul.

Spitalul este (încă) zona esențială a sistemului de sănătate din România. El este atât „calul de bătaie”, cât și „mărul discordiei” din medicina românească actuală.

În ultimele două decenii și jumătate, spitalul românesc, indiferent de locul, dotarea sau categoria lui, a constituit un puternic argument electoral. Toate promisiunile electorale, unele chiar lacrimogene, au fost uitate imediat după alegeri, cele câteva excepții confirmă regula. Spitalul românesc devine din patru în patru ani vector electoral, după care se afundă din nou în mediocritate.

În această situație, cred că este bine să trecem în revistă rolurile cele mai importante ale spitalului. Acestea sunt trei:

– Factori de cultură profesională și medicală, formarea academică, de cercetare, de învățământ, activitate științifică și de formare medicală continuă.

– Rol al spitalului de complex structural medical multiplu specializat. Structura multispecializată permite colaborări, interacțiuni interdisciplinare cu o dinamică continuă, ceea ce reprezintă un factor stimulator profesional. Multistrukturalitatea îi permite spitalului să se adapteze „din mers” cerințelor patologiei, nevoilor terapeutice, evoluției medicinei, așteptărilor pacienților săi.

– Rol de management sanitar elevat. Managementul implică analiză, viziune și acțiune, în vederea obținerii de factori calitativi ai performanțelor și a gradului de satisfacție.

Spitalul este, așadar, un sistem complicat, poate cel mai complicat sistem social. De aceea, are nevoie de un management inteligent, profesionist și vizionar. Doar așa va fi căutat și dorit de pacienți.

Dacă am prezentat succint normalitatea unui spital de tip modern european, să aruncăm o privire la ceea ce se întâmplă acum în multe spitale românești: management preponderent aservit politic, centrat pe economii cu orice preț, personal insuficient, dezinteres pentru calitatea actului medical, dotări neadecvate, scumpe, uneori inutile, făcute de dragul licitației și a laudei de „modernizare”; secții și compartimente ultradotate, inaugurate cu fast, care rămân nefuncționale din lipsă de personal specializat; dotări scumpe achiziționate cu milioane de euro, nedespachetate ani, din lipsa spațiului care nu a fost prevăzut sau a personalului de specialitate.

Aparatura medicală se perfecționează periodic, la patru-cinci ani cu noi tipuri de aparate și instrumente. Din acest motiv, ea trebuie folosită intensiv imediat după achiziționare, pentru ca în acest interval de timp să-și amortizeze costurile, să producă profit, să asigure retribuția personalului specializat și să permită achiziționarea tipurilor noi.

Se invocă în permanență „standardul” prezentat de manageri ca o realizare supremă. Nimic mai fals. Standardul este un punct de pornire, un *basic* obligatoriu și nu un țel. De la standard, pornim spre calitate și apoi spre performanță. Pentru aceasta nu sunt suficiente doar aparatele, este nevoie și de oameni bine pregătiți, inteligenți și dornici de performanță.

Standardele tehnice se impun prin legi, reguli și norme, dar calitatea și performanța actului medical sunt exclusiv umane.

Tehnicizarea amplă și tot mai dinamică împing medicina modernă spre industrializare și informatizare, fenomen care perturbă relația firească și atât de

necesară dintre medic și pacient. Comunicarea umană are de suferit. Pacientului i s-ar cuveni mai multă atenție decât mașinilor de diagnostic. Pacientul trebuie repus în drepturile sale umane și naturale, pentru că numai astfel se poate ajunge la o finalitate bună (corectă) a actului medical.

Preocuparea pentru acest deziderat (*outcome quality*) este primordială în sistemele de sănătate evaluate.

Prin noțiunea de *outcome quality* se înțelege totalitatea măsurilor întreprinse într-un spital, în cursul unui eveniment medical. Orice bolnav reprezintă un eveniment medical din momentul admisiei până la externare.

Evenimentul medical cere promptitudine, algoritm rapid și corect diagnostic-terapeutic, prevenirea și evitarea incidentelor și accidentelor de parcurs, cu excepția celor imprevizibile. Toate aceste gesturi profesionale țin de valoarea corpului medical. Ele se obțin și se îmbunătățesc prin experiența și prin educație medicală continuă, realizate atât în țară, cât și la participări internaționale.

În România sunt câteva spitale universitare și județene, în care acest deziderat al *outcome quality* a fost atins și se menține la cote ridicate de încredere din partea societății și a pacienților. Au ajuns aici printr-un management inteligent, curajos și științific. Modelul lor ar putea fi salvarea prestigiului spitalului românesc. Faptul că ele există ne dovedește că, în ciuda dificultăților, în România valoarea începe să se impună. Ca să rodească cât mai mult, ea trebuie „văzută” și ajutată să se dezvolte și să facă pui. Gestul curajos al ministrului Sănătății, care a „îndrăznit” să destituie un manager incompetent, mi se pare de bun augur. Este o cotitură către o medicină deschisă și umană. Cheia reușitei rezidă în **educație**. Instituțiile academice, universitățile, managerii sănătății etc., instituții care se bucură (încă) de o anumită autoritate și credibilitate în spațiul social, au obligația să readucă în actualitate și în educație valorile etice și morale care trebuie să stea la baza menținerii calității vieții omului și a planetei.

„*Hiperspecializarea a creat fisuri importante în responsabilitatea medicală. Fiecare specialist răspunde de organul ce-l cunoaște și atât! Dar de omul întreg, cine răspunde? O echipă? Un responsabil al echipei?*”, se întreba academicianul Marin Voiculescu (1913–1991). Dar de sănătatea omenirii și a planetei cine se ocupă și cine răspunde, ne întrebăm cu toții?!

Aprilie

3 aprilie: Ziua Academiei Române a fost celebrată în cadrul unei sesiuni omagiale, desfășurate în Aula Academiei Române, cu tema „150 de ani de la inaugurarea Societății Academice Române, 150 de ani de la înființarea Bibliotecii Academiei Române”. Sesiunea a fost deschisă de Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, care a rostit un cuvânt inaugural. În continuare au prezentat alocuțiuni: Călin Popescu-Tăriceanu, președintele Senatului României; Liviu Dragnea, președintele Camerei Deputaților; Alțea Sa Regală Principele Radu; Sorin Grindeanu, primul ministru al României; Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, membru de onoare al Academiei Române; Înaltpreasfinția Sa Monsenior Ioan Robu, Arhiepiscop, Mitropolit al Arhiepiscopiei Catolice de București, membru de onoare al Academiei Române; prof. Sergiu Nistor, consilier prezidențial; prof. Pavel Năstase, ministrul Educației Naționale; Ionuț Vulpescu, ministrul Culturii și Identității Naționale; prof. Mihnea Costoiu, rectorul Universității Politehnice din București; Acad. Florin Filip, directorul Bibliotecii Academiei Române. Cu același prilej, la Biblioteca Academiei Române a avut loc vernisajul expoziției „Biblioteca Academiei Române – o lume a cunoașterii”.

6 aprilie: Aula Academiei Române a găzduit o sesiune comemorativă consacrată împlinirii a 110 ani de la nașterea profesorului Ion I. Agârbiceanu (1907–1971), membru corespondent al Academiei Române. Sesiunea a fost deschisă de Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române. A urmat cuvântul rostit de Acad. Nicolae Victor Zamfir, președintele Secției de științe fizice a Academiei Române. În continuare au prezentat comunicări: prof. dr. Voicu Lupei, membru corespondent al Academiei Române, prof. dr. Gheorghe

Căta-Danil, șeful Departamentului de fizică de la Facultatea de Științe Aplicate a Universității Politehnice din București, prof. univ. dr. Athanasie Truția, de la Departamentul de fizică teoretică și matematici, optică, plasmă și laseri al Facultății de Fizică din Universitatea București și prof. dr. Petru Suciuc de la Universitatea Politehnica din București.

7 aprilie: În Aula Academiei Române a avut loc sesiunea științifică „România în Uniunea Europeană”, eveniment organizat de Secția de științe economice, juridice și sociologie. În deschiderea sesiunii, Acad. Cristian Hera, vicepreședinte al Academiei Române, a rostit un mesaj. În continuare, Acad. Mugur Isărescu, președintele Secției de științe economice, juridice și sociologie, a prezentat un cuvânt de deschidere. Au urmat comunicările susținute de:

– Acad. Aurel Iancu – „România și aderarea la zona euro” – un studiu programatic de mare actualitate și de interes public;

– Acad. Daniel Dăianu – România și aderarea la zona euro, studiu elaborat împreună cu Ella Kallai, Gabriela Mihailovici și Aura Socol (studiul poate fi consultat pe site-urile BNR și IEM).

Intervenții pe aceeași temă au mai avut prof. univ. dr. Iordan Bărbulescu (SNSPA), prof. univ. Mircea Coșea (ASE), Radu Crăciun (BCR), Valentin Lazea (BNR), dr. Laurian Lungu, conf. univ. dr. abilitat Valentin Naumescu (UBB) și Florin Pogonaru (AOAR și CDR). Sesiunea s-a încheiat cu o dezbatere deschisă la care participanții au avut posibilitatea să prezinte și să argumenteze propriile puncte de vedere.

21 aprilie: În Aula Academiei Române s-a desfășurat ședința de deschidere a Congresului Asociației Medicale Române, eveniment găzduit de Academia Română și Biblioteca Academiei Române în Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu”. Cu acest prilej s-au aniversat 160 de ani de la înființarea Asociației Medicale Române, fondate în 1857 de părinții medicinei moderne românești Carol Davila și Nicolae Polizu, alături de Nicolae Kretzulescu, la rândul său, medic și diplomat, fost președinte al Academiei Române.

26 aprilie: În Aula Academiei Române a avut loc conferința publică de lansare a Laboratorului pentru Analiza Războiului Informațional și Comu-

nicare Strategică (LARICS) – „Războiul informațional sub lupă”. Evenimentul a fost organizat de Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu” al Academiei Române. Cuvântul de deschidere a fost rostit de Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române. Au urmat alocuțiunile rostite de Acad. Victor Voicu, secretarul general al Academiei Române; Acad. Ioan-Aurel Pop, rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca; Acad. Daniel Dăianu; prof. univ. Cătălin Zamfir, membru corespondent al Academiei Române; Cristian Diaconescu, membru al Consiliului de experți LARICS și prof. univ. Dan Dungaciu, directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu”.

27 aprilie: În Sala de Consiliu a avut loc sesiunea de comunicări științifice de primăvară a Diviziei de Logică, Metodologie și Filosofia Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii cu tema „Știință și anticipare: de la știința-ficțiune la puterea anticipativă a științei (predictibilitate/impredictibilitate, teorie și practică)”.

Erată

În revista „Academica” nr. 2-3 (februarie-martie) la articolul de la pagina 32: cercetător, prof. dr. Mihai Micu se înlocuiește cu cercetător Mihai Micu.

FLORA ȘI VEGETAȚIA DEFILEULUI MUREȘULUI INFERIOR

Aurel ARDELEAN
Ionel ROȘU

Cunoașterea florei și vegetației Defileului Mureșului Inferior prezintă un important interes științific, ecologic, fitogeografic și economic. Acest demers editorial este rezultatul mai multor ani de studii în zonă și al consultării a numeroase lucrări de specialitate ale botaniștilor români și străini, urmărind să pună în evidență patrimoniul natural regenerabil al arealului luat în studiu.

Pe parcursul lucrării s-a urmărit, în primul rând, evidențierea factorilor care caracterizează diferitele stațiuni. În concordanță cu acești factori s-a trecut la inventarierea florei și vegetației și la analiza structurii, a compoziției și a evoluției acestora în timp. Sunt prezentate atât enumerarea sistematică a speciilor spontane, analiza fitotaxonomică, ecologică a formelor biologice și a formelor geografice ale acestora, particularitățile existente, cât și o analiză a vegetației și prezentarea celor 94 de cenotaxoni identificați.

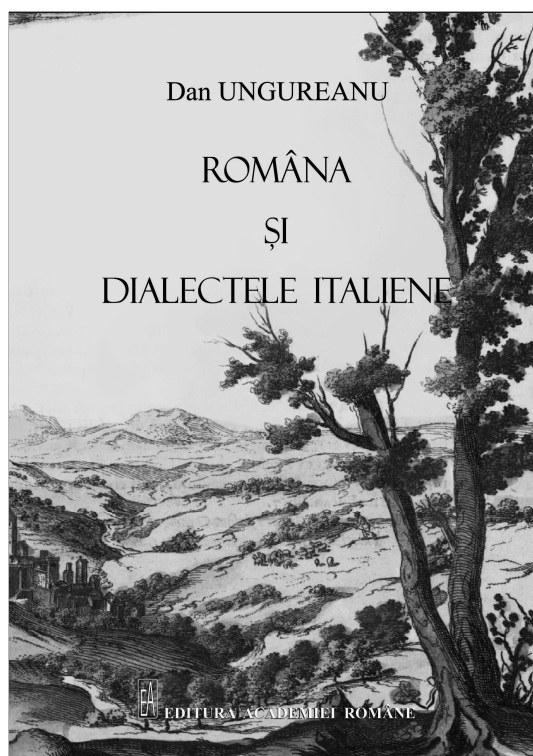
ROMÂNĂ ȘI DIALECTELE ITALIENE

Dan UNGUREANU

Lucrarea se circumscrie ariei de preocupări ale lingvisticii istorice, adresându-se, în primul rând, specialiștilor în istoria limbii române, dar și cercetătorilor în domenii conexe.

Autorul consideră că proto-românii au ocupat o zonă mai largă decât cea cunoscută astăzi – respectiv, pe teritorii din Dacia, Moesia, Pannonia, Dalmația și Illyria. Invasia slavilor și apoi a ungarilor a întrerupt treptat aceste contacte, transformând Dalmația și Illyria în *Romania submersa* – în speță, acea parte din România unde populația romană și aceea romanizată au fost asimilate în timp de către slavi și, ulterior, de către maghiari.

Numeroase tabele statistice și hărți lingvistice vin în sprijinul ipotezelor formulate de autor, constituindu-se în argumente convingătoare pentru interpretările și susținerile sale.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

– Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de Dicționarul explicativ al limbii române – DEX (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române – DOOM (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â”, și „sunt”, în grafia limbii române ([www.acad.ro/ alte-Info/pag_norme_orto.htm](http://www.acad.ro/alte-Info/pag_norme_orto.htm)).

– Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

– Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

– Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

– Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

– Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia TIFF, sau se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia sub semnătură, autorului.

– În cuprinsul articolului se va menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul, precum și legenda figurilor sau titlul tabelului.

– Tabelele trebuie să fie alb-negru fără coloane evidențiate cu alte culori.

Dacă există scheme nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Un articol poate să aibă cinci-zece pagini de calculator, corp 12 și trei-patru ilustrații.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București, tel: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica“ se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica“, serviciul difuzare (Popa Aurora)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.**

ISSN 1220-5737 74 PAGINI

PREȚUL 3 lei